

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ: Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΩΣ ΜΕΣΟΝ
ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ-ΕΚΒΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ-
ΜΗΤΕΡΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΑΝΤΡΑ-ΠΑΤΕΡΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΚΑΜΠΟΥΡΗ ΦΑΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΤΖΑΜΑΛΟΥΚΑ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2008

«...Ο νομοθέτης είναι σαν τον ταξιδιώτη, που πρέπει να είναι έτοιμος για την επαύριο, γιατί ο νόμος, από την ίδια του την φύση, περικλείει την αρχή της εξέλιξης».

Μπ. Ν. Καρντόζο
Αμερικάνος Νομομαθής

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την ολοκλήρωση της πτυχιακής, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράστασή τους.

Ευχαριστώ, επίσης, την κ. Ράτσικα για τις πολύτιμες συμβουλές της, ιδιαίτερα στα πρώτα στάδια της έρευνάς μου.

Θερμές ευχαριστίες στον κ. Σπιτάλα για το υλικό που μου προσέφερε και, τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα κ. Τζαμαλούκα για το χρόνο που διέθεσε καθοδηγώντας με.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας ήταν η εξέταση των δικαστικών αποφάσεων που αφορούσαν την επιμέλεια των παιδιών, για να διαπιστωθεί, εάν πράγματι οι δικαστικές αποφάσεις συνεισφέρουν στην εκδήλωση της επιθετικότητας της γυναίκας – μητέρας ενάντια στον άντρα - πατέρα ή όχι.

Η παρούσα μελέτη αφορούσε 20 δικαστικές αποφάσεις με θέμα την επιμέλεια, επικοινωνία και διατροφή των παιδιών ανάμεσα σε διαζευγμένα ζευγάρια. Το δείγμα μας ανήκει σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και αντιπροσωπεύει χωροταξικά όλη την Ελλάδα.

Χρησιμοποιήσαμε την ποιοτική ανάλυση και συγκεκριμένα πραγματοποιήσαμε ανάλυση περιεχομένου των δικαστικών αποφάσεων. Επιπλέον, παρατέθηκαν κείμενα πανομοιότυπα των δικαστικών αποφάσεων και αναλύθηκαν \ σχολιάστηκαν, παρουσιάστηκαν πίνακες καταγραφής του διατακτικού των δικαστικών αποφάσεων, πραγματοποιήθηκε καταγραφή λεκτικών αναφορών απ' όπου προέκυπτε το θέμα «επιθετικότητα» και καταγραφή των «πραγματικών περιστατικών» που αναφέρονται στις δικαστικές αποφάσεις.

Συμπεράσματα: Από την παρούσα εργασία μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι όντως υφίσταται μια εύνοια προς τις γυναίκες – μητέρες και επιπλέον, ότι ο θεσμός της δικαιοσύνης μπορεί να λειτουργήσει ως μέσον επιθετικότητας και εκβιασμού των γυναικών – μητέρων ενάντια στους πατέρες - άνδρες. Όπως φαίνεται, λοιπόν, από την έρευνα αυτή υπάρχει μια κοινωνική ανισότητα όσον αφορά την γυναίκα - μητέρα με τον άνδρα – πατέρα. Τελικός αποδέκτης, όμως, των συνεπειών της άνισης αυτής μεταχείρισης είναι τα παιδιά, διότι τα παιδιά έχουν ανάγκη την σταθερή και απρόσκοπτη παρουσία και των δύο γονιών δίπλα τους, ενώ η ανατροφή των παιδιών με αρνητικό πρότυπο για τον πατέρα τους έχει καταστρεπτικές συνέπειες για την μετέπειτα ανάπτυξη \εξέλιξή τους.

Μια τέτοιου είδους, όμως, έρευνα, λόγω της μικρής ποσότητας των δικαστικών αποφάσεων, δεν μπορεί να δημιουργήσει γενίκευση στον υπόλοιπο πληθυσμό, αλλά αφορά το συγκεκριμένο δείγμα, το οποίο συλλέχθηκε με τυχαία δειγματοληψία. Η εργασία, λοιπόν, αυτή μπορεί να αποτελέσει την αρχή για διεξαγωγή περαιτέρω κοινωνικής έρευνας, που θα εξετάζει το θεσμό της δικαιοσύνης και την μεροληπτική στάση της απέναντι στους άνδρες – πατέρες.

Λέξεις κλειδιά: γυναικεία επιθετικότητα, κακοποιημένος σύζυγος, δικαστικές αποφάσεις, επιμέλεια παιδιού, σύνδρομο γονικής αποξένωσης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
----------------------	----------

1° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1i ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	9
1ii ΑΝΔΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	10
1iii ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	12
1iv ΤΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΤΗΣ ΜΗΔΕΙΑΣ.....	15
1v ΤΟ ΓΟΝΙΚΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗΣ.....	17

2° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2i ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ.....	25
2ii ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΝ ΤΗΝ ΕΥΝΟΙΑ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.....	30
2iii ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	37

3° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3i ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΓΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΡΟΜΟΥ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗΣ ΠΟΥ ΥΦΙΣΤΑΝΤΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΗΤΕΡΕΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ.....	46
---	----

4° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΔΕΙΓΜΑ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ.....	58
---	----

5° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

5i 1° ΜΕΡΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	62
5ii 2° ΜΕΡΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	91
5iii 3° ΜΕΡΟΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΠΑΤΕΡΑ ΩΣ ΓΟΝΕΑ «ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ».....	113

6° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

6i Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ –ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	118
6ii ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.....	123
6iii ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ –ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	128

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

.....	131
-------	-----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο βασικός προβληματισμός που οδήγησε στην επιλογή του θέματος είναι το γεγονός ότι έχουν πραγματοποιηθεί πάρα πολλές μελέτες σχετικά με την ανδρική – συζυγική βία. Υπάρχουν, όμως και κάποιες έρευνες που αποδεικνύουν πως η βία δεν είναι μόνο «προνόμιο» των αντρών, αλλά και των γυναικών. Άρθρα, όπως αυτό των Ann L. Coker and col., (2007) παρουσιάζουν ότι τα ποσοστά βίαιης συμπεριφοράς είναι ισότιμα και για τα δυο φύλα (Τζαμαλούκα Γ. & Συν., 2006, Τζαμαλούκα Γ. & Συν., 2007, Tzamalouka G. et al, 2007).

Επίσης, κάποιες μελέτες αναφέρουν, ότι η φυσική επιθετικότητα των γυναικών είναι κατά προσέγγιση παρόμοια ή σε μερικές περιπτώσεις ακόμη υψηλότερη από την αρσενική επιθετικότητα. Σε σχολιασμούς της μελέτης του Archer (2000) για την επιθετικότητα των γυναικών επιβεβαιώνεται ότι οι γυναίκες είναι πιο επιθετικές από τους άντρες (K. Daniel O' Leary, (2000), Μπαντεντέρ, Ε., (2005), George, M.J., (2003).

Ο Gordon, R.M. (1998), σε μια μελέτη του επισήμανε τη μεγάλη συχνότητα που τον επισκέπτονται ασθενείς, οι οποίοι ως παιδιά μεγάλωσαν με μια μητέρα επιθετική προς το σύζυγό της. Η μητέρα αυτή έκανε “πλύση εγκεφάλου” στα παιδιά με σκοπό να τα στρέψει ενάντια στον πατέρα τους και έχουν διεξαχθεί έρευνες που επιβεβαιώνουν το «σύνδρομο της μητέρας – Μήδειας».

Ο Gardner, όπως αναφέρεται από τον Gordon R.M (1998), θεωρεί ότι όταν οι μητέρες, που διακατέχονται από το σύνδρομο της Μήδειας, «κερδίζουν», δεν κερδίζουν μόνο την επιμέλεια, αλλά και τη συνολική αλλοτρίωση των παιδιών τους απέναντι στον «μισημένο» σύζυγο. Η «Πύρρειος νίκη» αυτή οδηγεί στην ψυχολογική καταστροφή των παιδιών.

Βέβαια, τίθεται το ερώτημα, πώς συμβαίνει, ενώ οι μελέτες αποδεικνύουν την ισοδυναμία ανάμεσα στην γυναικεία και αντρική επιθετικότητα, να υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ των αρσενικών και θηλυκών θυμάτων στους καταλόγους εγκλήματος. Στη μελέτη των Σαμπάνη Ε. και Συν. (2007) αναφέρεται πως ένα πρόβλημα είναι ότι οι έρευνες εγκλημάτων επηρεάζονται από προκαταλήψεις. Αμερικανικά

και Βρετανικά στοιχεία δείχνουν ότι οι βίαιες γυναίκες σε οποιοδήποτε πλαίσιο είναι λιγότερο πιθανό να συλληφθούν ή να καταδικαστούν με αποτέλεσμα να προκαταλαμβάνονται και οι ίδιοι οι αριθμοί εγκλήματος. Ακόμη, πολλοί άντρες θύματα είναι απρόθυμοι να κάνουν καταγγελίες και επομένως μια βίαιη παράβαση προκαλούμενη από γυναίκα να μην εμφανιστεί στις επίσημες στατιστικές ή έρευνες εγκλήματος.

Η McLeod M. (1984) ανακάλυψε ότι οι κακοποιημένοι άνδρες αποτυγχάνουν να αναφέρουν περιπτώσεις στην αστυνομία σε μεγαλύτερη αναλογία απ' ό,τι οι γυναίκες: *ενώ το 54% κακοποιημένων γυναικών ισχυρίζονται ότι έχουν δηλώσει στην αστυνομία επιθετικό συμβάν, μόνο το 45% από άνδρες θύματα ισχυρίζονται ότι έχουν κάνει κάτι τέτοιο.*

Οι έρευνες, λοιπόν, δείχνουν ότι η κακοποίηση που υφίστανται οι άντρες είναι συγκρίσιμη με την κακοποίηση των γυναικών, με τη διαφορά ότι οι άντρες θύματα λαμβάνουν μικρότερη βοήθεια και υφίστανται διακρίσεις εις βάρος τους, ιδιαίτερα από την αστυνομία, η οποία υποκύπτει στο διαχυμένο κοινωνικά στερεότυπο του «βιαστή άνδρα».

Βέβαια, σύμφωνα με τον Dunn M.C. (2004) υπάρχει και η αντίθετη άποψη, κατά την οποία, οι έρευνες αυτές είναι εφευρήματα των ερευνητών και ο κατάλογος των στατιστικών μια ανασκευάσιμη υπόθεση. Σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα, επίσης, όλες αυτές οι μελέτες που παρουσιάζουν τα δικαστικά μέσα να μεροληπτούν υπέρ των γυναικών, είναι προπαγανδιστικές, ωθούν στην παραπληροφόρηση και τον στιγματισμό των ανύπαντρων μητέρων και των οικογενειών που απουσιάζει ο βιολογικός πατέρας. Όλα αυτά, θεωρεί ο Dunn M.C., ότι είναι πολιτικές στρατηγικές/ σκοπιμότητες με όφελος την προσοχή του κοινού και στοχεύοντας στην μεταρρύθμιση του οικογενειακού νόμου, επιφέροντας έτσι επιπτώσεις στην κοινωνική πολιτική.

Για τους παραπάνω λόγους θεωρήθηκε ότι θα συνεισφέρει στην διασαφήνιση του θέματος του τι ισχύει, η εξέταση των δικαστικών αποφάσεων που αφορούν την επιμέλεια των παιδιών, για να διαπιστωθεί, εάν πράγματι οι δικαστικές αποφάσεις συνεισφέρουν στην εκδήλωση της επιθετικότητας της γυναίκας – μητέρας ενάντια στον άντρα - πατέρα ή όχι.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Πολλοί ορισμοί αναφέρονται στην επιθετικότητα, που προέρχονται από διαφορετικές επιστημονικές κατευθύνσεις. Ενδεικτικά, στην παρούσα μελέτη θα περιοριστούμε, καταρχήν, στον ορισμό της επίθεσης που περιλαμβάνεται στον ποινικό κώδικα, ο οποίος αναφέρει πως ένα πρόσωπο διαπράττει επίθεση όταν:

1. Χρησιμοποιεί την δύναμη του σκόπιμα σε κάποιον άλλο, άμεσα ή έμμεσα, χωρίς την συγκατάθεση του άλλου.
2. Προσπαθεί ή απειλεί, με μια πράξη ή μια χειρονομία να ασκήσει τη δύναμη του σε άλλο πρόσωπο, ή πείθει το άλλο πρόσωπο ότι ενεργεί πάνω σε λογικές βάσεις
3. Φέροντας όπλο ή κάτι ανάλογο, υποβάλλει το άλλο πρόσωπο σε ικεσία (Χατζηφωτίου Σεβαστή, 2005).

Επίσης, ένας συνηθισμένος ορισμός της επιθετικότητας που χρησιμοποιείται από τον Γιώργα Δ. (1995), είναι ότι η επιθετικότητα είναι η συμπεριφορά που προκαλεί ζημιά ή οδύνη σε άλλον. Στον ορισμό αυτό δεν θα πρέπει να ξεχάσουμε να προσθέσουμε και την έννοια της σκοπιμότητας ή και της πρόθεσης. Επιθετικότητα, λοιπόν, είναι η πρόθεση ενός ατόμου να προκαλέσει σωματική ή ψυχική οδύνη σε κάποιον άλλο. Κατ' επέκταση το μέσο από το οποίο εκδηλώνεται η επιθετικότητα είναι η απόρριψη και η βία (Coakley, J., 2001, Leonard, K.E., 1993, Russell, E. & Ward, J., 2002).

Επιπλέον, η επιθετικότητα μπορεί να ασκηθεί με δύο τρόπους: α) βιολογικά, μέσα από επιθετικές συμπεριφορές οι οποίες συνδέονται με την σωματική επίθεση, τα χτυπήματα, τη φυσική φθορά και β) ψυχολογικά, με επιθετικές συμπεριφορές τα αποτελέσματα των οποίων είναι λιγότερο εμφανή, όπως η λεκτική επιθετικότητα (Τζαμαλούκα Γ. και Συνεργ., 2006). Η δεύτερη αυτή μορφή μπορεί να είναι εξίσου ή και περισσότερο επώδυνη από την πρώτη.

Κάποιες άλλες μορφές επιθετικής συμπεριφοράς, ξεκινώντας από τις σχετικά ανώδυνες μέχρι τις πιο επώδυνες μορφές είναι η ενόχληση, η προσβολή, η απειλή, η εξύβριση, η ρίψη διάφορων αντικειμένων, ο ξυλοδαρμός, ο τραυματισμός, η κατάληψη χώρων, οι

υλικές καταστροφές, η πυρπόληση και η δολοφονία (Φραντζεσκάκη, 1987).

1.ii ΑΝΔΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η ύπαρξη της επιθετικότητας και της βίας στις συζυγικές και συντροφικές σχέσεις έχει καθιερωθεί ως έννοια στον ακαδημαϊκό, πολιτικό, νομικό και κοινωνικό χώρο. Είναι αδύνατο πια να αμφισβητηθεί, «η ροπή» των αντρών στην εκδήλωση επιθετικότητας και «η τάση» τους στην βία μέσα στις συζυγικές και συντροφικές τους σχέσεις. Η ύπαρξη της αντρικής επιθετικότητας έχει υποστηριχθεί από μία ογκώδη και λεπτομερή ερευνητική φιλολογία, η οποία έχει συσσωρευτεί από παλαιότερες εποχές αλλά και επικυρώθηκε στην σύγχρονη εποχή, αφότου αποκαλύφτηκε δημόσια η βία των αντρών κατά των συντρόφων τους με την ίδρυση το 1974 του πρώτου καταφύγιου γυναικών στο Ηνωμένο Βασίλειο από την Erin Pizzey την ίδια περίοδο (George, M.J., 2003).

Ενώ το πατριαρχικό μοντέλο έχει ξεπεραστεί, ωστόσο οι ισχυρές ρίζες της πατριαρχίας και η «παραδοσιακή» αποδοχή της ανδρικής κυριαρχίας εμπλουτισμένη με στερεότυπα, τα οποία χαρακτηρίζουν την γυναίκα ως «ανίσχυρο θύμα», κυριαρχούν στην συνείδηση της κοινωνίας και καθρεφτίζονται στους θεσμούς της.

Παρά τα ανωτέρω στερεότυπα, όμως, έχουν εκπονηθεί και αρκετές μελέτες σχετικά με την γυναικεία επιθετικότητα, που παρουσιάζουν ότι όχι μόνο υπάρχει, αλλά και ότι είναι συγκρίσιμη με την ανδρική επιθετικότητα. Η Ελίζαμπετ Μπαντεντέρ (2005) αναφέρει ότι από φεμινιστικής πλευράς, το θέμα της γυναικείας επιθετικότητας είναι ταμπού: «.....παραμένει απίστευτο και αδιανόητο καθετί που μειώνει το πεδίο της έννοιας της ανδρικής κυριαρχίας και της εικόνας της γυναίκας θύματος. Όταν γίνεται λόγος για το θέμα αυτό, γίνεται πάντα με τον ίδιο τρόπο: καταρχήν η γυναικεία βία είναι ασήμαντη, ύστερα, αποτελεί πάντα αντίδραση στην ανδρική βία, τέλος, αυτή η βία είναι νόμιμη». Ωστόσο, άρθρα που έγραψαν, φεμινίστριες ιστορικοί και πανεπιστημιακοί, κανένα άρθρο δεν ασχολείται με αυτό το θέμα. Σε ορισμένα μάλιστα άρθρα δεν γίνεται καν ο λόγος για αυτό. Τονίζεται

μόνο η ανδρική βία, από την οποία απορρέει η βία των γυναικών, δηλαδή η αμυντική βία.

Πολλές μελέτες (Jurik & Gregware, 1989, Mann, C.R., 1990, Σαμπάνη Ε. και Συν., 2007), όμως, δείχνουν ότι η πλειοψηφία των γυναικών (περίπου 80% ή και παραπάνω) δεν αναφέρουν την αυτοάμυνα ως λόγο επιθετικότητας προς τους συντρόφους τους.

Σε μελέτη των Fiebert M. S. & Gonzalez D.M. (1997) οι γυναίκες αναφέρουν, ότι αισθάνονται ικανές να χτυπήσουν τον σύντροφό τους, γνωρίζοντας πως δεν θα μπορέσει να αντεπιτεθεί. Στον κατάλογο που κατέθεσαν με τις δικαιολογίες των επιθέσεών τους όμως, απουσίαζε η αυτοάμυνα.

Πέρα, από το φεμινιστικό πλαίσιο οι απόψεις αυτές είναι κυρίαρχες σε διάφορα κοινωνικά και επιστημονικά πλαίσια. Η Ελίζαμπετ Μπαντεντέρ (2005), αναφέρει απόψεις, όπως της Φρανσουάζ Εριτιέ και του κοινωνιολόγου ακτιβιστή Ντάνιελ Βέλτζερ-Λανγκ, ο οποίος εξομολογείται την «οργή του μπροστά στην επιχειρηματολογία εκείνων που παρουσιάζουν συμμετρικά την καταπίεση των γυναικών και την εμπειρία των ανδρών, τη βία που υφίστανται οι γυναίκες και τις λίγες βίαιες γυναίκες, που, συχνά λόγω εκδίκησης ή απελπισίας, στρέφονται κατά των συζύγων τους».

Σύμφωνα με την Αγκασενσκή Σιλβιάν (2002), «.....η βία τους (των γυναικών) είναι γενικά βία κατά της βίας.....οι εγκληματολόγοι παρατήρησαν ότι ένας άνδρας που σκοτώνει μια γυναίκα – συχνά την γυναίκα του – φτάνει ως το άκρο μιας βίαιης διαδικασίας οικειοποίησης του άλλου, ακόμη και όταν την αγαπάει, ενώ η γυναίκα που σκοτώνει φτάνει, στις περισσότερες περιπτώσεις, μέχρι το άκρο μια διαδικασίας απελευθέρωσης» (Αγκασενσκή, Σ. (2002) *Libération*, 10 Μαρτίου 2002 στην Μπαντεντέρ, Ε., 2005).

Ωστόσο, ενώ αποτελεί γεγονός η γυναικεία επιθετικότητα, το φαινόμενο αυτό δυσκολεύεται να δημοσιοποιηθεί για διάφορους λόγους. Ίσως γιατί τα άτομα δεν είναι εξοικειωμένα στην ιδέα - είναι πιο συνηθισμένο να ακούει κανείς για γυναικεία κακοποίηση -, ίσως γιατί οι ίδιες οι γυναίκες δεν φαντάζονται ότι με τη συμπεριφορά τους ασκούν κάποιο από τα τρία είδη της οικογενειακής βίας στους συντρόφους τους. Ας μην ξεχνάμε ότι η συναισθηματική κακοποίηση είναι δύσκολο να εντοπιστεί καθώς δεν υπάρχουν εμφανή σημάδια. Ίσως είναι και ο «εγωισμός» των ανδρών που δεν τους επιτρέπει να

παραδεχτούν ότι μπορεί να κακοποιούνται από μια γυναίκα (Σαμπάνη Ε., Τσιλιμπάρη Α., Τσοπάνη Κ., 2007).

Επίσης, οι άνδρες δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν ότι το φαινόμενο της κακοποίησης υφίσταται στο «δικό τους» σπίτι. Έτσι, μειώνουν τη σημασία των καταστάσεων και δεν παραδέχονται ότι η σχέση «νοσεύει». Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην ζητούν βοήθεια και η κατάσταση να παραμένει ως έχει και με το χρόνο να χειροτερεύει. (Σαμπάνη Ε., Τσιλιμπάρη Α., Τσοπάνη Κ., 2007).

Τέλος, η Ελίζαμπετ Μπαντεντέρ (2005) δηλώνει: «στην πραγματικότητα, η γυναικεία βία δεν μπορεί εύκολα να γίνει αντικείμενο ανάλυσης, όχι μόνο για λόγους ακτιβισμού- η βία μάλλον δεν έχει φύλο- αλλά γιατί απειλεί την εικόνα που έχουν για τους εαυτούς τους οι ίδιες οι γυναίκες» (βλ. σελ. 68).

1.iii ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Πολλές μελέτες αναφέρουν ότι η επιθετικότητα των γυναικών είναι κατά προσέγγιση παρόμοια ή σε μερικές περιπτώσεις ακόμη υψηλότερη από την ανδρική επιθετικότητα. Η αναθεώρηση της μελέτης του Archer (2000) για το αν η γυναικεία επιθετικότητα είναι μεγαλύτερη από την ανδρική, δείχνει ότι οι γυναίκες είναι ελαφρώς πιθανότερο από τους άνδρες να συμμετέχουν σε πράξεις επιθετικής συμπεριφοράς. (Κ Daniel O'Leary, 2000).

Ο George M. J. (1994) υποστήριξε ότι, ενώ η ανδρική βία είναι «ορατή» στην κοινωνία σήμερα, εμποτισμένη με μια ανησυχία για τις γυναίκες, η αντιστροφή του φαινομένου αυτού έχει γίνει ένα «αθέατο άγγιγμα» (invisible touch), το οποίο είναι ευδιάκριτο μόνο ως ασήμαντο ή κυριαρχεί η πλήρης άρνηση του ότι υφίσταται.

Η βία των γυναικών ενάντια στους συντρόφους τους, σύμφωνα με τον George M.J. (2003), έχει αναθεωρηθεί τόσο ιστορικά, όσο και μέσα από μια διαφορετική πλευρά της επιστημονικής φιλολογίας, όπως είναι τα λογοτεχνικά κείμενα και εγχειρίδια. Τα στοιχεία διαφόρων περιπτώσεων έχουν συζητηθεί και ερμηνευτεί στα πλαίσια των κοινωνικών προτύπων και των στερεοτυπικών εικόνων του άντρα και της γυναίκας που δείχνουν ότι το «σύνδρομο του κακοποιημένου συζύγου» είναι επίσης μια πραγματικότητα και είναι συγκρίσιμη με το σενάριο των κακοποιημένων γυναικών. Ο «κακοποιημένος σύζυγος»

αναγνωρίζεται από τα ιστορικά αρχεία και καθιερώνεται στην λαογραφική παράδοση.

Πράγματι, σε κείμενα του 12^{ου} αιώνα στην Αγγλία έχουν επισημανθεί εικόνες που δείχνουν τις γυναίκες να χτυπάνε τους συζύγους τους και εικόνες του κακοποιημένου συζύγου. Την περίοδο πριν τον εμφύλιο πόλεμο στην Αγγλία (1642 – 1646) υπήρχε ιδιαίτερη ανησυχία για την έκταση της γυναικείας επιθετικότητας και την υποτιθέμενη απειλή στην πατριαρχική αρχή. Μια ανάλυση του αγγλικού εμφύλιου πολέμου πριν το 1642 αναφέρει, πως κάτω από εκείνη την ενδεχόμενη κοινωνική σύγκρουση κρυβόταν η αντιστροφή των ρόλων και η αντίληψη ότι η Αγγλία ήταν ένας «παράδεισος» για τις γυναίκες, η οποία αντίληψη δεν ήταν διόλου ασήμαντη. Επιπλέον, αρχεία νόμων ή δικαστηρίων και πολλοί ιστορικοί απαριθμούν και τεκμηριώνουν έναν μεγάλο αριθμό περιπτώσεων βίαιων γυναικών (Shorter, D., 1976).

Κατά τον ίδιο συγγραφέα προηγούμενες αναφορές στην Γαλλία υπογραμμίζουν ότι στο παλιό καθεστώς της Γαλλίας, οι γυναίκες βραβεύονταν για το μέγεθος και τη δύναμή τους. Η δύναμή τους ήταν τόσο μεγάλη, μάλιστα, που ντρόπιαζε τους άντρες και έμπλεκαν συνέχεια σε φασαρίες με τους συζύγους τους για να εγκαταλείψουν οι άντρες αυτά που θεωρούνταν «σύμφυτα» με τον ανδρισμό, δεδομένου ότι οι γυναίκες συνήθως εκδήλωναν γρηγορότερα την επιθετικότητά τους. Διαπιστώθηκε ότι, ενώ για το θέμα που αφορούσε διάφορα τελετουργικά για την γυναικεία επιθετικότητα έχει υπάρξει λίγη ακαδημαϊκή προσοχή, υπάρχουν στοιχεία για την ύπαρξη αυτών των τελετουργικών τον δέκατο ένατο αιώνα, από τη Νέα Αγγλία ως τη Βαυαρία (Shorter, D., 1976). Ο ίδιος συγγραφέας περιγράφει γλαφυρά σκωπτικές συνήθειες των γυναικών π.χ. τελετουργικό χτύπημα με κουτάλα παρουσία άλλων, καθώς και δημόσιο προπηλακισμό δαρμένου συζύγου.

Ο George M.J. (2003) αναφέρει εκτενώς την αναγνώριση ιστορικά της γυναικείας επιθετικότητας, καθώς και την προσπάθεια που έγινε για την αντιστροφή των ρόλων και την υποταγή των γυναικών, πράγματα για τα οποία όμως δεν κρίνεται αναγκαίο να επεκταθούμε στην παρούσα μελέτη γιατί δεν είναι αυτό το θέμα μας.

Στον εικοστό αιώνα, η ανδρική βία και η ανησυχία για την έκτασή της, ενώ απαγορευόταν θεσμικά, κοινωνικά και πολιτισμικά, παράλληλα τροφοδοτούνταν από έναν πολιτισμό «ηρώων», από τα

MME και μέσω του κινηματογράφου, που απεικόνιζαν πάντα περισσότερους «φαλλοκράτες» και βίαιους άνδρες (George, M.J., 1997 Kipnis, A., 1994). Πλήθος ηθοποιών έχτισαν καριέρες γύρω από την απεικόνιση βίαιων ανδρικών χαρακτήρων και τα ονόματά τους συνδέθηκαν με την ανδροπρέπεια. Φαινομενικά αυτό αντανakλούσε την ευρύτερη κοινωνία, στην οποία η χρήση της βίας από τους άνδρες γινόταν αποδεκτή ως «κανονική» και νομιμοποιημένη γενικά από τις απόψεις και τις τοποθετήσεις των ανδρών (Archer, J., 1994).

Αυτό ίσως ξεκίνησε με ρόλους που υποδυόταν ηθοποιοί, όπως ο John Wayne και Humphrey Bogart σε ταινίες πριν τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και μετά. Η ειρωνεία, όμως, είναι ότι στην πραγματική ζωή τους, παρά τις απεικονίσεις βίαιων ανδρών και ο John Wayne και ο Humphrey Bogart είχαν κακοποιηθεί από τις συζύγους τους. Επίσης, ο Αμερικανός Πρόεδρος Abraham Lincoln υπήρξε θύμα της βίας της συζύγου του. Σύγχρονοι μελετητές παρατήρησαν, πως τηλεοπτικές προσωπικότητες, που απεικόνιζαν τους «φαλλοκράτες», στην προσωπική ζωή τους, ήταν χρόνια «κακοποιημένοι σύζυγοι». Στο τελευταίο τέταρτο του εικοστού αιώνα η διαδικασία της αυξανόμενης «αορατότητας» είχε αλλάξει.

Ο καθηγητής Σέρμπαν Ιονέσκου, διευθυντής του εργαστηρίου κλινικής ψυχολογίας και ψυχοπαθολογίας του πανεπιστημίου René – Descartes, ο οποίος αναφέρεται από την Ελίζαμπετ Μπαντεντέρ (2005), φαίνεται να δήλωσε ότι «...η δυσκολία να αποδεχτούμε τόση γυναικεία βία, οφείλεται στο ότι έχουμε να κάνουμε με ένα κοινωνικό στερεότυπο, που συνδέεται με την εξιδανίκευση των γυναικών, το οποίο συντηρεί την άποψη ότι μόνο οι άνδρες μπορούν να διαπράττουν τέτοιες (βίαιες) πράξεις. Βρισκόμαστε σε κατάσταση άρνησης όταν το σκεφτόμαστε αυτό, γιατί οι πράξεις αυτές αποτελούν αφόρητο θέαμα. Στην πραγματικότητα, υφίσταται μια εν δυνάμει γυναικεία βία – το βλέπουμε στις περιπτώσεις των γυναικών που κατηγορούνται για παιδοκτονίες ή σεξουαλικές παρενοχλήσεις. Στο πλαίσιο της Ρουάντα, όπου η γενοκτονία είχε οργανωθεί με κάθε λεπτομέρεια, η μαζική συμμετοχή γυναικών σε τέτοιες πράξεις δεν ανήκει με κανέναν τρόπο στη σφαίρα του αδιανόητου» (Elle, 4 Νοεμβρίου 2002 στην Μπαντεντέρ, E., 2005).

Πολλές περιπτωσιολογικές μελέτες αναφέρουν ότι ο άντρας θύμα βιώνει τον κοινωνικό αποκλεισμό και υποβιβάζεται η ανδροπρέπεια του

από στερεότυπα και πως τα δικαστικά μέσα αμφισβητούν ή αθλώνουν τις γυναίκες διατηρώντας έναν μύθο για την μη επιθετικότητα των γυναικών και όταν ακόμη αυτή αναγνωρίζεται, θεωρείται ως απομονωμένη, ακραία και διεστραμμένη παρέκκλιση ασύμφωνη με τη θηλυκότητα.

Ακόμη, έρευνες όπως αυτές των Ann L. Coker et al (2007), Archer J. (2000), Fontes D. L. (1999), δείχνουν ότι η κακοποίηση που υφίστανται οι άντρες είναι συγκρίσιμη με την κακοποίηση των γυναικών, με τη διαφορά ότι οι άντρες θύματα λαμβάνουν μικρότερη βοήθεια και υφίστανται διακρίσεις εις βάρος τους, ιδιαίτερα από την αστυνομία. Επιπλέον, σύμφωνα με τις επίσημες γερμανικές στατιστικές, το 5% με 10% της συζυγικής βίας προέρχεται από γυναίκες που δέρνουν τους συζύγους τους. Σε τέτοιο βαθμό μάλιστα που το Βερολίνο αναγκάστηκε να ανοίξει το πρώτο ίδρυμα προστασίας ξυλοκοπημένων ανδρών (Μπαντεντέρ, Ε., 2005).

Τέλος, οι γυναίκες, πέρα από τις περιόδους εξαιρετικής βίας, μπορούν να σκοτώσουν, να ταπεινώσουν, να βασανίσουν. Μάλιστα τα ποσοστά είναι 10% έναντι 15% των ανδρών. Οι γυναίκες δεν σκοτώνουν πάντα γιατί τις έχει κυριεύσει η ερωτική απελπισία ή γιατί θέλουν να προστατευθούν από ένα βίαιο σύζυγο. Σκοτώνουν, επίσης, από συμφέρον ή από σαδισμό. Έχουν μερίδιο στο σύνολο των παθολογικών εξαιρέσεων από το γενικό κανόνα. Ωστόσο, ένα πιο ανησυχητικό φαινόμενο μοιάζει να αναπτύσσεται εδώ και μια δεκαετία, το οποίο και προκαλεί έκπληξη: η αύξηση της βίας των έφηβων κοριτσιών.

Η ίδια συγγραφέας αναφέρει ότι «...η αστική βία, όπως αυτή εκφράζεται από τα κορίτσια, δεν είναι ακόμη «θέμα», έστω και αν όλοι οι ερευνητές επισημαίνουν την ανάδυση ενός νέου φαινομένου» (Μπαντεντέρ, Ε., 2005, σελ. 76).

1.iv ΤΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΤΗΣ ΜΗΔΕΙΑΣ

Ο Gordon, R. M. (1998), σε μελέτη του επισήμανε τη μεγάλη συχνότητα που τον επισκέπτονται ασθενείς, οι οποίοι ως παιδιά μεγάλωσαν με μια μητέρα επιθετική προς τον σύζυγό της, η οποία προσπαθούσε να στρέψει τα παιδιά της ενάντια στον πατέρα τους. Η εκδίκηση της μητέρας ενάντια στον προηγούμενο σύζυγό της, με το να

του στερεί τα παιδιά τους, έχει καταλήξει να λέγεται το ονομαζόμενο «σύμπλεγμα της Μήδειας» όπως έχουμε προαναφέρει.

Ο Pine F. (1995) αναφέρεται στην Μήδεια για να παρουσιάσει ως παράδειγμα μια ιδιαίτερη μορφή έχθρας που βρίσκεται στις γυναίκες. «Το βίωμα της Μήδειας είναι μια σύνθεση της αντίληψης ενός τραυματισμού και της αντίληψης που δημιουργείται στην φαντασία μιας δημόσιας ταπείνωσης και την αντίληψη της ηθικής.... Είναι ένα συχνό συμπλήρωμα του μίσους και του μίσους που βασίζεται στην οργή. .... Προέρχεται από την αυτοσυντήρηση και από κάποια ρωγμή στο υπereγώ, που βασίζεται ενδεχομένως στην ταύτιση με την εμπειρία του παιδιού από την εξοργισμένη μητέρα, η οποία επιτρέπει στον εαυτό της – χωρίς τύψεις – να εκφράσει την οργή της προς το παιδί».

Μια μελέτη του Jacobs, J. W. (1988), με τίτλο «Euripides' Medea: A psychodynamic model of severe divorce pathology», αντιλαμβάνεται τη μητέρα Μήδεια ως μια ναρκισσιστική και εξαρτημένη γυναίκα που προσπαθεί (να επιβάλλει) την αυστηρή επικοινωνία πατέρα – παιδιών ως μέσον εκδίκησης για το τραύμα που της προκάλεσε η απώλεια..... του «ήρωα – συζύγου» της. Θεωρεί ότι η μητέρα Μήδεια είναι τόσο εξαρτημένη προσωπικότητα που δεν μπορεί να διαχειριστεί την απώλεια και έτσι διατηρεί το μίσος.

Ο Gordon, R. M. (1998) αναφέρει ότι η Μήδεια στην τραγωδία ασφαλώς και έχει μια ρωγμή στο υπereγώ της. Αυτό διαφαίνεται αρχικά όταν προδίδει τον πατέρα της και σκοτώνει τον αδελφό της για να βοηθήσει τον Ιάσονα να τους κλέψει το χρυσόμαλλο δέρας. Έτσι, όταν ο Ιάσοντας την αφήνει για μια άλλη γυναίκα, όχι μόνο σκοτώνει την καινούρια γυναίκα του Ιάσονα και τον πατέρα της, αλλά και τα παιδιά της. Η μεταστροφή της αγάπης της σε μίσος είναι τόσο παράφορη που καταστρέφει αυτά (ενν. τα παιδιά τους) που δημιουργήθηκαν από την μεταξύ τους σχέση. Το μίσος της υπερβαίνει την ενστικτώδη ανάγκη της να προστατεύσει τα παιδιά της. Η Μήδεια ήθελε να κάνει τον Ιάσονα να υποφέρει περισσότερο από ότι υπέφερε η ίδια, (με την στέρση του βασιλείου από απογόνους) σε μια καθαρά ανδροκρατούμενη κοινωνία, έτσι ώστε να τον τιμωρήσει με εκδίκηση.

Το σύμπλεγμα της Μήδειας περιλαμβάνει μια μητέρα που είναι ακόμα παθολογικά δεμένη με τον πρώην σύζυγό της. Ο Pine. F. (1995) αναφέρει ότι η γυναίκα αυτή έχει πολύ οργή πιθανόν από τις αλληλεπιδράσεις της με την εχθρική μητέρα της. Αυτή η οργή είναι

ριζωμένη εν μέρει σε μια επιθυμία να καταστραφεί το παιδί, για το οποίο σε κάποιο επίπεδο αγανακτεί με την ύπαρξή του και μπορεί να μετατρέψει την οργή της σε υπερπροστασία ως σχηματισμό αντίδρασης. Είναι ανίκανη να αφήσει τα παιδιά της μακριά. Τους λέει το κακό που θα τους συμβεί όταν φύγουν από τον έλεγχό της. Όταν η μητέρα επιθυμεί να τιμωρήσει τον πατέρα με την στροφή των παιδιών τους εναντίον του, στρέφεται, επίσης, και ενάντια στα παιδιά της. Στο ασυνείδητο της, και τα παιδιά και ο σύζυγος αντιπροσωπεύουν το ίδιο πράγμα και εύχεται την ολέθρια καταστροφή και των δύο.

Ο Turkat, I.D. (1995) αναφέρει πως δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις μητέρων, οι οποίες διακατέχονται από συναισθήματα θυμού ή και οργής προς τους πρώην συζύγους τους, αποτέλεσμα, βέβαια, βαθύτερων αιτιών – παραγόντων, αιτίες που συνήθως ανήκουν (προξενήθηκαν) στο «νοσηρό» οικογενειακό περιβάλλον που μεγάλωσαν.

Ο Gordon, R.M. (1998), κάνοντας αξιολογήσεις για την επιμέλεια των παιδιών για πάνω από 15 έτη, διαπίστωσε ότι οι προσπάθειες της μητέρας να στρέψει τα παιδιά της ενάντια στον πατέρα τους, στις διαφωνίες επιμέλειας είναι πολύ κοινές. Επίσης, διαπίστωσε ότι η προσπάθεια αυτή είναι η πιο καταστρεπτική πτυχή του διαζυγίου για τα παιδιά. Η πλήση εγκεφάλου ενάντια σε έναν γονιό αποτελεί μια μορφή παιδικής κακοποίησης, δεδομένου ότι το παιδί οδηγείται σε μια μόνιμη ψυχοπαθολογία.

Επίσης, η μητέρα Μήδεια δεν εμφανίζεται μόνο στα πλαίσια ενός διαζυγίου, στην προσπάθεια της να εκδικηθεί τον πρώην σύζυγο, αλλά το «σύμπλεγμα της Μήδειας» μπορεί να υπάρξει και μέσα στο γάμο, όπου η μητέρα έχει την παρανοϊκή αντίληψη για το σύζυγό της, ότι την έχει εγκαταλείψει ψυχολογικά. Θα στρέψει τα παιδιά εναντίον του και θα τα κακοποιήσει με τον ίδιο ακριβώς τρόπο.

1.ν ΤΟ ΓΟΝΙΚΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗΣ

Ο Gardner, R.A. (1991) παρατήρησε ότι τα παιδιά που εκτέθηκαν και μπλέχτηκαν στις διαφωνίες κηδεμονίας ανέπτυξαν μια διαταραχή. Το χαρακτηριστικό αυτής της διαταραχής είναι η έμμονη αποξένωση

από τον ένα γονέα όχι, όμως, μόνο με τις εκδηλώσεις της απλής «πλύσης εγκεφάλου». Επίσης, παρατήρησε, ότι πέρα από την «πλύση εγκεφάλου», λειτουργούν πολλοί άλλοι παράγοντες, με αποτέλεσμα να εισαγάγει τον όρο του «Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης».

Το «Σύνδρομο Γονικής Αποξένωσης», σύμφωνα με τον Gardner R.A. (1991), είναι μια διαταραχή στην οποία ένα παιδί βασανίζεται με την υποτίμηση και με μια επικριτική δυσφήμιση κάποιου από τους γονείς (που συχνότερα είναι ο πατέρας), η οποία είναι αδικαιολόγητη ή υπερβάλλουσα. Συγχρόνως, ο άλλος γονιός δεν μπορεί να κάνει τίποτε λανθασμένο και ο γονιός που δεν είναι «σωστός» δεν μπορεί να κάνει τίποτε ποτέ που να είναι σωστό. Η επισήμανση ότι τέτοια παιδιά ήταν εκτεθειμένα μόνο σε πλύση εγκεφάλου από τον «προτιμημένο» γονέα (δηλ. τον γονέα που προτιμούν τα παιδιά να ζουν μαζί του) είναι αφελής. Ο όρος *πλύση εγκεφάλου* υπονοεί ότι ο ένας γονιός συστηματικά και συνειδητά προγραμματίζει το παιδί, ώστε να απαρνηθεί τον άλλο γονέα.

Η έννοια του «Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης» περιλαμβάνει πολλά περισσότερα από την πλύση εγκεφάλου. Περιλαμβάνει όχι μόνο τους συνειδητούς αλλά και υποσυνειδητούς και ασυναίσθητους παράγοντες που συμβάλλουν, ώστε μέσα από αυτούς ο προτιμώμενος γονέας να επηρεάζει την αποξένωση του παιδιού από τον άλλο γονέα. Επιπλέον, (και αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό), η έννοια περιλαμβάνει τους παράγοντες που προκύπτουν μέσα από το ίδιο το παιδί (ιδιαιτερότητες) -ανεξάρτητα από τη γονική συμμετοχή- που ενθαρρύνουν (καλλιεργούν) την ανάπτυξη του συνδρόμου αυτού.

Χαρακτηριστικά, το παιδί βασανίζεται από «μία έχθρα» έναντι του ενός γονέα. (Η λέξη *έχθρα* έχει τοποθετηθεί εδώ αποσπασματικά επειδή υπάρχουν ακόμα πολλά συναισθήματα τρυφερότητας και αγάπης που γίνονται αισθητά από τον περιφρονημένο γονέα που όμως φαίνεται ότι δεν επιτρέπεται από το παιδί να εκφραστούν.) Αυτά τα παιδιά μιλούν για το μισητό γονέα με κάθε διασυρμό και ανοσιότητα στο λεξιλόγιό τους - χωρίς αμηχανία ή ενοχή. Ο διασυρμός του γονέα έχει συχνά τον χαρακτήρα μιας τελετουργίας. Μετά από μόνο μία ελάχιστη ώθηση, θα ξεκινήσει ο ρόλος που έχει διαταχθεί στο παιδί. Κάποιος που ακούει ένα παιδί να μιλάει έτσι, όχι μόνο ανιχνεύει μια προπαρασκευασμένη ικανότητα στην ομιλία του παιδιού, αλλά συχνά ακούει φρασεολογία που είναι ίδια με αυτή που χρησιμοποιείται από

τον «αγαπητό» γονέα. (Πάλι, η λέξη *αγαπητός* τοποθετείται από τον Gardner, R.A. (1991) αποσπασματικά επειδή η εχθρότητα και ο φόβος προς εκείνο τον γονέα μπορεί ομοίως να υπάρχει, αλλά να μην εκφράζεται).

Ακόμη και αφότου έχουν περάσει χρόνια, το παιδί μπορεί να δικαιολογήσει την αποξένωση με μνήμες από δευτερεύουσες φιλονικίες που δοκίμασε στη σχέση με το μισητό γονέα. Αυτές αφορούν συνήθως ασήμαντες αφορμές και η εμπειρία δείχνει ότι τα περισσότερα παιδιά κανονικά τις ξεχνούν γρήγορα: π.χ. «Συνήθιζε πάντα να μιλάει πολύ δυνατά, όταν μου έλεγε να βουρτσίσω τα δόντια μου», «Συνήθιζε να μου λέει: “μην με διακόπτεις”» και «Συνήθιζε να κάνει πολύ θόρυβο όταν μασούσε στο τραπέζι». Όταν αυτά τα παιδιά καλούνται να δώσουν περισσότερο πειστικούς λόγους για την έχθρα, είναι ανίκανα να τους παρέχουν. Συχνά, ο «αγαπητός» γονέας θα συμφωνήσει με το παιδί ότι αυτοί οι προφανείς λόγοι δικαιολογούν την τρέχουσα εχθρότητα.

Το παιδί μπορεί να επιδείξει μια χωρίς ενοχή αδιαφορία για τα συναισθήματά του απέναντι στον μισητό γονέα. Θα υπάρξει μια πλήρης απουσία ευγνωμοσύνης για τα δώρα, τις διατροφές και άλλες εκδηλώσεις της εμπλοκής από την συνεχιζόμενη στοργή του μισητού γονέα. Συχνά, αυτά τα παιδιά θα θελήσουν να είναι σίγουρα ότι ο αποξενωμένος γονέας συνεχίζει να παρέχει τις πληρωμές υποστήριξης, αλλά συγχρόνως σθεναρά αρνούνται να επικοινωνήσουν με αυτόν τον γονέα.

Ο Gardner, R.A. (1991) αναφέρει, ότι συνήθως αυτά τα παιδιά, θα πουν ότι δεν θέλουν *ποτέ* να δουν ξανά το μισητό γονέα, τουλάχιστον όχι πριν από τα δέκα ή τα είκοσι τους χρόνια. Σε ένα τέτοιο παιδί στην ερώτηση: «Έτσι θέλεις τον πατέρα σου για να συνεχίζει να πληρώνει για όλα, τα τρόφιμα, τον ιματισμό, το μίσθωμα, και την εκπαίδευσή σου - ακόμη και τα ιδιωτικά γυμνάσια και κολέγια - και όμως ακόμα δεν θέλεις να τον δεις καθόλου και μάλιστα για πάντα. Είναι δίκαιο αυτό;» Ένα τέτοιο παιδί μπορεί να αποκριθεί: «.....Είναι δίκαιο. Δεν αξίζει να με δει. Για αυτόν τον άνθρωπο η πληρωμή όλων αυτών των χρημάτων είναι μια καλή τιμωρία» (Gardner, R.A., 1991, σελ. 2).

Υπάρχουν τρεις τύποι Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης των οικογενειών: αυστηρός, μέτριος, και ήπιος. Αν και υπάρχει πραγματικά μια συνέχεια, και πολλές περιπτώσεις δεν αρμόζουν ακριβώς σε μια

από αυτές τις ταξινομήσεις, η διαφοροποίηση είναι σημαντική για τις ψυχοθεραπευτικές και νομικές προσεγγίσεις. Εάν οι εκτιμητές πρόκειται να προβούν σε δικαστηριακές διευθετήσεις, είναι ζωτικής σημασίας να καθορίζουν πρώτα την κατάλληλη κατηγορία στην οποία η οικογένεια εντάσσεται.

Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά οι τρεις κατηγορίες Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης, όπως τις κατέταξε ο Gardner, R.A. (1991). Χρησιμοποιείται η μητέρα ως παράδειγμα του προτιμημένου γονέα, επειδή αυτό συμβαίνει στην πλειονότητα τέτοιων οικογενειών.

Εντούτοις, οι ίδιες εκτιμήσεις ισχύουν για τον πατέρα όταν είναι αυτός ο ευνοημένος γονέας.

Βαριές περιπτώσεις του Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης.

Οι μητέρες αυτών των παιδιών είναι συχνά φανατισμένες. Θα χρησιμοποιήσουν κάθε ελιγμό που έχουν στη διάθεσή τους (νόμιμο και παράνομο) για να εμποδίσουν την επικοινωνία. Βασανίζονται από το μίσος που έχουν απέναντι στους συζύγους τους. Σε πολλές περιπτώσεις, είναι παρανοϊκές. Μερικές φορές οι παρανοϊκές σκέψεις και τα συναισθήματα που στρέφονται προς το σύζυγο επικεντρώνονται μόνο σε αυτόν, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, αυτή η παράνοια είναι μόνο ένα παράδειγμα πολλών τύπων παρανοϊκών σκέψεων.

Συχνά η παράνοια δεν εμφανίζεται πριν από την διάλυση του γάμου και είναι μια εκδήλωση της ψυχιατρικής αποσύνθεσης που προκύπτει συχνά από τις παρατεταμένες διενέξεις για το διαζύγιο (ειδικά για την επιμέλεια). Κεντρικό σημείο στον παρανοϊκό μηχανισμό είναι προβολή. Αυτές οι μητέρες βλέπουν στους συζύγους τους πολλά απαράδεκτα χαρακτηριστικά που υπάρχουν πραγματικά μέσα σε αυτές τις ίδιες, χαρακτηριστικά που δεν επιθυμούν να αναγνωρίσουν. Με την προβολή αυτών των απαράδεκτων ιδιοτήτων επάνω στους συζύγους τους, οι ίδιες μπορούν να θεωρηθούν τα αθώα θύματα.

Όταν μάλιστα μια κατηγορία σεξουαλικής κακοποίησης ενσωματωθεί σε όλο το σχήμα, τέτοιες μητέρες μπορούν να προβάλουν τις δικές τους σεξουαλικές κλίσεις επάνω στον πατέρα. Στην υπηρεσία αυτού του στόχου υπερβάλλουν και διαστρεβλώνουν οποιοδήποτε σχόλιο που το παιδί κάνει ώστε αυτές να δικαιολογήσουν αυτόν τον ισχυρισμό. Και αυτό δεν είναι δύσκολο να συμβεί επειδή τα παιδιά κανονικά θα διασκεδάσουν με τις σεξουαλικές φαντασίες, συχνά ακόμα

και της πιο παράξενης μορφής. Ο Gardner, R.A. (1991) αναφέρει, ότι σύμφωνα με τον Freud, τα παιδιά είναι «πολύμορφα διεστραμμένα», και με αυτόν τον τρόπο παρέχουν σε αυτές τις μητέρες μια άφθονη παροχή του υλικού για να χρησιμεύσουν ως οι πυρήνες για τις προβολές και τις κατηγορίες τους.

Τέτοιες μητέρες δεν ανταποκρίνονται στη λογική, έρχονται αντιμέτωπες με την πραγματικότητα, και αναιρούν τη λογική. Θα πιστέψουν εύκολα τα πιο παράλογα σενάρια που αποσπούν από τα παιδιά τους, αφού πρώτα τα υποβάλλουν σε αυτά τα σενάρια.

Πεπειραμένοι και ειδικευμένοι ψυχοθεραπευτές, που υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει κανένα στοιχείο για την όποια κατηγορία, απομακρύνονται ή απολύονται, γιατί είναι εναντίον των γυναικών αυτών ή έχουν «δωροδοκηθεί» από τον σύζυγο. Και αυτό, σαφώς, είναι χαρακτηριστικό της παρανοϊκής σκέψης αυτών των γυναικών: δεν αποκρίνεται βέβαια όλο αυτό στη λογική, ενώ και οι δικαστικές ενέργειες των γυναικών αυτών, οργανώνονται ορθολογικά στο παρανοϊκό τους σενάριο. Ακόμα και μια απόφαση δικαστηρίων, στην οποία δεν υπάρχει απολύτως κανένα στοιχείο, ότι ο πατέρας είναι ένοχος της σεξουαλικής κακοποίησης, για την οποία έχει κατηγορηθεί από την μητέρα, αυτό δεν αλλάζει τις πεποιθήσεις της μητέρας, ούτε μειώνει την αυτοδέσμευσή της για την υποτίμηση του πατέρα.

Ο Gardner, R.A. (1987) αναφέρει, ότι η ενεργοποίηση της οργής είναι το φαινόμενο «του ανοίγματος της πύλης της κόλασης στη μανία μίας περιφρονημένης γυναίκας», με το οποίο παλιό ρητό συμφωνεί και ο Gordon, R.M. (1998).

Τα *παιδιά* αυτών των μητέρων είναι ομοίως φανατισμένα. Μοιράζονται συχνά με τις μητέρες τους τις παρανοϊκές φαντασίες τους για τον πατέρα. Μπορούν να πανικοβληθούν με την προοπτική μιας επίσκεψης του πατέρα τους. Να παγώνει το αίμα τους, να περνούν σε κατάσταση πανικού με διαπεραστικές κραυγές, και η εχθρότητα μπορεί να είναι τόσο σοβαρή που η επικοινωνία μπορεί να φανεί αδύνατη. Εάν τα παιδιά βρεθούν στο σπίτι του πατέρα τους μπορεί να το βάλουν στα πόδια, να παραλύσουν από αρρωστημένο φόβο, ή να είναι τα ίδια τόσο καταστρεπτικά στη συμπεριφορά τους, που η μετακίνηση τους να κρίνεται απαραίτητη.

Αντίθετα από τα παιδιά στις μέτριες και ήπιες κατηγορίες, ο πανικός αυτών των παιδιών και η εχθρότητά τους δεν μπορούν να

μειωθούν γρήγορα στο σπίτι του πατέρα. Εντούτοις, υπάρχουν παιδιά σε αυτήν την κατηγορία, στα οποία η κατάσταση της ταραγμένης οργής ενάντια στον πατέρα μειώνεται αν είναι απαραίτητο (ειδικά μετά από τη δικαστική απόφαση) ώστε να παραμείνουν στο σπίτι του πατέρα τους κατά τη διάρκεια μιας τρέχουσας περιόδου.

Μέτριες περιπτώσεις του Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης.

Οι μητέρες σε αυτήν την κατηγορία δεν είναι τόσο φανατισμένες όπως εκείνες στην αυστηρή κατηγορία, αλλά είναι πιο διαταραγμένες από τις μητέρες στην ήπια κατηγορία, οι οποίες δεν πάσχουν από μια ψυχιατρική διαταραχή. *Σε αυτές τις περιπτώσεις η οργή της απορριφθείσας γυναίκας είναι σημαντικότερη από την παρανοϊκή προβολή.*

Αυτές οι μητέρες, αναφέρει ο Gardner, R.A. (1991), μπορούν να διακρίνουν μεταξύ των ισχυρισμών που είναι παράλογοι και εκείνων που δεν είναι. Υπάρχει ακόμα, εντούτοις, μια εκστρατεία της υποτίμησης απέναντι στον πατέρα και μιας σημαντικής επιθυμίας της μητέρας να λάβει την εκδίκησή της από τον πατέρα με την αποξένωση του από τα παιδιά τους. Πολλές μητέρες είναι αρκετά δημιουργικές στις δικαιολογίες τους, ώστε να εμποδίζουν την επικοινωνία. Μπορεί να είναι μη δεκτικές στις δικαστικές αποφάσεις, εντούτοις, θα συμμορφωθούν συχνά μετά από τις απειλές των προστίμων ή τη μεταφορά της επιμέλειας.

Όταν ένας ψεύτικος ισχυρισμός σεξουαλικής κακοποίησης ενσωματώνεται στο Γονικό Σύνδρομο Αποξένωσης (ένα όχι ασυνήθιστο πρόσθετο όπλο) οι μητέρες είναι σε θέση να διακρίνουν μεταξύ των παράλογων ισχυρισμών των παιδιών και εκείνων που πραγματικά μπορεί να έχουν κάποια ισχύ.

Εκτιμώντας ότι οι μητέρες στην βαριά κατηγορία έχουν έναν άρρωστο ψυχολογικό δεσμό με τα παιδιά (συχνά παρανοϊκό), οι μητέρες στην μέτρια κατηγορία είναι πιθανότερο να έχουν έναν υγιή ψυχολογικό δεσμό που συμβιβάζεται με την οργή τους.

Οι μητέρες στη μέτρια κατηγορία είναι πιθανότερο να είναι καλές στην ανατροφή των παιδιών πριν από το διαζύγιο. Αντίθετα, οι μητέρες στην βαριά κατηγορία, ακόμα κι αν δεν είχαν κάποια σημαντική διαταραχή πριν από το χωρισμό, ωστόσο συχνά είχαν επιδείξει τρομερές ανεπάρκειες στην ικανότητα ανατροφής – του παιδιού πριν

από το χωρισμό τους. Επομένως, οι μητέρες στη μέτρια κατηγορία μπορούν συχνότερα να παραμείνουν ως ο αρχικός έχων την κηδεμονία γονέας, εάν οι κοινές προσπάθειες του δικαστηρίου και των διατεταγμένων θεραπευτών ή εποπτών είναι επιτυχείς στη διευκόλυνση των παιδιών για να αποκατασταθεί η κανονική επικοινωνία με τον πατέρα.

Τα *παιδιά* σε αυτήν την κατηγορία είναι λιγότερο φανατικοί υποστηρικτές στο διασυρμό του πατέρα τους από εκείνα στην βαριά κατηγορία, αλλά περισσότερο από εκείνα στην ήπια κατηγορία. Αποκτούν, επίσης, μια μεγάλη λίστα λόγων για να υποτιμήσουν τον πατέρα τους, αλλά είναι πιθανότερο να δείχνουν τη συμπεριφορά τους μόνο όταν είναι με τον ίδιο, ειδικά για μεγάλες περιόδους. Ένα πιο μικρό παιδί μπορεί συχνά να χρειαστεί την υποστήριξη ενός μεγαλύτερου αδερφού για να διατηρήσει την δυσφήμιση. Τα πιο μικρά παιδιά είναι συχνά οι παπαγάλοι του μεγαλύτερου αδερφού, και αναπτύσσουν το Γονικό Σύνδρομο Αποξένωσης με τη μίμηση, συνήθως, ενός μεγαλύτερου αδερφού. Εννοείται ότι το αρχικό κίνητρο για τα σενάρια των παιδιών είναι να διατηρηθεί ένας υγιής ψυχολογικός δεσμός με τη μητέρα και η εξάρτηση του αδύναμου (εν προκειμένω του παιδιού) με τον «σημαντικό άλλο» (εν προκειμένω την μητέρα), από τον οποίο δεσμός εξαρτάται η επιβίωση του παιδιού.

Ήπιες περιπτώσεις του Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης.

Για τις *μητέρες* των παιδιών σε αυτήν την κατηγορία, ο Gardner, R.A. (1991) παρατηρεί ότι, συνήθως, έχουν αναπτύξει έναν υγιέστερο ψυχολογικό δεσμό με τα παιδιά τους. Θεωρούν ότι η ισότητα των φύλων στις διαφωνίες επιμέλειας είναι μια κακή συνέπεια εις βάρος των παιδιών, αλλά είναι αρκετά υγιείς, ώστε να μην εμπλακούν στην προσφυγή σε δικαστικές διαμάχες για την κηδεμονία, προκειμένου να κερδηθεί η κύρια κηδεμονία (επιμέλεια). Μερικές από αυτές τις μητέρες μπορούν να επιχειρήσουν μερικούς ήπιου βαθμού προγραμματισμούς των παιδιών τους ενάντια στους πατέρες τους. Άλλες αναγνωρίζουν ότι η αποξένωση από τον πατέρα δεν είναι προς το συμφέρον των παιδιών και είναι πρόθυμες να υιοθετήσουν μια πιο συμφιλιοτική προσέγγιση στα διαβήματα του πατέρα. Είτε πηγαίνουν μαζί σε έναν κοινό δικαστικό συμβιβασμό ή ακόμα και επιτρέπουν (αν και απρόθυμα) στον

πατέρα μια ελεύθερη επικοινωνία με τα παιδιά τους, χωρίς χρονικούς περιορισμούς, ώστε να διατηρήσουν οι ίδιες την κύρια επιμέλεια.

Εντούτοις, μπορούμε ακόμα να δούμε μερικές εκδηλώσεις της πλύσης εγκεφάλου σε αυτές τις μητέρες, για να ενισχύσουν τις θέσεις τους. Δεν υπάρχει καμία παράνοια εδώ (όπως συμβαίνει για τις μητέρες στην βαριά κατηγορία), αλλά υπάρχει θυμός, και μπορεί να υπάρξει κάποια επιθυμία για εκδίκηση. Το κίνητρο για την πλύση εγκεφάλου των παιδιών, εντούτοις, είναι λιγότερο πιθανό να είναι εκδίκηση (όπως συμβαίνει για τις μητέρες στη μέτρια κατηγορία) συγκριτικά μόνο είναι η περιχαράκωση των θέσεων τους σε μια κατάσταση ανισότητας. Από τις τρεις κατηγορίες μητέρων, αυτές οι μητέρες είναι γενικά οι περισσότερο αφιερωμένες στα παιδιά τους κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της ζωής των παιδιών τους και με αυτόν τον τρόπο έχουν αναπτύξει τους ισχυρότερους και υγιέστερους ψυχολογικούς δεσμούς με αυτά.

Τα *παιδιά* σε αυτήν την κατηγορία αναπτύσσουν, επίσης, τα σενάρια τους, πάλι με τη μικρή ώθηση της μητέρας. Εδώ το αρχικό κίνητρο των παιδιών είναι η ενίσχυση της θέσης της μητέρας στη διαφωνία κηδεμονίας, προκειμένου να διατηρηθεί ο ισχυρότερος, υγιέστερος ψυχολογικός δεσμός που έχουν με τις μητέρες τους. Αυτά είναι τα παιδιά που είναι πλέον πιθανόν να παρουσιάζουν αμφιθυμία, σχετικά με την αποδοχή της επικοινωνίας, αλλά να είναι και τα πιο ελεύθερα να εκφράσουν την αγάπη για τους πατέρες τους, ακόμη και παρουσία των μητέρων τους.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2.1 ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Ερχόμαστε τώρα να μελετήσουμε τους νόμους και τις δικαστικές αποφάσεις του οικογενειακού δικαίου στην Ελλάδα, που αφορούν στην επιμέλεια των παιδιών, απ' όπου προκύπτει σε συνδυασμό με το προηγούμενο κεφάλαιο, ότι οι μητέρες, κυρίως, έχουν την επιμέλεια των παιδιών και προσπαθούν να τα αποξενώσουν από τον πατέρα, με σκοπό να τον «εκδικηθούν».

Θα δούμε, λοιπόν, να εκτυλίσσονται δικαστικές αποφάσεις στηριγμένες σε μια απλή επαγωγική λογική. Ο δικηγόρος Δεμερτζής, Κ., σε εισήγησή του το Νοέμβριο του 2007 στο συνέδριο του Κέντρου Δικανικών Μελετών, αναφέρθηκε στα προβλήματα του συστήματος μονογονεϊκής επιμέλειας παιδιών, των οποίων ο γονιός τους δεν μένει μαζί. Παραθέτουμε τα ακόλουθα:

1) Ένα πρόβλημα, με βάση τις παρούσες ρυθμίσεις του Αστικού Κώδικα, είναι ότι το σύστημα ρύθμισης της σχέσης των γονιών με τα παιδιά τους, έχει ως βάση την απόδοση της επιμέλειας του προσώπου του παιδιού, σε περίπτωση διάλυσης της οικογένειας, στον έναν από τους δυο γονιούς, και κατά κανόνα (όπως εφαρμόζεται από τα δικαστήρια) στην μητέρα (μονογονεϊκή επιμέλεια).

Απέναντι στην σχέση καθολικής εξουσίας και ευθύνης πάνω στο παιδί, που αποκτά ο ένας γονιός, δυνάμει του θεσμού της «επιμέλειας του προσώπου», ο άλλος έχει ένα «χλωμό» δικαίωμα επικοινωνίας και αίτησης πληροφοριών, και την υποχρέωση πληρωμής ενός ποσού, για να μεγαλώνει το παιδί του άλλος («διατροφή»).

Πρόκειται για ένα σύστημα του τύπου «όλα ή τίποτα», του οποίου τα προβλήματα επιτείνονται ενόψει του αυξανόμενου αριθμού παιδιών που οι γονείς τους δεν μένουν μαζί, είτε, κατά κύριο λόγο, εξαιτίας της φανερής κρίσης του θεσμού του γάμου, είτε και εξαιτίας άλλων παραγόντων (π.χ. παιδί από ελεύθερη ένωση, παιδί από τεχνητή γονιμοποίηση (τράπεζα σπέρματος) κ.τ.λ.).

2) Επίσης, εντοπίζεται ότι το σύστημα μονογονεϊκής επιμέλειας αποκλίνει από τις επιταγές της ισότητας.

Το συγκεκριμένο, λοιπόν, σύστημα, στην σημερινή δικαστική πραγματικότητα, εκτιμάται σε συνάρτηση με το «εμπειρικό» γεγονός ότι, στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων (σε ένα ποσοστό που υπερβαίνει το 99%) η επιμέλεια του ανήλικου παιδιού χωρισμένων γονιών αποδίδεται, από τα δικαστήρια, στην μητέρα.

Το παραπάνω «εμπειρικό» γεγονός, θα εκτιμηθεί σε σχέση με την βασική αρχή της ισότητας των Ελλήνων έναντι του νόμου, και ειδικότερα το άρθρο 4 παρ. 2 του Συντάγματος το οποίο δηλώνει ότι:

«Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις» (Κακλαμανάκη, Ρ., 2007).

Είναι φανερό, όμως, ότι, στην περίπτωση του χωρισμένου ζευγαριού, Έλληνες και Ελληνίδες δεν έχουν, πρακτικά, τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις απέναντι στα παιδιά τους, αφού το παιδί περιέρχεται, περίπου κατά πλήρη εξουσία, στην μητέρα.

Η εμπειρική αυτή πραγματικότητα, δεν προκύπτει από τις ρυθμίσεις του Αστικού Κώδικα.

Στον Αστικό Κώδικα, η διατύπωση του νόμου είναι τέτοια, ώστε ο τρίτος αναγνώστης να μπορεί να εκλάβει ότι ο πατέρας και η μητέρα διεκδικούν το παιδί επί «ίσοις όροις».

Όμως, αυτή η καταρχήν νομική «ισότητα», δεν φτάνει στον χωρισμένο γονιό: πατέρα ή μητέρα.

Και τα δύο ενδιαφερόμενα μέρη (γονείς), τόσο όσο διαρκεί η συμβίωσή τους, όσο και όταν έχει διακοπεί, γνωρίζουν ότι, πρακτικά, το παιδί θα περιέλθει στην μητέρα.

3) Σύμφωνα πάντα με τον Δεμερτζή, Κ. (2007), υπάρχει ένας λανθάνων μείζων συλλογισμός του νομικού μηχανισμού, που αποκλίνει από τις επιταγές της ισότητας.

Μια *a posteriori* διαπίστωση, η οποία αποκλίνει σε ένα τόσο υψηλό ποσοστό (99% έναντι του «θεωρητικού» 50%), δεν είναι γνήσια εμπειρική.

Ειδικότερα, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί επί τη βάση ότι το 99% των μητέρων είναι πρακτικά καταλληλότερες να μεγαλώσουν τα παιδιά τους, από το 99% των πατέρων. Αυτά, όσον αφορά τις περιπτώσεις που καταλήγουν στο δικαστήριο.

Επίσης, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί με την υπόθεση της «προκατάληψης» του δικαστή, ενόψει και του ότι οι δικαστές και οι

εισαγγελείς είναι, σήμερα, σε όλο και μεγαλύτερο ποσοστό, γυναίκες (οι Εισαγγελείς ανηλίκων είναι σχεδόν αποκλειστικά γυναίκες).

Η εξήγηση πρέπει να αναζητηθεί στην προοδευτική ανάπτυξη μιας λανθάνουσας *a priori* πρότασης, η οποία παράγει μια τέτοια πρακτική.

Πρόκειται για μια λανθάνουσα «μείζονα πρόταση», η οποία έχει διεισδύσει στις σχετικές δικαστικές κρίσεις, μέσω της γενικότατης έννοιας του «συμφέροντος του τέκνου».

Αυτή η λανθάνουσα «μείζονα πρόταση» είναι: «το συμφέρον του τέκνου είναι να μείνει με την μητέρα του».

Ειδικότερα μια μορφή είναι: «το συμφέρον του μικρής ηλικίας τέκνου είναι να μείνει με την μητέρα του».

Έτσι, οι σχετικοί δικονομικοί συλλογισμοί διαμορφώνονται, σχεδόν τυπικά, με την εξής επαγωγική λογική δομή:

- Μείζων συλλογισμός: το συμφέρον του ανήλικου τέκνου είναι να μείνει με την μητέρα του
- Ελάσσων συλλογισμός: το τέκνο είναι ανήλικο
- Συμπέρασμα: άρα, το τέκνο θα μείνει με την μητέρα του.

Τέτοια ρύθμιση – γιατί για ρύθμιση, πλέον, μιλάμε, λόγω της γενικότητάς της – ακόμα κι αν δεν παραβιάζει, τυπικά και άμεσα, την «ισότητα των Ελλήνων ενώπιον του νόμου», παραβιάζει την ισότητα έναντι των δικαστηρίων. Την ισότητά τους στην απόλαυση των δικαιωμάτων τους – εν προκειμένω της οικογενειακής ζωής. Όλα αυτά, είναι έννομα αγαθά προστατευμένα από το Σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις.

Αποτελεί, σε τελευταία ανάλυση, ζήτημα έννομης τάξης. Η έννομη τάξη περιλαμβάνει την ρύθμιση της κοινωνικής πραγματικότητας κατά τρόπο σύμφωνο προς τοιερραρχημένο σύστημα των νόμων. Νόμοι στα χαρτιά μόνον, δεν συνιστούν έννομη τάξη.

4) Επίσης, ο Δεμερτζής, Κ. (2007) αναλύει τις δικαστικές αποφάσεις, ενόψει του λανθάνοντος μείζονος συλλογισμού. Αναφέρει ότι στην πράξη, οι δικαστικές αποφάσεις σε ζητήματα επιμέλειας περιορίζονται στην διατύπωση ενός τέτοιου «καθαρού» δικανικού συλλογισμού.

Ο δικανικός αυτός συλλογισμός προκύπτει με αφαιρετική νοητική εργασία, ως κοινός τόπος ενός πλήθους δικαστικών σκέψεων και αιτιολογιών, με τις οποίες ο δικαστής εξετάζει τους ισχυρισμούς, τα

αποδεικτικά μέσα κ.τ.λ. των δικαζομένων, επιλέγει, διαλέγει, κρίνει, διατυπώνει τις «διαπιστώσεις του».

Στην πραγματικότητα, ο μεγαλύτερος όγκος του παραπάνω υλικού αντιπροσωπεύει, τις περισσότερες φορές, έναν όλως δευτερεύοντα παράγοντα της δικαστικής κρίσης.

Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τις σχετικές αποφάσεις, συνολικά, σε τρεις κατηγορίες:

α) Το «επειδή» που καθορίζει το «δια ταύτα». Η συγκεκριμένη μητέρα, προκύπτει από την συζήτηση, ότι είναι όντως καταλληλότερη από τον συγκεκριμένο πατέρα για να αναθρέψει το ή τα τέκνα. Ορθή ή εσφαλμένη, δίκαιη ή άδικη, η απόφαση αυτή, παράγεται από την δίκη που διεξήχθη, όπως αυτή διεξήχθη, και είναι μια απόφαση γνήσια, η οποία τηρεί τις προϋποθέσεις της δίκαιης δίκης.

β) Το «δια ταύτα», επίσης, καθορίζει το «επειδή». Οι ισχυρισμοί και τα αποδεικτικά μέσα της μητέρας, κρίνονται πειστικότερα, όχι επειδή πείθουν πράγματι περισσότερο, αλλά επειδή η πρόκρισή τους θα οδηγήσει στην απόδοση του παιδιού στην μητέρα. Αυτό δεν σημαίνει ότι η μητέρα, που κερδίζει, είναι «καλύτερη» ή «χειρότερη» από τον πατέρα, που χάνει. Σημαίνει, απλώς, ότι η λογική σειρά του δικανικού συλλογισμού έχει αντιστραφεί και, συνεπώς, σε έσχατη ανάλυση, το πρωτογενές υλικό δεν κρίθηκε «da caro», εξαρχής, αλλά εκκινώντας από το συμπέρασμα.

γ) Το «επειδή» δεν αρκεί για να επιλεγεί κάποιος από τους δύο γονιούς. Είναι ομάδα αποφάσεων που κρίνουν ότι: «και οι δυο γονείς αγαπούν τα παιδιά τους, και οι δυο γονείς είναι καλοί ή κατάλληλοι». ΑΛΛΑ: το συμφέρον του τέκνου, ενόψει και της μικρής ηλικίας του, επιβάλλει να αποδοθεί στην μητέρα. Στην τρίτη αυτή κατηγορία, ο λανθάνων κανόνας εκφράζεται με την πιο απτή μορφή του.

Είναι φανερό ότι ο δικηγόρος της πράξης, ο δικαζόμενος (πατέρας και μητέρα), και ο δικαστής, πάνε να «δικάσουν» τις σχετικές δίκες ενόψει του παραπάνω οιονεί νομικού δεδομένου.

Αυτό, για τον χωρισμένο πατέρα, σημαίνει συνθήκες ανισότητας: είτε νομικής ανισότητας, είτε ανισότητας ενώπιον των δικαστηρίων με συνέπειες ψυχολογικές ανισότητες στη σχέση του με το παιδί του.

Επιπλέον, σύμφωνα πάντα με τον Δεμερτζή, Κ. (2007), αναφέρονται οι επιπτώσεις του υπάρχοντος συστήματος στην Ελλάδα,

καθώς και το τι διαδραματίζεται στις αίθουσες των ελληνικών δικαστηρίων.

Και καταλήγει, ο ίδιος συγγραφέας:

A) Το σύστημα της μονογονεϊκής επιμέλειας, ένα σύστημα του τύπου «όλα ή τίποτα», οδηγεί νομοτελειακά στην όξυνση της αντιδικίας μεταξύ των γονιών του παιδιού, με θύμα, πρώτα, το παιδί. Η οικογένεια, μετά την λύση της συμβίωσης, οδηγείται υποχρεωτικά στα δικαστήρια, ενώπιον των οποίων, ο κάθε γονιός έχει το (κοινώς λεγόμενο) «έννομο συμφέρον» να προσπαθήσει να παραστήσει τον άλλον, πραγματικά ή κατ' ιδέαν, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε την επιμέλεια να την πάρει αυτός.

Όπως γίνεται στα Ελληνικά δικαστηριακά περιβάλλοντα – και με την συναίνεση των δικαστών, που επικροτούν και επιβραβεύουν τις πρακτικές αυτές – προσαρμόζονται, όχι οι απαιτήσεις των αντιμαχομένων πλευρών στην πραγματικότητα, αλλά η πραγματικότητα στις απαιτήσεις των κειμένων διατάξεων: ο κάθε γονιός γίνεται, στις παραστάσεις και στους ισχυρισμούς του άλλου, ένα τέρας. Τα δικόγραφα αποτελούν το πιο γόνιμο έδαφος για την καλλιέργεια κάθε είδους συκοφαντίας του ενός γονέα προς τον άλλον. Ψευδομάρτυρες καλούνται συχνά για να υποστηρίξουν τα ψεύδη που θα διασφαλίσουν την πολυπόθητη «επιμέλεια» και «διατροφή» (Δεμερτζής, Κ., 2007).

Οι δικαστές υιοθετούν τα ψεύδη που ταιριάζουν περισσότερο στις προκαταλήψεις τους. Τα ψεύδη εγγράφονται στην οικογενειακή ιστορία, συγκροτούν, πλέον, την εικόνα του ενός γονιού απέναντι στον άλλον.

Τα ίδια ψέματα, επίσης, διαχέονται και προς τα παιδιά, στα οποία τα διδάσκει, εν είδει «κρυφού σχολείου», ο κάθε γονιός εις βάρος του άλλου, και αποτυπώνονται στον ψυχισμό και την ανάπτυξη του. Συμβαίνει, μερικές φορές, τα παιδιά να παραλαμβάνουν τα δικόγραφα που ανταλλάσσουν μεταξύ τους οι γονείς τους, ή να τους τα διαβάζουν οι ίδιοι οι γονείς τους, εμπλέκοντάς τα στην αντιδικία.

B) Η παραπάνω άρρωστη κατάσταση, οδηγεί νομοτελειακά, πολλές χωρισμένες οικογένειες, στην άμετρη ποινικοποίηση των υποθέσεων. Τα ψεύδη που ξεκινούν από τις αστικές διαφορές, καθώς και οι άστοχες δικαστικές αποφάσεις, πολλαπλασιάζονται, και προκαλούν συγκρούσεις, οι οποίες δαιωνίζονται σε σωρεία δικών, καθώς και στην άμετρη ποινικοποίηση πολλών οικογενειακών υποθέσεων. Το ποινικό πεδίο, βέβαια, είναι απρόσφορο για την επίλυση των οικογενειακών

διαφορών. Ωστόσο, οι περισσότερες από τις οικογενειακές διαφορές που έχουμε υπόψη μας έχουν ποινικοποιηθεί, με αληθείς ή ψευδείς καταγγελίες, πολλές φορές και κακουργηματικής μορφής, οι οποίες ξεκίνησαν, κατά κανόνα, στις αίθουσες των αστικών δικαστηρίων.

Γ) Δικονομικά, και από την άποψη της δικαστηριακής πρακτικής, η ανάθεση των διαφορών για την επιμέλεια και την διατροφή των παιδιών στο Μονομελές Πρωτοδικείο έχει αποδειχθεί αποτυχημένη, κυρίως επειδή στις διαφορές αυτές, ειδικότερα, παρατηρούνται αποφάσεις εξαιρετικά χαμηλού επιπέδου, προχειρογραμμένες, μεροληπτικές σε σημείο, συχνά, εμπάθειας, και γενικά ένα μεγάλο μέρος των σημερινών αντιδικιών και της σημερινής δυστυχίας της χωρισμένης οικογένειας οφείλονται στην πολύ κακή και ανεπαρκή εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων. Κατ' ουσίαν, οι οικογενειακές διαφορές δεν πρέπει να υπάγονται στο σύστημα της αντιδικίας, και να δικάζονται με τους ίδιους κανόνες που δικάζονται διαφορές για ένα σπίτι ή ένα χωράφι.

Η ανάθεση, λοιπόν, των διαφορών για την επιμέλεια και την διατροφή των παιδιών στο Μονομελές Πρωτοδικείο διασφαλίζει γρηγορότερες εκδικάσεις, αλλά όχι ασφάλεια στην εκδίκαση της υπόθεσης ανάλογη της σημασίας της. Συγκριτικά: το δικονομικό μας σύστημα διαθέτει σε περιουσιακές διαφορές αντικειμένου άνω των 80.000 € το καλύτερο και ασφαλέστερο σήμερα σύστημα εκδίκασεως, την τακτική διαδικασία του Πολυμελούς Πρωτοδικείου. Σε απλές, σχετικά, ποινικές υποθέσεις, τρεις πλημμελειοδίκες και έναν εισαγγελέα. Οι μείζονος σπουδαιότητας και ευαισθησίας οικογενειακές διαφορές επιλύονται από έναν μόνο δικαστή, είτε κατά την «τακτική» διαδικασία της «διατροφής και επιμέλειας τέκνων», είτε στα ασφαλιστικά μέτρα, οπότε από την σύνθεση του δικαστηρίου γίνεται οικονομία μέχρι και στο γραμματέα.

2.ii ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΠΟΥ ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΝ ΤΗΝ ΕΥΝΟΙΑ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ

Ο Dunn M. C. (2004) ανέφερε ότι, όταν τροποποιούταν το Αυστραλιανό οικογενειακό δίκαιο το 1995, ο πρόεδρος του Αυστραλιανού δικαστηρίου Nicholson, A. δήλωσε ότι «μερικοί

άνθρωποι και μερικοί πολιτικοί έχοντας περιορισμένη γνώση, σχετικά με τέτοιου είδους ζητήματα, τείνουν να υποστηρίζουν τέτοια δυσλειτουργικά πρόσωπα (ενν. τους πατέρες που διεκδικούν τα δικαιώματά τους) για το προφανές πολιτικό τους κέρδος (ψήφους). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα αυτά τα δυσλειτουργικά πρόσωπα να αισθάνονται, ότι η συμπεριφορά τους είναι όχι μόνο αποδεκτή, αλλά και ότι αποτελούν αντικείμενο συμπάθειας και επιδοκίμασias από τους πολιτικούς και την κυβέρνηση.

Είναι πάρα πολύ συχνό στο δικαστήριο το φαινόμενο ότι, οι περισσότεροι από αυτούς τους πατέρες έχουν συμπεριφερθεί τόσο επίμονα επικριτικά, με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην μπορούν να ανεχθούν τη δημόσια έρευνα, ιδιαίτερα σε ζητήματα που αφορούν την βία κατά των γυναικών και των παιδιών τους».

Ο δικαστής, επίσης, Nicholson, A., (1995) αναγνώρισε ότι πολλοί από τους πιο σκληρούς επικριτές του δικαστηρίου ήταν «δυσारेστημένοι διάδικοι και μερικές φορές πρόδηλα δυσλειτουργικοί σε γενικές εκφάνσεις της ζωής τους». Περαιτέρω, ο Nicholson, A. αναγνώρισε ότι οι ίδιοι οι πατέρες και οι ομάδες, στις οποίες συμμετέχουν, έχουν μεγάλη πρόσβαση σε διαδρόμους πολιτικής δύναμης, με αποτέλεσμα να επηρεάζουν την νομοθεσία και τις πολιτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες δεν αναχαιτίζουν την βία κατά των γυναικών και των παιδιών (κάτι τέτοιο, ανέφερε ο Nicholson, A., ότι ακούστηκε σε μερικά πρακτικά οικογενειακών δικαστηρίων) (Nicholson, A., 1995).

Οι δυο σημαντικοί ακτιβιστικοί οργανισμοί για τα δικαιώματα των πατέρων (Fathers' Rights Activist Organisations, FRAO), 1) το «Ίδρυμα πατρότητας» («Fatherhood Foundation», «FF») και 2) το «Συμβούλιο της Αυστραλίας για την διαμοιρασμένη επιμέλεια» («Shared Parenting Council of Australia», «SPCA»), θεωρούνται οι δύο βασικοί φορείς πίεσης στην αυστραλιανή κυβέρνηση για την μεταρρύθμιση του οικογενειακού νόμου.

Ο Dunn, M.C. (2004) υποστήριξε ότι οι οργανισμοί αυτοί υποκινούν μια δριμύτατη έχθρα και μια επιβλαβή δράση, στις γυναίκες - στόχο και στους υποστηρικτές των γυναικών αυτών.

Παρακάτω παρατίθεται μια αναφορά για την σύσταση δύο οργανώσεων και για τις πολιτικές τους εν περιλήψει, όπως αυτή παρουσιάζεται από τον στον Dunn, M.C. (2004).

Το 1998 ιδρύθηκε το «Fatherhood Foundation» (FF). Αυτή η οργάνωση ιδρύθηκε ως αντίδραση στην προσφώνηση ότι οι δραστηριότητες των πατεράδων για τα δικαιώματά τους κλιμακώνουν μια ήδη υπάρχουσα κοινωνική κρίση, η οποία προκαλείται από τις οικογένειες που απουσιάζει ο πατέρας και από τα υψηλά ποσοστά διαζυγίου (FF, 2002). Στην συνεχή άνοδο του «Fatherhood Foundation» (FF) συνέβαλλε το, ότι ήταν ενωμένο και επηρεαζόταν από κάποια μέλη του ισχυρού ακτιβιστικού κινήματος των πατέρων FRAO (Fathers Rights Activist Organisations), οι οποίοι προσεταιρίζονταν τη δικαιοσύνη, όσον αφορά την υποστήριξη των παιδιών, και από την «Ένωση Μόνων Πατέρων» («Lone Fathers Association», «LFA») (FF, 2003, FF, 2003i).

Συμμαχίες μέσα στο διαδίκτυο από men's health, με δεξιές, συντηρητικές, χριστιανικές ομάδες και με υποστηρικτές τους Father Rights αποτέλεσαν το FF (Fatherhood Foundation) και ενωμένοι πραγματεύτηκαν πιο στρατηγικά την ανάγκη μεταρρύθμισης του οικογενειακού νόμου (FF, 2003ii).

Η κεντρική διακήρυξη του κινήματος των πατέρων (Father Rights), δηλώνει ο Dunn, M.C. (2004), ήταν η διεκδίκηση των παιδιών τους και συγκεκριμένα προσέλκυσαν την κοινή γνώμη με μια ανασκευάσιμη υπόθεση, ότι «πάρα πολλοί άντρες αυτοκτονούν λόγω του φεμινιστικού οικογενειακού νόμου». Επίσης, μια άλλη ανασκευάσιμη υπόθεση είναι μια νομική διάταξη που δηλώνει ότι αν οι γονείς χώριζαν, θα υπήρχε μια άμεση νομική υπόθεση ότι τα παιδιά τους θα ζούσαν 50% του χρόνου με κάθε γονιό.

Το 2002 ορισμένοι πιο ικανοί να εκφράσουν την γνώμη τους και πιο δραστήριοι από τις ομάδες του κινήματος των πατέρων «Father Rights» από κάθε κράτος (εκτός της Τασμανίας) ενσωματώθηκαν για να διαμορφώσουν το εθνικό συμβούλιο με την ημερήσια διάταξη των δικαιωμάτων ενός συγκεκριμένου πατέρα, αλλά χρησιμοποίησαν πιο διφορούμενο τίτλο όπως «Shared Parenting Council of Australia» (SPCA) («Συμβούλιο της Αυστραλίας για την διαμοιρασμένη επιμέλεια»)(SPCA, 2002i).

Εν μέρει δόθηκε ο τίτλος αυτός, προκειμένου να προβληθεί μια δικομματική προσέγγιση στον οικογενειακό νόμο και ακόμα μια υποστήριξη των γυναικείων διεκδικήσεων, όπου, συνήθως, πρόκειται

για συζύγους από δεύτερο γάμο και πατρικούς παππούδες και γιαγιάδες (West, W., 2003).

Έπειτα, οργανώθηκαν και άλλα ιδρύματα πατεράδων στην Αυστραλία, που διεκδικούσαν ισότιμη μεταχείριση και για τα δύο φύλα, από τα οικογενειακά δικαστήρια, καθώς, και μεταρρύθμιση του οικογενειακού νόμου.

Τουλάχιστον δύο οργανώσεις από την ομοσπονδιακή εκτελεστική επιτροπή «SPCA» («Shared Parenting Council of Australia»), υποστηρίζει ο Dunn M. C. (2004), έχουν πολιτικό υπόβαθρο, αν και σε διαφορετικά πολιτικά στρατόπεδα. Επίσης, η έννοια του εθνικού φόρουμ «FF» («Fatherhood Foundation») περιείχε την παραπληροφόρηση για το «fatherlessness» (έλλειψη πατέρα) ως «γεγονός», που επαναλήφθηκε περαιτέρω από εκείνους τους πολιτικούς που στήριξαν αυτή την οργάνωση, καθώς και από τα ΜΜΕ. Αυτή η πολιτική και τα ΜΜΕ ενίσχυσαν την πολιτική υποστήριξη των μελών των «fathers' rights» (του κινήματος των πατέρων, FRAO) και βοήθησαν ιδιαίτερα στο να συντηρηθεί η έρευνα για τον ισχύοντα οικογενειακό νόμο (Albrechtsen, J., 2003)

Οι δημόσιες εκδηλώσεις και τα μέσα που αναφέρονταν από το άρθρο του Muehlenberg, B. (2004) και από τα μέλη του κινήματος των πατέρων FRAO (Fathers' Rights Activist Organisations) χαρακτηρίζονται από την σύγχυση του συσχετισμού και της αιτιολογίας, την μείωση των πολλαπλάσιων κοινωνικών μεταβλητών στις διμεταβλητές συσχετίσεις (γονέας με γονέα), όπως αποφάσεις για την επιμέλεια, την ιδιαίτερη επιλεκτική χρήση των ερευνητικών στοιχείων, ώστε να συμφωνούν με την διαμόρφωση της νέας ιδεολογίας, δηλ. της συμμετοχής της πατρότητας, την παραμέληση αντιφατικών ή ανταγωνιστικών στοιχείων στις υποθέσεις που εκδικάζονταν καθώς και την επεξεργασία των μικρών διαφορών σαν να είναι μείζονες, χονδροειδείς και απόλυτοι (Flood, M., 2003).

Για τον Flood, M. (2003) οι ισχυρισμοί της «έλλειψης πατέρα» («fatherlessness») βρίθουν από κίβδηλες στατιστικές χωρίς ρεαλιστικές βάσεις, παρόλα αυτά έγιναν ένα δυναμικό όπλο για την διεκδίκηση των πατέρων όσον αφορά τα δικαιώματα της πολιτικής τους ατζέντας. Αν και δεν έχουν καμία βάση στην πραγματικότητα, επαναλαμβάνονται τακτικά έχοντας επιπτώσεις ακόμη και στην διατύπωση της κοινωνικής πολιτικής.

Μερικοί πολιτικοί πείστηκαν για την «κοινωνική κρίση» που προκύπτει από την ύπαρξη των «fatherlessness» (δηλ. των οικογενειών που απουσιάζει ο πατέρας), ώστε να επαναληφθεί η παραπληροφόρηση αυτή στους ιστοχώρους του κινήματος των πατέρων FRAO (Fathers' Rights Activist Organisations) και στις ομιλίες του Κοινοβουλίου (Cadman, A., 2003, Barnett, G., 2003).

Ωστόσο αυτό είναι η πολιτική στρατηγική μιας συζήτησης που κινδυνολογεί για το πρόβλημα του «fatherlessness» και προωθεί συγχρόνως το γάμο μέσα από την σύγκριση των κοινωνικών συνεπειών μεταξύ των παραδοσιακών οικογενειών και των οικογενειών με μόνες μητέρες (Mead, L., 1999).

Ο Dunn, M.C. (2004) αναφέρει ότι οι προσβολές του Muehlenberg, B. (2004) με το άρθρο του απορρίπτουν τις ικανότητες των μόνων μητέρων, αγνοεί τους πατέρες που έχουν την κανονική επιμέλεια, αλλά δεν έχουν τη αρχική επιμέλεια, αγνοεί του πατέρες εκείνους που έχουν απόφαση μη επικοινωνίας με τα παιδιά τους, λόγω προηγούμενου ιστορικού βίας, και παραβλέπει εκείνους τους πατέρες που ακύρωσαν την επικοινωνία με τα παιδιά τους, ή εκείνους που είναι χήροι.

Αυτή η πολιτική στρατηγική της δημιουργίας του κοινωνικού πανικού για το «fatherlessness», η οποία στρατηγική ενισχύεται από παρόμοιες δηλώσεις του πρωθυπουργού και που επαναλαμβάνεται από τους πολιτικούς και τα ΜΜΕ, έχει ως σκοπό την υπονόμηση της εικόνας των οικογενειών με μόνες μητέρες (Perry, D. & Whitmore, R., 2002).

Ο Dunn, M.C. (2004) σχολίασε ότι σε όλον αυτό τον ισχυρισμό της «έλλειψης πατέρα» («fatherlessness») υπάρχει μια πολύ μικρή αναγνώριση από το κίνημα των πατέρων FRAO (Fathers' Rights Activist Organisations) ή τους πολιτικούς ότι δηλ. κάποια «πρότυπα» ανδρικού ή γυναικείου ρόλου ίσως να μην είναι χρήσιμα για τα αγόρια και τα κορίτσια, ιδιαίτερα σε εκείνες τις δυσλειτουργικές οικογένειες, όπου συμβαίνουν η διαμάχη, η ενδοοικογενειακή βία, μια σοβαρή διανοητική ασθένεια ή η παιδική κακοποίηση.

Επίσης, ο Flood, M. (2003) δήλωσε ότι στην αναζήτηση της οικογένειας με κέντρο τον πατέρα το κίνημα των πατέρων FRAO (Fathers' Rights Activist Organisations) έχει αγνοήσει το γεγονός ότι είναι απλώς σημαντικό για τα παιδιά να έχουν αποτελεσματικό,

ασφαλές και υγιές γονικό περιβάλλον, στο οποίο οι περισσότερες γυναίκες είναι αρκετά ικανές, ιδιαίτερα αν έχουν επαρκή υποστήριξη και μέσα.

Σε αντίθεση με το κίνημα των πατέρων FRAO, οι Rodgers, Br. κ.ά., (2003) και Flood, M. (2003) ανέφεραν ότι, όπου υπάρχουν αρνητικά αποτελέσματα σε παιδιά που μεγαλώνουν χωρίς τους βιολογικούς πατέρες, αυτά εξηγούνται ακόμα και σαν αποτέλεσμα επιλογών συμπεριφοράς και των δύο γονιών και από τις συστηματικές διαφορές μεταξύ των ανθρώπων που υφίστανται στην συμβίωση ή και στην διάσταση. Αυτές οι διαφορές, λοιπόν, εμφανίζονται σαν σφοδρή γονική σύγκρουση, χρήση ουσιών, βία, διανοητικές ασθένειες κι άλλες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς, οι οποίες συνδέονται με το διαζύγιο και τις άσχημες επιδράσεις στα παιδιά, και όχι επειδή ο γονιός είναι ανύπαντρη μητέρα.

Οι οργανώσεις των πατέρων ισχυρίζονται ότι πολλοί πατέρες αυτοκτονούν, λόγω παρεμπόδισης, από τις μητέρες, της επικοινωνίας τους με τα παιδιά τους, «οι Πατέρες Σε Κατάσταση Κατάθλιψης» (Dads In Distress, DiD) υποστηρίζουν ότι μέχρι 5 άνδρες αυτοκτονούν κάθε εβδομάδα, ενώ ο φορέας SPCA (Shared Parenting Council of Australia) ότι 3 πατέρες αυτοκτονούν καθημερινά ως αποτέλεσμα του «οικογενειακού χωρισμού» και καθίστανται ανίκανοι να ασκούν την πατρότητά τους σε καθημερινή βάση (SPCA 2003, Miller, T., 2003, Ιστοσελίδες από συλλόγους πατέρων διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών: <http://petitionthem.com/default>. Νέα Ζηλανδία, <http://dadsinaction.wordpress.com/> Φούλδα της Γερμανίας, <http://dadsinaction.wordpress.com/2008> Ισπανία, <http://www.figlinegati.it/eventi> Ιταλία).

Ωστόσο, οι Robinson, E. και Rodgers, Br. (2004) απαντούν ότι ο ισχυρισμός αυτός επιδιώκει να ενοχοποιήσει τα παιδιά και να θεωρήσει τις γυναίκες υπεύθυνες για την κατάθλιψη των ανδρών με διαταραγμένη ψυχική υγεία. Ένας τέτοιος ισχυρισμός δεν υποστηρίζει την καλύτερη ψυχική υγεία των ανδρών, που πράγματι μερικοί κινδυνεύουν κατά τη διαδικασία του χωρισμού, όσον αφορά την σωματική και ψυχοδιανοητική τους υγεία.

Οι Passmore, D. (2004), Jackman, C. (2003), Flood, M. (2003), Rathus, Z., Rendell, K. και Lynch A. (2000), και Astor, H. (1994) ανέφεραν ότι ο ισχυρισμός αυτός θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια των

γυναικών και των παιδιών, όπως έχει αποδειχτεί από τις θλιβερές περιπτώσεις, όπου οι πατέρες έχουν δολοφονήσει τα παιδιά τους, περιστασιακά την πρώην σύζυγο (ή άλλα μέλη της οικογένειας) και έπειτα αυτοκτονούν – συχνά στα πλαίσια συμμόρφωσης της πρώην συζύγου με τις ρυθμίσεις επικοινωνίας. Το κοινό σημείο των περιπτώσεων είναι ότι πολλοί από αυτούς τους άνδρες είχαν προηγούμενες εμπειρίες ενδοοικογενειακής βίας.

Ο Dunn, M.C. (2004) θεωρεί ότι οι επιπτώσεις των ισχυρισμών για τις «οικογένειες χωρίς πατέρα» (fatherlessness) και οι ισχυρισμοί για τις αυτοκτονίες των πατέρων μέσα στα πλαίσια της διαφωνίας για την αντικρουόμενη υπόθεση της μοιραζόμενης επιμέλειας, ασκούν βαρύτερες και καταστροφικότερες επιδράσεις σε αυτές τις οικογένειες, που ήδη είναι πιο ευάλωτες, αφού δοκιμάζουν την βία και την κακοποίηση ήδη στα χέρια ενός συντρόφου \ πατέρα.

Επίσης, οι οργανώσεις των πατέρων, μερικές φορές, εξαπολύουν βιτριολικές επιθέσεις με ομιλίες μίσους και υποκινώντας μια έχθρα σε μεμονωμένες γυναίκες και συλλόγους γυναικών, σε φεμινίστριες, σε δικαστικούς, σε κυβερνητικούς αντιπροσώπους και οργανώσεις. Όταν οι οργανώσεις αυτές, αισθάνονται, πως αντιτάσσονται κάποιοι στις απόψεις τους ή εξετάζονται τα δικαιώματά τους, τότε μερικές θέσεις τους εμπεριέχουν εκφράσεις βίας, μίσους και απειλές.

Αυτό το φαινόμενο δεν παρουσιάζεται μόνο στην Αυστραλία. Στα πλαίσια του οικογενειακού νόμου, όπου η ενδοοικογενειακή βία και οι περιπτώσεις παιδικής κακοποίησης είναι έντονες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που αμφισβητούνται, η ομιλία μίσους και η ενθάρρυνση για περισσότερη «μαχητική» δράση, είναι μια επέκταση του οικογενειακού εκφοβισμού και της βίας μέσα στους δημόσιους και πολιτικούς τομείς (Ιστοσελίδες συλλόγων πατέρων σε διάφορες χώρες: Γερμανία http://whatiscoming_up.wordpress.com, Ισπανία http://www.unidospo_rlacustodiacompa_rtida.org, <http://es.youtube.com>, Βέλγιο http://laviedeperes_over-blog.com/, http://sospapa_babelleir.Be, Γαλλία http://fr.wikipedia.org/wiki/Fausses_accusations_d'abus_sexuel, www.youtube.com/parentalnet, www.dailymotion.com/reseau-parental-europe, [FMCP / NMCP / l'Enfant et son avenir](http://www.fmcpcanada.org), Καναδάς <http://www.justice.gc.ca/fra/pi/rpad-pad/rap-rep>).

Σαν μέρος της ρητορικής του μίσους τους, το κίνημα των πατέρων FRAO (Fathers' Rights Activist Organisations) συνεχίζει να

ενθαρρύνει τα μέλη του να κρατούν την πρώην σύντροφό τους σε δικαστική διαμάχη. Μερικές φορές οι ηλεκτρονικές λίστες και τα sites του FRAO κατηγορούν τα δικαστήρια πως είναι σαν τις φεμινίστριες, τις οποίες αυτοί βλέπουν σαν «δικτάτορες» (λογοπαίγνιο «feminazis» ή «feminazi puppeteers») και οι οποίες κατηγορούνται για μεγάλα εγκλήματα («εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας» και «νόμιμοι απαγωγείς παιδιών»).

Τέλος, άλλη ρητορική μίσους στοχεύει τους επαγγελματίες γενικά, ιδιαίτερα τους δικηγόρους, κοινωνικούς λειτουργούς, ακόμη και την αστυνομία.

Είναι, λοιπόν, ενδιαφέρον να διαπιστώσουμε τι συμβαίνει από άποψη πολεμικής τα τελευταία χρόνια μεταξύ οργανώσεων των πατέρων στην Ελλάδα (ΣΥΓΑΠΑ) και της Ελληνικής νομοθεσίας, διότι αυτή η πολεμική στη χώρα μας είναι πρόσφατη.

2iii ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

Η αύξηση των διαζυγίων στην Ελλάδα είναι πολύ σημαντική τα τελευταία χρόνια. Το φαινόμενο αυτό συνάδει με την εξέλιξη της κοινωνίας. Έτσι έχουν εξελιχθεί και οι ρόλοι των γονιών, ο πατέρας ασχολείται με την οικογένεια και με τα παιδιά ισότιμα πια με την μητέρα. Παρά το γεγονός, βέβαια, ότι για την Μαράτου – Αλιπράντη σε έρευνα του 1995 διαπίστωσε ότι η ισοτιμία για τα δύο φύλα ισχύει για το 1/3 των ζευγαριών που είναι περισσότερο μορφωμένα.

Η γυναίκα εξελίχθηκε αναλαμβάνοντας ρόλους στην παραγωγή, χειραφετήθηκε και δεν βρίσκεται πλέον μόνο μέσα στο σπίτι ανατρέφοντας τα παιδιά. Αλλά και ο πατέρας ανταποκρίθηκε πλήρως στα νέα καθήκοντα – ευθύνες και προσπάθησε να εξισορροπήσει το χρόνο που αφιερώνει στην οικογένεια και στην εργασία (Νόβα – Καλτσούνη, Χ., 1994)

Δυστυχώς, όμως, η πολιτεία και η νομοθεσία δεν έχουν ακολουθήσει αυτή την εξέλιξη εμμένοντας σε προηγούμενες δεκαετίες. Η παλιά αντίληψη, ότι το παιδί πρέπει να μείνει με την μητέρα ή ότι ο πατέρας δεν επιθυμεί την καθημερινή επικοινωνία με τα παιδιά του, κυριαρχεί ακόμη στην κοινωνία μας. Επιπλέον, υπάρχουν φεμινιστικές

αναλύσεις ως προς την κατάσταση των ανδρών και τους τρόπους με τους οποίους πλήττονται και οι ίδιοι από την πατριαρχία (Bryson, V., 1998, 2000).

Η αντίληψη αυτή έχει προξενήσει ανεπανόρθωτη βλάβη στις σχέσεις πατέρα – παιδιού και κατά συνέπεια στον ψυχισμό των παιδιών. Ο Σπιτάλας, Ν., πρόεδρος του φορέα ΣΥΓΑΠΑ, ανέφερε πως οι περισσότερες μελέτες έως τώρα, που ερεύνησαν τις ψυχικές διαταραχές των παιδιών, που βίωσαν τον χωρισμό των γονιών τους, βασίζονται στην αρχή ότι η μητέρα μένει στο σπίτι με το παιδί και ο πατέρας είναι ενδεχομένως αδιάφορος. Φυσικά, όταν η βασική αρχή (αξίωμα) είναι εσφαλμένη τότε και τα συμπεράσματα είναι λανθασμένα.

Στο εξωτερικό, όμως, αλλά και στην Ελλάδα πρόσφατα, πραγματοποιήθηκαν έρευνες (Τζαμαλούκα, Γ. και Συνεργ., 2007), οι οποίες κατέληγαν σε συμπεράσματα, ότι υφίσταται και γυναικεία επιθετικότητα πέρα από την αναγνωρισμένη ανδρική επιθετικότητα. Το 1977 μια ομάδα ερευνητών επανεξέτασε 72 μελέτες, οι οποίες μετρούσανε την επιθετική συμπεριφορά σε άντρες και σε γυναίκες. Οι ερευνητές ανακάλυψαν ότι τα 2/3 των ερευνών «δεν έδειξαν την αναμενόμενη ανδρική υψηλή επιθετικότητα σε σχέση με εκείνη των γυναικών», καθώς και ότι όταν οι γυναίκες ενεργούν επιθετικά είναι «δικαιολογημένες». Υπάρχει, δηλαδή, μια λεπτή διαφορά στα περιστατικά της επιθετικής συμπεριφοράς ανάμεσα στα δύο φύλα (Frodi, A. et al., 1977, p. 634).

Αποτέλεσμα όλων αυτών και τέτοιων παρόμοιων ερευνών ήταν να αλλάξει η νοοτροπία και η «σκέψη» των περισσότερων δυτικών κοινωνιών. Βέβαια, η αλλαγή αυτή πραγματοποιήθηκε μέσα από αγώνες ανδρών, αλλά και γυναικών όχι φανατισμένων, οι οποίοι ερχόταν αντιμέτωποι πια με την άνιση μεταχείριση που υφίσταντο και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δύο φύλων.

Δημιουργήθηκαν, λοιπόν, σύλλογοι «κακοποιημένων ανδρών», αλλά και οργανισμοί και διάφοροι φορείς, οι οποίοι διεκδικούσαν την ίση μεταχείριση των δύο φύλων, από την νομοθεσία και την κοινωνία. Ο αγώνας των ανδρών οδήγησε, τελικά, στην αναθεώρηση της νομοθεσίας ορισμένων χωρών, κυρίως, των δυτικών κοινωνιών.

Ο Gardner, R.A. (1991) αναφέρει, ότι από τα μέσα έως τα τέλη της δεκαετίας του '70, σε συνδυασμό με την αντικατάσταση του τεκμηρίου (της αρχής) των *τρυφερών-ετών* με το τεκμήριο του *καλύτερου-*

συμφέροντος για το παιδί (και την ισότητα των φύλων που ενσωματώθηκε σε αυτό), έκανε την εμφάνισή του το φαινόμενο της προσφυγής στα δικαστήρια, από διαζευγμένους γονείς – πατέρες για την διεκδίκηση της επιμέλειας των παιδιών. Πατέρες που είχαν προηγουμένως λίγες, εάν όχι καμία πιθανότητα, για την επιμέλεια, είχαν βρει πια την υποστήριξη των δικαστηρίων για το αίτημα τους. Από τα τέλη της δεκαετίας του '70, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη δημοτικότητα της έννοιας της συνεπιμέλειας, υπήρξε ισότιμα περαιτέρω αύξηση πατεράδων σε προσφυγές στα δικαστήρια για διεκδίκηση της επιμέλειας.

Στην Ελλάδα, παραδόξως, δεν υφίσταται ακόμη η έννοια της συνεπιμέλειας, αλλά οι πατέρες παλεύουν στα δικαστήρια μόνο για το δικαίωμα επικοινωνίας με τα παιδιά τους, μερικές φορές ακόμη και για την άσκηση γονικής μέριμνας από κοινού, η οποία ανεξάρτητα από το ποιος γονέας έχει την επιμέλεια, η γονική μέριμνα, βάσει της νομοθεσίας, μπορεί να είναι δικαίωμα και των δυο. Στην Ελλάδα τα δικαστήρια τείνουν να απονέμουν σε έναν μόνο γονέα την επιμέλεια και παραχωρούν στον άλλο το δικαίωμα επικοινωνίας του γονιού.

Αυτό, ασφαλώς, συμβαίνει, διότι δεν υπάρχουν ανάλογες έρευνες στην Ελλάδα, που να διερευνούν το φαινόμενο της άνισης μεταχείρισης των δύο φύλων από την νομοθεσία και την κοινωνία. Στην Ελληνική κοινωνία εξάλλου η γυναίκα όντας ακόμα εγκλωβισμένη στο ρόλο της μάνας και της νοικοκυράς, πολύ συχνά γίνεται η ζηλότυπη σύζυγος και η εκδικήτρια της ανδρικής ελευθερίας, είτε ηθελημένα είτε από ανάγκη, επισείοντας τους οικογενειακούς νόμους, που κατοχύρωναν τη νομιμότητα της συζυγικής της θέσης ή της μετασυζυγικής αξίωσης για διατροφή (Κακλαμανάκη, Ρ., 2007).

Στις μακροχρόνιες διαμάχες των συζύγων που απασχολούν τα δικαστήρια, οι γυναίκες κατά κανόνα δυστροπούν για τη λύση του κλονισμένου γάμου και επιδιώκουν τη διατροφή σε βάρος του συζύγου, σε πολλές περιπτώσεις, με μέσα ταπεινά και εξευτελιστικά (Κακλαμανάκη, Ρ., 2007). Η πατρική προσέγγιση είναι ακόμη μακριά από την αντίληψη της κοινωνίας μας, παρόλο που υπήρξε ραγδαία μεταβολή και ο πατέρας τώρα ασχολείται περισσότερο με την οικογένεια, τα παιδιά και το σπίτι.

Στην αλλαγή αυτή συνέβαλε, βέβαια, και η επαφή με την νοοτροπία του εξωτερικού. Έτσι, ιδρύθηκε και στην Ελλάδα επίσημα με

απόφαση δικαστηρίου τον Μάρτιο 2005 ο πρώτος σύλλογος για την ανδρική και πατρική αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ), ο οποίος ερευνά την άνιση μεταχείριση, την ανάδειξη προβλημάτων και νομική προστασία για θέματα παρενόχλησης ή κακοποίησης, σχέσεις ζευγαριού, νομική - ψυχολογική στήριξη παιδιού και πατέρα μετά από διαζύγιο.

Ο Σύλλογός για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ) ιδρύθηκε επίσημα με απόφαση δικαστηρίου τον Μάρτιο 2005. Απέκτησε γρήγορα μέλη και έγινε κίνημα για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του πατέρα και του παιδιού.

Ο συγκεκριμένος σύλλογος, λοιπόν, ζητά, μέσω διαφόρων δραστηριοτήτων, από την Ελληνική πολιτεία να μεριμνήσει ώστε:

1. Να θεσμοθετηθούν οικογενειακά δικαστήρια που θα απαρτίζονται από δικαστές με ειδικές γνώσεις και από ειδικό επιστημονικό προσωπικό. Να συμμετέχουν οι διάδικοι.
2. Να γίνουν τροποποιήσεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έτσι ώστε στις δίκες οικογενειακού δικαίου να καταθέτουν υποχρεωτικά και οι διάδικοι γονείς, ώστε να συνεκτιμάται από το Δικαστήριο η προσωπικότητά τους και οι δυνατότητές τους να ασκήσουν γονικά καθήκοντα.
3. Να γίνει συνταγματική κατοχύρωση της πατρότητας, έτσι ώστε να επέλθει ισότητα σε θεσμικό επίπεδο με τη μητρότητα. Ο πατέρας – δημιουργός να εκτιμάται μέσω των σχολικών και άλλων εγχειριδίων. Παραδοχή της ύπαρξης του πατρικού φίλτρου.
4. Να εξευρεθεί τρόπος από την Πολιτεία έτσι ώστε να μπορούν να εκτελούνται οι δικαστικές αποφάσεις και να μην μένουν ανεκτέλεστες.
5. Να εκπαιδευτούν οι δικαστές έτσι ώστε να αποφασίζουν για τις οικογενειακές υποθέσεις αμερόληπτα και όχι με βάση στερεότυπα και με βάση το φύλο.
6. Να θεσμοθετηθεί η από κοινού επιμέλεια των γονιών ως προς τα ανήλικα παιδιά του (και από κοινού γονική μέριμνα).
7. Να προβλεφθεί νομοθετικά ως ξεχωριστή περίπτωση η ελεύθερη επικοινωνία του μη έχοντος την επιμέλεια γονιό με τα παιδιά του και η εναλλασσόμενη κατοικία των παιδιών όπου αυτό είναι δυνατόν. Πλέον αυτών σε περίπτωση επικοινωνίας του ενός γονιού με το παιδί που βρίσκεται σε άλλη πόλη ή χώρα να προβλεφθεί νομοθετικά ειδική ρύθμιση για τα έξοδα του επικοινωνούντος.

8. Να θεσμοθετηθεί ώστε σε περίπτωση εξώγαμου τέκνου να αποκτάται η γονική μέριμνα εκτός από την φυσική μητέρα και τον φυσικό πατέρα.
9. Να μη θεωρούνται τα παιδιά ως αντικείμενο ιδιοκτησίας της μητέρας, αλλά να τοποθετηθεί θεσμικά και ο πατέρας σε ισότιμο ρόλο και να θεωρηθεί νομικά η ψυχολογική βία κατά του άνδρα και των παιδιών εξίσου σημαντική.
10. Η ανάδειξη της έννοιας του γονιού ως κυριαρχικής έννοιας στην ανάπτυξη των παιδιών χωρίς διακρίσεις με βάση το φύλο.
11. Να προβλεφθεί νομοθετικά ειδική ποινική διάταξη για την με πρόθεση καθιονδήποτε τρόπο παρεμπόδιση της επικοινωνίας του ενός γονιού από τον άλλον ακόμα και την αναστροφή της επιμέλειας και αφαίρεση επιμέλειας.
12. Για την επιδίκαση διατροφής να θεσπιστούν περισσότερα κριτήρια (φορολογική δήλωση, καθαρός μισθός, έξοδα διακοπών, επικοινωνίας, κτλ.) που να λαμβάνουν υπόψη και τις πραγματικές ανάγκες των παιδιών και τις δυνατότητες των γονιών. Σε περίπτωση δε διατροφής συζύγου να θεσμοθετηθεί ως επιπλέον κριτήριο και η διάρκεια του γάμου.
13. Να έχει ίδια επιδοματική ή εργασιακή ισότητα και ο πατέρας και άνδρας (όρια συνταξιοδότησης, οικογενειακά επιδόματα, πολυτεχνική ιδιότητα, άδειες πατρότητας, κτλ.).
14. Να προβλεφθεί ποινική δίωξη και δικηγόρων που αγνοώντας τους ηθικούς κανόνες συγγράφουν κείμενα (με εντολή των διαδίκων) και οι οποίες εκθέτουν παιδιά και γονείς αντί να τους προστατεύουν.
15. Να λειτουργήσουν οι υποστηρικτικοί κοινωνικοί φορείς με εξειδικευμένο προσωπικό ψυχιάτρους, κοινωνικούς λειτουργούς, παιδαγωγούς, παιδοψυχιάτρους κτλ.
16. Η παρενόχληση και ο ψυχικός βιασμός εναντίον του άνδρα να θεωρείται εξίσου σημαντικός και κολάσιμος ποινικά.
17. Να ερευνηθούν τα παραπάνω σε επίπεδο συντονισμένης και τεκμηριωμένης μελέτης και να εξαχθούν συμπεράσματα για την εξέλιξη των παιδιών από διαζύγιο, την Παιδεία και τον Πολιτισμό εν γένει.

Προσανατολισμένος, λοιπόν, ο παραπάνω σύλλογος σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ισότητας, δικαιοσύνης και αποτελεσματικής διαχείρισης των κρίσεων, έχει συγκεντρωμένη την μεγάλη (δυστυχώς) πείρα των πολυαρίθμων μελών του (25.000 μέλη σε σύνολο 1.000.000 διαζευγμένων ανδρών και γυναικών στην

Ελλάδα), και έχει δραστηριοποιηθεί, για την αντιμετώπιση, τόσο της γενικότερης κρίσης των οικογενειακών σχέσεων στον τόπο μας, όσο και των συγκεκριμένων και επειγόντων προβλημάτων των μελών του, αναπτύσσοντας ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων.

Ο ΣΥΓΑΠΑ σε ημερίδα που οργάνωσε στην Βέροια στις 18/6/2006, ανέφερε ότι την τελευταία εικοσαετία αυξήθηκε τρομακτικά ο αριθμός των διαζυγίων και αυτά εκδίδονται σύμφωνα με την νοοτροπία της δεκαετίας του 1960, αν και το 1983 άλλαξε η νομική διαδικασία των διαζυγίων στην Ελλάδα, αλλά και το 2006 προστέθηκαν Νόμοι που αφορούν την οικογένεια. Η επιμέλεια των παιδιών δίδεται σχεδόν αποκλειστικά στην μητέρα, η οποία θεωρείται το μοναδικό πρόσωπο που μπορεί να αναθρέψει ένα παιδί. Δεν λαμβάνεται, δηλαδή, υπόψη ότι η μητέρα – γυναίκα σήμερα χειραφετήθηκε και αναθέτει και η ίδια τη μέριμνα των παιδιών σε συγγενείς ή άλλους βοηθούς. Στην περιοχή Ημαθίας, μόνο σε περιπτώσεις αποδοχής από την μητέρα δόθηκε η επιμέλεια στον πατέρα τα τελευταία έτη (ιστοσελίδα του συλλόγου ΣΥΓΑΠΑ www.sos-sygapa.eu).

Επίσης, η απόδοση της επιμέλειας στην Ελλάδα ταυτίζεται με αφαίρεση της γονικής μέριμνας από τον πατέρα. Αυτό συνεπάγεται ότι ο πατέρας δεν μπορεί να ασχοληθεί με την παιδεία, την υγεία και την ψυχαγωγία του παιδιού του.

Ο Μαρκάτος, Ν., Καθηγητής Ε.Μ.Π. τ. Πρύτανης, (2006) δήλωσε ότι τα τελευταία χρόνια, όλο και πιο συχνά, όλο και πιο σταθερά επιχειρείται με την συμβολή των φορέων της Πολιτείας (δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί, ιατροί, κοινωνικοί λειτουργοί κ.ά.), προσπάθεια άνισης μεταχείρισης των γονιών έναντι των παιδιών τους, παραγκωνισμού και μείωσης της συμβολής του πατέρα στην οικογένεια. Επιπλέον, καλλιεργείται νοοτροπία υποκατάστασης του πατρικού προτύπου, από άλλα πρότυπα που ζουν και διακινούνται στο χώρο διαβίωσης των παιδιών, μετά τον χωρισμό του ζευγαριού.

Η ελληνική νομοθεσία ενταγμένη σε ένα γενικότερο πλαίσιο ανισοτήτων, αλλά κυρίως ο τρόπος που αυτή ερμηνεύεται και ασκείται δημιουργούν σοβαρό πρόβλημα στην νεοελληνική Παιδεία και στον Πολιτισμό, δηλαδή στην κοινωνία μας.

Σύμφωνα με τον Μαρκάτο, Ν. (2006), ορισμένα δικόγραφα που παράγονται σε θέματα οικογενειακού δικαίου αποτελούν παραδείγματα έλλειψης κοινωνικού και νομικού πολιτισμού. Το περιεχόμενό τους που

αφορά διαζύγια, επιμέλεια, γονική μέριμνα, επικοινωνία, διατροφή κ.ά. θίγουν όχι μόνο την αξιοπρέπεια των ατόμων, αλλά δίνουν και το προφίλ της νεοελληνικής δικαιοσύνης και κοινωνίας. Στο όλο σύστημα αυτό εμπλέκονται και κάποιοι δικηγόροι, οι οποίοι επιτρέπουν να εξέρχονται των γραφείων τους δικόγραφα με απερίγραπτα χυδαίους και ψευδείς ισχυρισμούς, τους οποίους καλούνται να στηρίξουν εν συνεχεία στο ακροατήριο τις περισσότερες φορές συγγενείς των εναγουσών ή εναγόμενων μητέρων. Και ορισμένοι δικαστές δεν έχουν κανένα ενδοιασμό να δεχθούν ως αληθή τα ψεύδη, ακόμα και προφανή, προκειμένου να υποστηρίξουν την γυναίκα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι και πολλές γυναίκες – μητέρες υποφέρουν από ασυνείδητους συζύγους - πατέρες, που για κάποιο λόγο και με πολλές προφάσεις όχι μόνο αρνούνται να φροντίσουν τα παιδιά τους προσωπικά, αλλά και δεν πληρώνουν δεκάρα ακόμα και όταν υπάρχουν δικαστικές αποφάσεις, ώστε να επιβιώσουν αξιοπρεπώς. Η αλήθεια αυτή όμως δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως άλλοθι για «αντίστροφο ρατσισμό» και να θεωρείται ο κάθε άνδρας – πατέρας ως θύτης.

Πολλοί άνδρες, εξάλλου, σύμφωνα με τον Bryson, V. (2005), θέλουν να βοηθήσουν τις γυναίκες στον αγώνα τους, και δεν θα πρέπει να απορρίπτουμε την υποστήριξή τους. Επιπλέον, δεν μπορούμε να «εξολοθρεύσουμε» τους άνδρες με τον ίδιο τρόπο που πιθανόν θα εξολοθρευόταν ένας ταξικός εχθρός· αφήνοντας κατά μέρος τους ανθρωπιστικούς λόγους, αυτό θα ήταν μια βιολογική αδυνατότητα.

Αποτέλεσμα της συγκεκριμένης αντίληψης είναι να υποβαθμίζεται συνειδητά η βαθιά βιωματική σχέση πατέρα – παιδιού σε μια πενιχρή και αραιότατη, στην καλύτερη περίπτωση, «επικοινωνία», μέσω δικαστικών αποφάσεων που ούτε και αυτή εφαρμόζεται στην πράξη, ώστε να οδηγούνται πατέρες και παιδιά σε αποξένωση μεταξύ τους με ολέθριες συνέπειες στον ψυχισμό τους.

Ο ψυχίατρος Χριστοδουλάκης, Θ. (2006) αναφέρει ότι η επικοινωνία του πατέρα με τα ίδια του τα παιδιά ή αντίστροφα, το δικαίωμα των παιδιών να βλέπουν ελεύθερα και τους δύο γονείς, καταργείται στην συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων.

Ο πατέρας, μέσα από δικαστικές αποφάσεις «προκάτ», μετατρέπεται σε πατέρα του 2^{ου} Σαββατοκύριακου και μάλιστα πολλές φορές χωρίς καν δικαίωμα διανυκτέρευσης των παιδιών στην οικία του.

Είναι οι περιπτώσεις αυτές, που ο πατέρας μετατρέπόμενος σε ψυχικό ταχυδακτυλουργό, προσπαθεί να μετριάσει τη ψυχική καταπόνηση που το διαζύγιο επιφέρει στα παιδιά, «στο φιλόξενο περιβάλλον κάποιας καφετερίας» και μάλιστα κοιτώντας το ρολόι του προκειμένου να τα επιστρέψει στην ώρα τους, γνωρίζοντας ότι αν καθυστερήσει, την επόμενη φορά που θα τα δικαιούται» αυτά θα «είναι άρρωστα» και δεν θα τα πάρει.

Το Δικαστικό Σώμα, λοιπόν, στη διάρκεια μιας αντιδικίας παραδίδει «ψυχή τε και σώματι» τα παιδιά αποκλειστικά στην μητέρα και «εξορίζει» τον πατέρα από τη σχέση του με αυτά μετατρέποντας τον αποκλειστικά σε «προμηθευτή» χρημάτων μέσω της διατροφής και μόνον (Χριστοδουλάκης, Θ., 2006).

Επίσης, η ανυπαρξία των κοινωνικών υπηρεσιών στην δικαστική διευθέτηση του θέματος είναι σημαντική. Σε άρθρο της εφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ» (18/04/2006) αναφερόταν, ότι περισσότερα από 700 αιτήματα για την παρέμβαση Κοινωνικών Λειτουργών εκκρεμούν στην Εισαγγελία και τις Υπηρεσίες Προστασίας Ανηλίκων, οι οποίες δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες λόγω έλλειψης προσωπικού των υπηρεσιών αυτών.

Ο αριθμός των κοινωνικών λειτουργών δεν επαρκεί, όπως κατ' επανάληψη έχουν επισημάνει αρμόδιοι φορείς, αλλά και εισαγγελείς, για να καλύψουν αυτές τις ανάγκες. Ο δικαστής πριν αποφασίσει για την ανάθεση της επιμέλειας ενός ανήλικου παιδιού θα πρέπει - σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας - να ερευνήσει το περιβάλλον και των δύο γονέων, ώστε να διαμορφώσει αρτιότερη κρίση. Ωστόσο, κατά γενική ομολογία, αυτό κατά τεκμήριο παρακάμπτεται, καθώς υπάρχει έλλειψη προσωπικού.

«Οι δικαστές σπάνια εξετάζουν τα παιδιά πριν αποφασίσουν σε ποιον από τους δύο γονείς θα αναθέσουν την επιμέλεια, παραβιάζοντας τις διεθνείς συμβάσεις, που ορίζουν την προστασία του ανήλικου ως αυτοτελούς προσωπικότητας», είπε στα «ΝΕΑ» ο δικηγόρος Δεμερτζής, Κ. («ΤΑ ΝΕΑ» , 18/04/2006 , Σελ.: Ν16 Κωδικός άρθρου: Α18516Ν161, ID: 515380)

Έτσι, τελείως αντιεπιστημονικά, με τρόπο που ντροπιάζει το σύγχρονο ελληνικό κράτος, τα παιδιά, την ψυχοσυναισθηματική τους ισορροπία, αλλά και την ψυχολογική σταθερότητα και εξέλιξη του άνδρα πατέρα, αφήνουν πραγματικά αδιάφορους τους σημερινούς

αρμόδιους «αναρμόδιους φορείς» κατά τρόπο σκανδαλώδη και οι παρενέργειες του γεγονότος αυτού πλήττουν την κοινωνία μας σε θεμελιώδη για την επιβίωση και εξέλιξή της τομείς. Δημιουργείται μια κοινωνική παθολογία που δυστυχώς τα αποτελέσματα της θα φανούν τα επόμενα χρόνια (Μαρκάτος, Ν., 2006).

Οι νομικές συνταγές, βέβαια, δεν θα λύσουν από μόνες τους το πρόβλημα των διαφυλικών σχέσεων που η κορυφή του παγόβουνου είναι οι δικαστικές αποφάσεις. Στο εγγύς μέλλον μάλιστα δεν προβλέπονται αλλαγές.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΓΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΡΟΜΟΥ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗΣ, ΠΟΥ ΥΦΙΣΤΑΝΤΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ

Στην πλειονότητα των περιπτώσεων του Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης, η μητέρα ευνοείται και ο πατέρας δυσφημείται. Εντούτοις, υπάρχουν καταστάσεις στις οποίες η μητέρα δυσφημείται και ο πατέρας ευνοείται. Οι μητέρες είναι ωστόσο συχνότερα ο ευνοημένος και προτιμημένος γονέας, αλλά, βεβαίως, αναγνωρίζεται ότι σε μερικές περιπτώσεις, εκείνος που προτιμάται και που μπορεί να κάνει πλύση εγκεφάλου στα παιδιά είναι ο πατέρας και η μητέρα μπορεί να είναι ο περιφρονημένος γονέας (Gardner, R.A., 1991).

Ο Gordon, R.M. (1998) αναφέρει ότι η πλύση εγκεφάλου από μια μητέρα είναι και πιο συχνό φαινόμενο, αλλά και ισχυρότερη από έναν πατέρα, δεδομένου ότι ο δεσμός του παιδιού με την μητέρα είναι εντονότερος και πρωτογενής. Η πλύση εγκεφάλου και η γονική αλλοτρίωση οδηγούν συνήθως σε ένα μακροχρόνιο πρόβλημα ζωής για το παιδί.

Το site <http://www.medlook.net> contexts Μάρτιος 2002, που απαντά στην ερώτηση: ποιες είναι οι επιπτώσεις για τα παιδιά που μεγαλώνουν χωρίς πατέρα; μας δείχνει ότι η επίδραση της αγάπης του πατέρα στην ψυχολογική, συναισθηματική, κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού και του νεαρού ενήλικα, είναι ένας πολύ ισχυρός και σημαντικός παράγοντας.

Υποστηρίζεται, επίσης, ότι η πατρική αγάπη επηρεάζει την ανάπτυξη του παιδιού τόσο πολύ, όπως και η μητρική αγάπη. Μερικές μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι συνολικά, η αγάπη του πατέρα εμφανίζεται να είναι τόσο πολύ σημαντική, όσο η αγάπη της μητέρας στην ψυχολογική ευημερία των παιδιών και την υγεία τους, καθώς επίσης και σε μια σειρά ψυχολογικών και συμπεριφοριστικών προβλημάτων (Rohner et al, 2001).

Η προβληματική ή η αποκλίνουσα συμπεριφορά ή ακόμη η ψυχική ασθένεια δεν είναι, όπως συχνά πιστεύουμε, ατομική υπόθεση, αλλά οικογενειακή. Κι αυτό, επειδή τα μέλη μιας οικογένειας είναι αλληλένδετα, άρα αλληλοεπηρεάζονται και αλληλοπροσδιορίζονται. Έτσι είναι άσκοπη η εξέταση της συμπεριφοράς του ενός, ανεξάρτητα

από τη συμπεριφορά των άλλων. Με άλλα λόγια η διαταραγμένη συμπεριφορά ενός μέλους της οικογένειας, στην προκειμένη περίπτωση του παιδιού, εκφράζει τις διαταραγμένες και προβληματικές οικογενειακές σχέσεις.

Άλλωστε η οικογένεια είναι φορέας διαμόρφωσης των αξιών του παιδιού, καθώς αυτή μεταβιβάζει τα ήθη, τα έθιμα, τους κοινωνικούς θεσμούς και δημιουργεί τα πρώτα βασικά πρότυπα, βάσει των οποίων το παιδί θα δομήσει τη δική του προσωπικότητα. Οι στάσεις και οι συμπεριφορές των γονιών απέναντι στο παιδί παίζουν καθοριστικό ρόλο στη φυσιολογική του ανάπτυξη.

Αναμφίβολα η οικογένεια είναι πεδίο συγκρούσεων. Σε κάθε οικογένεια υπάρχουν πολλές εστίες συγκρούσεων: οι συγκρούσεις του κάθε μέλους της οικογένειας με τον εαυτό του, των παιδιών και των εφήβων με τους γονείς και τους ενήλικες, οι ενδοσυζυγικές συγκρούσεις, όπως η ρήξη στη διαπροσωπική σχέση του ζευγαριού. Συγκρούσεις, επίσης, μπορεί να δημιουργήσει στο παιδί η ψυχοπαθολογία των γονέων, όπως η υπερπροστατευτική ή η απορριπτική συμπεριφορά που μπορεί να εισπράττει το παιδί από τους γονείς του (Τζαμαλούκα, Γ. και Συνεργ., 2007). Όλα αυτά δημιουργούν κλίμα ανασφάλειας και αβεβαιότητας και κλονίζουν την εμπιστοσύνη του παιδιού, το οποίο, για να ανταποκριθεί σ' αυτές τις «απειλές», οργανώνεται αμυντικά και αρκετά συχνά οδηγείται σε ψυχοπαθολογικές συμπεριφορές.

Το παιδί χρειάζεται να αισθανθεί ασφάλεια και σιγουριά με την αγάπη, τη φροντίδα και την ικανοποίηση των βασικών του αναγκών. Έχει ανάγκη από τις σταθερές του, δηλαδή τα δύο πρότυπά του, την μητέρα και τον πατέρα. Η οποιαδήποτε ακύρωση ή ακόμη και αμαύρωση της εικόνας της μητέρας ή του πατέρα, δημιουργεί διαταραχές με ανεπανόρθωτες προεκτάσεις στην εξέλιξη του παιδιού, ανέφερε ο Σαμαράς Απόστολος, ψυχολόγος – ψυχοθεραπευτής, σε ημερίδα του Συλλόγου για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια τον Απρίλιο του 2006.

Η πλύση εγκεφάλου, που κάνει μια μητέρα στην κόρη της, είναι ιδιαίτερα ισχυρή, λόγω της ταυτοποίησης της κόρης με την μητέρα. Οι Juni, S. και Grimm, D.W. (1993) σε μια μελέτη τους, που αφορούσε ενήλικες και γονείς, διαπίστωσαν ότι οι ισχυρότερες σχέσεις ήταν μεταξύ των θυαδών μητέρα – κόρης και πατέρας – γιου. Ο Troll, L.

(1987) διαπίστωσε ότι οι σχέσεις μητέρας – κόρης είναι πιο σύνθετες, αμφίθυμες και διφορούμενες από άλλους σχηματισμούς γονιού – παιδιού. Επίσης, ο Gordon, R.M. (1998) αναφέρει ότι, οι Olver, R.R., Aries, E. και Batgos, J. (1989) διαπίστωσαν, πως οι μητέρες αναμιγνύονται και είναι ιδιαίτερα παρεισφρητικές στις ζωές των θυγατέρων τους, παρά στις ζωές των γιων τους. Ο Gerd Fenchel στο ίδιο κείμενο, επισημαίνει ότι η σχέση μητέρας – κόρης είναι πρωτόγονη, λανθανόντως ομοφυλοφιλική, η οποία είναι και έντονη και αμφιθυμική, που απαιτεί την πρώτη συγχώνευση και στην συνέχεια απαιτεί τον αποχωρισμό, για να συμβεί η κατάλληλη ανάπτυξη της ψυχοσεξουαλικής ταυτότητας της κόρης.

Ο Gordon, R.M. (1998) αναφέρει ότι όταν μια μητέρα ενθαρρύνει την κόρη της να δει τον πατέρα της ως «κακό», αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια καθήλωση στο Οιδιπόδειο σύμπλεγμα, δεδομένου ότι η κόρη μπορεί να προσελκυστεί από άνδρες που θα την κακομεταχειριστούν ή μπορεί να τους κακομεταχειριστεί. Η κόρη, επίσης, θα έχει προβλήματα με τον αποχωρισμό από την μητέρα και θα έχει προβλήματα με την δέσμευση και την εγκατάλειψη με τα επόμενα αντικείμενα αγάπης.

Ο γιος έχει την μητέρα του ως αντικείμενο αγάπης (γνωστό ως Οιδιπόδειο σύμπλεγμα) σύμφωνα με τον Φρόιντ, αλλά βοηθιέται στον αποχωρισμό από την μητέρα, όταν πρέπει να πάει στον πατέρα του για την ανδρική ταυτότητά του (Skynner, R. & Cleese, J., 1992). Η κόρη είναι περισσότερο δεμένη στην μητέρα της και ως αρχικό αντικείμενο αγάπης και ως πρωταρχικό αίτιο της ταυτότητάς της. Το Οιδιπόδειο οδηγεί την κόρη προς τον πατέρα ενθαρρύνοντας την ανάπτυξή της, με την υποστήριξη της στον αποχωρισμό από την μητέρα και με την κυριαρχία του εξωτερικού κόσμου, που ο πατέρας αντιπροσωπεύει (Mouseler, V., 2006).

Εάν η μητέρα υποτιμά τον πατέρα και αντιλαμβάνεται τον χωρισμό ως προδοσία, η κόρη δεν κάνει τον απαραίτητο αποχωρισμό από την μητέρα. Η κόρη παραμένει με μια παρασιτική μητέρα, επισφαλής και εξαρτημένη (Gordon, R.M. 1998, Skynner, R. & Cleese, J., 1992).

Οι πατέρες είναι πολύ σημαντικοί στην γυναικεία ανάπτυξη της κόρης τους. Μια αναθεώρηση της επιστημονικής έρευνας του Biller, H.B. (1971), που αναφέρει ο Gordon, R.M. (1998), υποστηρίζει, ότι τα

κορίτσια, που είχαν θετικές σχέσεις με τους πατέρες τους, ήταν πιθανότερο να απολαμβάνουν τις σχέσεις τους με το άλλο φύλο. Όταν, όμως, μια μητέρα δηλητηριάζει την αγάπη της κόρης της προς τον πατέρα, διακυβεύεται, επίσης, η δυνατότητα της κόρης να αγαπήσει ώριμα κάποιον άνδρα. Η μητέρα προγραμματίζει την κόρη της να είναι η επέκταση του «εγώ» της χωρίς να είναι η ίδια κύρια του εαυτού της, και θα είναι μαζί οι δυο τους χωρίς κανέναν άλλο, συνδεδεμένες ναρκισσιστικά.

Αν και τα αγόρια και τα κορίτσια βλάπτονται πολύ όταν στρέφονται ενάντια σε έναν γονιό, η ζημιά συχνά είναι διαφορετική. Μια γυναίκα, αναφέρει ο Gordon, R.M. (1998), έχει δύο εσωτερικά σεξουαλικά αντικείμενα αγάπης. Την μητέρα, που αντιπροσωπεύει το πρωταρχικό αντικείμενο αγάπης και τον πατέρα, που αντιπροσωπεύει το πιο πρόσφατο (μετέπειτα) αντικείμενο αγάπης (το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα). Και τα δύο αντικείμενα έχουν επιπτώσεις στην επιλογή ερωτικού αντικειμένου από το παιδί.

Το αγόρι έχει έναν στενότερο δεσμό, μια «χημεία» με την μητέρα του. Η αγάπη του για μια γυναίκα θα επηρεάζεται πάντα από την εσωτερική αντιπροσώπευση της μητέρας του. Διατηρεί την μητέρα του πάντα ως ισχυρό αντικείμενο της αγάπης του. Ο πατέρας του είναι ένα λανθάνων ομοφυλοφιλικό αντικείμενο αγάπης και η προέλευση της ταύτισης, που δεν διαδραματίζει τον ίδιο ρόλο του αντικειμένου, όπως της μητέρας. Ένας άνδρας δεν θα παντρευτεί μια γυναίκα που μοιάζει με τον πατέρα του.

Μια κόρη, όμως, θα επιλέξει έναν άνδρα ως αντίδραση στη μητέρα της ή στον πατέρα της. Εάν η κόρη έχει στραφεί ενάντια στον πατέρα της από μια εχθρική και παρανοϊκή μητέρα (όπως παρατηρείται συχνότερα), τότε η κόρη έχει εσωτερικεύσει στην καρδιά της δυο αντικείμενα αγάπης, την εχθρική μητέρα και τον υποτιμημένο πατέρα. Αυτά τα εσωτερικευμένα αντικείμενα θα επηρεάσουν τις επιλογές της, στην αγάπη και τις συμπεριφορές της στις σχέσεις της με τους άνδρες. Με την επιλογή, την πρόκληση ή με τη διαστρέβλωση, θα προσπαθήσει να επαναλάβει το συναισθηματικό παρελθόν της με τους άνδρες. Οι νευρώσεις μας μπορούν να βασιστούν στα πραγματικά γεγονότα, αλλά, επίσης, και στις ψεύτικες αντιλήψεις και τις φαντασίες μας (Gordon, R.M., 1998).

Σε ένα επίπεδο, συνεχίζει ο Gordon, R.M. (1998), το παιδί τραυματίζεται από τις αντιλήψεις του και όχι από την πραγματικότητα του «μισητού» (μισημένου) γονέα και μισεί συνειδητά εκείνο τον γονιό (τον μισημένο), όμως στο ασυνείδητο επίπεδο, το παιδί συχνά κρυφά αγαπά εκείνο τον γονιό, ο οποίος ήταν στην πραγματικότητα ο αγαπημένος και αυτό που πάντα του ξέφευγε. Ενώ, ο «αγαπημένος» γονιός μπορεί να αγαπηθεί στο συνειδητό επίπεδο, αλλά να εμπνέει φόβο και να μισηθεί σε ασυνείδητο επίπεδο.

Η κόρη ενδέχεται να ξεκινήσει μια θεραπεία με έναν ειδικό έχοντας την εντύπωση ότι τραυματίστηκε ψυχικά από τον πατέρα της και αργότερα να συνειδητοποιήσει στην θεραπεία, πως το τραύμα της προξενήθηκε εν μέρει από την εικόνα του πατέρα της, και κατά ένα μεγάλο μέρος από την εκμετάλλευση που υπέστη και από την εχθρότητα της μητέρας της. Το παιδί, που του είχε γίνει πλύση εγκεφάλου, δεν θα παρουσιάσει την πλύση εγκεφάλου ως πρόβλημα, διαθέτοντας τους κατάλληλους μηχανισμούς (άμυνες), ώστε να περιφρουρηθεί ψυχικά ενάντια στην συγκεκριμένη συνειδητοποίηση.

Επίσης, ο Gardner, R.A. (1987) αναφέρει ότι τα στοιχεία του Οιδιπόδειου συμπλέγματος μερικές φορές υπάρχουν στο γονικό σύνδρομο αποξένωσης. Μια κόρη, δηλαδή, μπορεί να αγανακτήσει με την νέα σύντροφο του πατέρα της και να ταυτιστεί με τη ζηλοτυπία και την οργή της μητέρας της και μπορεί να τον απορρίψει για να τον εκδικηθεί.

Αναφέραμε παραπάνω ότι μια κόρη μπορεί να έχει την μητέρα ως αρχικό αντικείμενο της αγάπης και έπειτα να μετατοπίζει το αντικείμενο της αγάπης στον πατέρα της (Οιδιπόδειο σύμπλεγμα). Αυτά τα δύο εσωτερικευμένα αντικείμενα θα την επηρεάζουν ως προς τα πρότυπα (είδος) των σχέσεων που θα την ελκύουν.

Αν μια κόρη έχει όντως στην πραγματικότητα έναν πατέρα, που την έχει απορρίψει, αλλά έχει μια μητέρα που την αγαπάει και δεν την στρέφει ενάντια στο πατέρα της, η κόρη θα καταστρέψει τις σχέσεις της με τους άνδρες, με την διαφορά, όμως, ότι θα υπάρχει μια καλύτερη πρόγνωση στο να υπερνικήσει αυτό το πρόβλημα. Η κόρη θα μπορεί να διαμορφώσει σχέσεις αγάπης, οι οποίες θα στηρίζονται σε εκείνη την βασική σχέση αγάπης, δεδομένου ότι η μητέρα της ήταν υγιής ψυχοδιανοητικά.

Αντίθετα, όταν η μητέρα διακατέχεται από το σύμπλεγμα της Μήδειας και στρέφει την κόρη της ενάντια στον πατέρα της από την εκδίκηση, είναι πολύ πιθανό η κόρη να μην διαθέτει καθόλου την ικανότητα να αγαπήσει ώριμα. Και τα δύο αντικείμενα αγάπης της κόρης, η μητέρα, που είναι το αρχικό αντικείμενο, και ο πατέρας, που είναι το μετέπειτα αντικείμενο το Οιδιπόδειο, την οδηγούν ενδόμυχα σε αυτοκαταστροφικές σχέσεις. Για να αγαπήσει έναν άνδρα, πρέπει να προδώσει την μητέρα της. Οπότε, η συγκεκριμένη κόρη μπορεί να αγαπήσει μόνο όπως έχει διδαχθεί και θα βρει ασυνείδητους τρόπους για να υπονομεύσει τις σχέσεις της. Μπορεί ασυνείδητα να τους υπονομεύσει με τρεις τρόπους: επιλέγοντας, προκαλώντας ή διαστρεβλώνοντας

Σύμφωνα με τον Gordon, R.M. (1998) παραθέτουμε ένα παράδειγμα για τον κάθε ένα τρόπο από τους τρεις, που μια κόρη μπορεί να υπονομεύσει τις μετέπειτα σχέσεις της.

1) Επιλογή

Η Χ. προέρχεται από μια οικογένεια της ανώτερης μέσης τάξης. Η μητέρα της Χ. αρνήθηκε να επιτρέψει στον πατέρα της να την επισκεφτεί, μετά το χωρισμό τους, όταν η Χ. ήταν πέντε ετών. Μέχρι την στιγμή που το δικαστήριο αποφάσισε τη συνεπιμέλεια, η μητέρα έκανε στην Χ. πλύση εγκεφάλου ενάντια στον πατέρα της. Η Χ. αρνήθηκε να πάει μαζί του και όταν πήγε, το Γονικό Σύνδρομο Αποξένωσης ήταν τόσο εδραιωμένο, με αποτέλεσμα να προκαλεί τόσο άσχημους τσακωμούς, ώστε τελικά ο πατέρας της διέκοψε την κοινή επιμέλεια. Έκτοτε, ελάχιστα είχε δει τον πατέρα της, ενώ είχε παραμείνει πολύ δεμένη με την υπερπροστατευτική και παρανοϊκή μητέρα. Η Χ. ήταν επίσης πολύ προστατευτική απέναντι στην μητέρα της, αντιλαμβανόμενη την ανάγκη της μητέρας της γι' αυτήν. Σε ηλικία 34 ετών η Χ. δεν είχε παντρευτεί, αλλά ούτε ήταν και σε θέση να διατηρήσει μια σχέση με έναν άνδρα για περισσότερο από δύο χρόνια. Προσελκυόταν μόνο από άνδρες, που ήταν μιας χαμηλότερης κοινωνικής τάξης και τους απέρριπτε ή τους

κακομεταχειριζόταν. Υπέφερε συχνά από κατάθλιψη και άγχος. Είχε πρόβλημα που χώριζε από αυτούς τους άνδρες.

Η Χ. προσελκυόταν από άνδρες, που αντιπροσώπευαν την μητέρα της και την εικόνα που είχε η ίδια για τον πατέρα της ως «άχρηστο». Η έλξη της για αυτούς τους άνδρες βασίστηκε, επίσης, στη σχέση της με την μητέρα της, που την εκμεταλλευόταν και ήταν καταστρεπτική για την Χ. Αυτά τα δύο αντικείμενα αγάπης, η άποψη της μητέρας της για τον πατέρα της και η εχθρική μητέρα της, διαμόρφωσαν την επιλογή για το ποιους άνδρες θα μπορούσε να ερωτευτεί. Η Χ. ουσιαστικά ερωτευόταν άνδρες, που ήταν στην πραγματικότητα και η μητέρα της και ο πατέρας της, ο οποίος αμαυρώθηκε από την μητέρα της.

Μέσω της αναλυτικής επεξεργασίας, άρχισε να συνειδητοποιεί, ότι η μητέρα της της είχε διαστρεβλώσει την εικόνα του πατέρα της και την είχε χρησιμοποιήσει πληγώνοντάς της. Ο αναλυτής της είχε αντιμετωπίσει τις τετριμμένες καταγγελίες της, ενάντια στον πατέρα της, ως στοιχεία του Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης. Προς το πέμπτο έτος της θεραπείας, η Χ. ήταν σε θέση να προσελκυστεί και να ερωτευτεί με έναν καλό και λογικό άνδρα. Η Χ. συμφιλιώθηκε, επίσης, με τον πατέρα της, και απόλαυσε την καινούρια της σχέση.

2) Πρόκληση

Η Α. ξεκίνησε την αναλυτική θεραπεία της για τις φοβίες και τη γενική ανησυχία \ άγχος της. Δεν είχε καλή ψυχολογική διάθεση και σε ηλικία 37 ετών, αν και ήταν πολύ ελκυστική, είχε μόνο δικαιολογίες, για να εξηγεί τους λόγους, που δημιουργούσε μόνο βραχυπρόθεσμες και δυστυχησμένες σχέσεις με τους άνδρες. Μιλούσε για τους άνδρες ως ένα τυπικά διαταραγμένο γένος. Οι γονείς της τσακωνόντουσαν πολύ άσχημα μέχρι που χώρισαν, όταν η Α. ήταν 10 ετών.

Έζησε με τη μητέρα της, η οποία της είπε, ότι ο πατέρας της ήταν διανοητικά άρρωστος και συχνά τον περιγελούσαν. Είδε ελάχιστα τον πατέρα της, τον οποίο υποτίμησε ως αποτυχημένο και τρελό. Όταν η Α. είχε μια σχέση με έναν άνδρα, θα του έλεγε ότι ήταν διαθέσιμη και μετά θα τον έδιωχνε. Ακόμη, θα έβρισκε τους πιο προσβλητικούς τρόπους για να προκαλέσει τον καθένα, ιδιαίτερα τις σχέσεις της. Ακόμα και ο πιο πράος άνθρωπος θα εξαγριωνόταν από τις προσβολές της. Η Α. θα διαστρέβλωνε τα γεγονότα και θα πρόβαλλε την ευθύνη για τη σύγκρουση \ τσακωμό επάνω στον φίλο της. Θα του έλεγε ότι ο ίδιος είχε διαστρεβλώσει τα πάντα, λόγω δικών του προσωπικών προβλημάτων, αλλά εκείνη θα μπορούσε οπωσδήποτε να τον αγαπήσει.

Η Α. συνήθως ακολουθούσε αυτή την τακτική και μέσα στην θεραπεία. Θα της έδιναν την ερμηνεία της συμπεριφοράς της, και θα επαναλάμβανε την ιστορία και θα παραπονιόταν, ότι ο αναλυτής προβάλλει επάνω της τα προσωπικά του προβλήματα. Η Α. ήταν σε θέση να επαναλάβει το συναισθηματικό παρελθόν της με την πρόκληση των συγκρούσεων στις σχέσεις της. Αντιστάθηκε σε όλες τις ερμηνείες της επιθετικότητάς της, ή έβλεπε τον αναλυτή της και τους άνδρες ως τρελούς και αποτυχημένους.

Η Α. έμεινε συναισθηματικά δεμένη στο «Εγώ» της μητέρας της, γεγονός που δεν την άφηνε να είναι αντικειμενική. Προσπαθούσε συνεχώς να προκαλέσει τον αναλυτή της σε διαξιφισμούς. Η μεταβίβαση πολύ δύσκολα επιλυόταν, ήταν διαρκής και η ίδια παρέμενε προκλητική. Σύντομα διέκοψε την αναλυτική επεξεργασία, αναλογιζόμενη ότι ο αναλυτής της ήταν πιο διαταραγμένος από την ίδια, επαναλαμβάνοντας κατά συνέπεια το συνηθισμένο της σχέδιό.

3) Διαστρέβλωση

Η Κ. ξεκίνησε την αναλυτική επεξεργασία σε ηλικία 46 ετών. Είχε δύο αποτυχημένους γάμους και πολλές αποτυχημένες ερωτικές σχέσεις. Η μητέρα της είχε διαγνωσμένη σχιζοφρένια και είχε νοσηλευθεί σε νοσοκομείο αρκετές φορές, όταν η Κ. ήταν παιδί. Αν και οι γονείς της παρέμειναν μαζί, είχαν μια πολύ συγκρουσιακή σχέση.

Δεν αισθανόταν κοντά στον «κρύο» πατέρα της, ενώ η μητέρα της ήταν απρόβλεπτη και ήταν συχνά παρανοϊκή σχετικά με τον πατέρα της. Η μητέρα της παρακολούθησε τα αναπτυξιακά στάδια της Κ., όπως τους χωρισμούς και τις προδοσίες, και προκλήθηκε η ενοχή στην Κ. για τις προσπάθειές της να εξατομικευτεί. Η μητέρα της ήταν πολύ εχθρική προς τον πατέρα και τους άνδρες γενικά, οι οποίοι θεωρήθηκαν μόνη και μόνιμη πηγή βασάνου των γυναικών.

Η Κ. είναι πολύ ευφυής, πολύ καλή και ικανή στο επάγγελμά της και είχε μερικές στενές φιλίες. Εντούτοις, παλινδρόμησε στις ερωτικές της σχέσεις. Έγινε παρανοϊκή και καταθλιπτική στις σχέσεις της με τους άνδρες. Θα γινόταν εξαιρετικά ζηλότυπη, απαιτητική, αδιάλλακτη στους χωρισμούς, ελεγκτική και θα είχε εκρήξεις οργής ως αντίδραση στις προσβολές. Θα οδηγούσε ακόμη και τους άνδρες με μεγαλύτερη ανοχή μακριά της και θα κατέληγε στο συμπέρασμα, ότι η μητέρα της ήταν σωστή σε όλα σχετικά με τους άνδρες. Διαστρέβλωσε την ιδέα των ανδρών στην ζωή της, ώστε να δικαιολογήσει την οργή της. Έγινε όπως η παρανοϊκή μητέρα της, όταν ήταν με τους άνδρες.

Αν και η Κ. σημείωσε μεγάλη πρόοδο στην αυτοεκτίμηση της και έγινε λιγότερο πιθανό να περιέλθει στις βαθιές καταθλίψεις, είχε ακόμη την τάση να παλινδρομεί στις ερωτικές της σχέσεις. Η Κ. ήταν καλύτερα αντισταθμισμένη έξω από τις συντροφικές της σχέσεις. Η πραγματικότητα της Κ. παρέμεινε καλή, εκτός από τις έντονες συντροφικές σχέσεις της, όπου η πίεση να διαστρεβλώσει τους άνδρες, την κυρίευε. Αυτή η διαστρέβλωση προξενείται όχι τόσο πολύ από την σχέση της με τον απόμακρο πατέρα, αλλά περισσότερο βασίζεται στην τρομακτική σχέση της με την πολύ διαταραγμένη μητέρα της. Η διαστρέβλωση των αντιλήψεων για τους

άνδρες, της επέτρεπε να δραπετεύει από την τρομακτική ερωτική σχέση, που φοβόταν ασυνείδητα, ότι θα την «καταπιεί», όπως «κατάπιε» την μητέρα της. Καταστρέφοντας τις σχέσεις της με τους άνδρες, την βοηθούσε να παραμένει ψυχικά «δεμένη» με την μητέρα της.

Οι άνθρωποι, λοιπόν, μπορούν να επαναλάβουν το συναισθηματικό παρελθόν τους είτε επιλέγοντας κάποιο άτομο, που είναι πιθανό να ταιριάζει μέσα τους με τα εσωτερικευμένα αντικείμενα τους, είτε προκαλώντας κάποιον να ενεργήσει με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι σύμφωνος με τα εσωτερικευμένα πρότυπά τους, είτε μπορούν να διαστρεβλώσουν το πρόσωπο αυτό έτσι ώστε, τουλάχιστον προσωρινά, αυτό να φαίνεται μέρος του εσωτερικευμένου αντικειμένου τους.

Σχεδόν πάντα, όμως, οι τρεις ξεχωριστοί ψυχολογικοί μηχανισμοί, με τους οποίους οι άνθρωποι επαναλαμβάνουν το συναισθηματικό τους παρελθόν, εμφανίζονται από κοινού. Πολλοί άνθρωποι φαίνονται υγιέστεροι, εάν έχουν επιλέξει έναν πιο «διαταραγμένο συναισθηματικά» σύντροφο. Επιπλέον, ακόμα και εάν έχουν σχέση με έναν «υγιέστερο» σύντροφο, ίσως πρέπει να κάνουν περισσότερη πρόκληση και διαστρέβλωση, έτσι ώστε να καταστήσουν τους συντρόφους τους κατάλληλους να ταιριάζουν μέσα στον εσωτερικό κόσμο του αντικειμένου τους. Τα πιο «διαταραγμένα» άτομα προκαλούν και διαστρεβλώνουν περισσότερο από τα άτομα εκείνα, που μόνο επαναλαμβάνουν, κυρίως, τις προηγούμενες σχέσεις αντικειμένου τους, μέσα από τον άνθρωπο που επιλέγουν για να δημιουργήσουν σχέση μαζί του.

Οι Rohner et al. (2001) διαπιστώνουν ότι ένας τύπος της πατρικής συμπεριφοράς και ένας διαφορετικός τύπος της μητρικής συμπεριφοράς συνδέονται με μια ενιαία έκβαση στους γιους, τις κόρες, ή μερικές φορές και στους δύο απογόνους.

Η εργασία των Barber, B. και Thomas, D. (1986), επεξηγούν τον παραπάνω τύπο πατρικής και μητρικής συμπεριφοράς. Αυτοί οι συντάκτες βρήκαν σε ένα δείγμα 527 εφήβων ότι ο αυτοσεβασμός των θυγατέρων προβλέφθηκε καλύτερα από τη φυσική αγάπη των πατέρων (φιλιά και αγκαλιάσματα) και από τη γενική υποστήριξη των μητέρων, συμπεριλαμβανομένου του μητρικού επαίνου, της έγκρισης, της

ενθάρρυνσης, της χρήσης των όρων της χαϊδευτικής προσφώνησης, και των συμπεριφορών που παρέχουν βοήθεια. Ο αυτοσεβασμός των γιων, αφ' ετέρου, προβλέφθηκε καλύτερα από τη συνεχή επαφή των πατέρων (π.χ. παίρνοντας το αγόρι για τη διασκέδαση) και από τη συντροφικότητα των μητέρων (δηλ., να ξοδεύει χρόνο με το αγόρι και να μοιράζεται τις δραστηριότητες μαζί του).

Επιπλέον, ίσως στην πρώτη μελέτη που έχει γίνει ποτέ σε αυτόν τον τύπο, του Fitz-Simmons, M.J. (1935) βρέθηκε ότι η πατρική απόρριψη και η μητρική υπερπροστασία χαρακτήρισαν τις γονεϊκές μορφές μεταξύ 96 συναισθηματικά παρατημένων παιδιών που αντιμετωπίζονταν στις κλινικές «καθοδήγησης παιδιών». Επίσης, μια βάσιμη βιβλιογραφία βρίσκει διαφορές στις πατρικές συμπεριφορές απέναντι στην αγάπη, συμπεριφορές που επηρεάζουν τις διαφορετικές πτυχές της ανάπτυξης του ρόλου του φύλου και των αγοριών και των κοριτσιών (Biller, H.B. & Borstelmann, L.J., (1967), Bronson, W.C., (1959), Distler, L.S., (1965), Kelly, J.W. & Worell, L., (1976), Mussen, P.H., (1961), Mussen, P.H. & Distler, L., (1959), Orlofsky, J.L., (1979).

Τέλος, από τους Rohner et al. (2001) πληροφορούμαστε ότι όχι πριν από τη δεκαετία του '60 που οι ερευνητές άρχισαν να βρίσκουν σταδιακά ότι η αγάπη του πατέρα ήταν τόσο καλής πρόγνωσης για το παιδί, όσο και η αγάπη της μητέρας στη ψυχολογική και συμπεριφοριστική προσαρμογή των παιδιών, ωστόσο η περιστασιακή καταγραφή αυτού του γεγονότος είχε γίνει ήδη από τη δεκαετία του '40. Οι Lidz, R.W. και Lidz, T. (1949), παραδείγματος χάριν, υποστήριξαν ότι οι λανθασμένες πατρικές επιρροές ήταν τόσο κοινές όσο και οι μητρικές επιρροές στην ανάπτυξη της ψυχοπαθολογίας των παιδιών. Αργότερα, στην ίδια ιστοσελίδα αναφέρεται ότι, οι Lidz, T., Parker, B. και Cornelison, A. (1956) υποστήριξαν ότι οι αυταρχικοί, σαδιστικοί, και απορριπτικοί πατέρες έπαιξαν μεγαλύτερο ρόλο στην αιτιολογία της σχιζοφρένειας απ' ό,τι οι μητέρες. Οι Peterson, D.R. και Συνεργ. (1959) ολοκλήρωσαν μια από τις πρώτες μελέτες που εξετάζουν την στάση και των πατέρων και των μητέρων και τα αποτελέσματά τους και στα διαταραγμένα και στα υγιή παιδιά. Από αυτήν την έρευνα, οι συγγραφείς σημείωσαν ότι «αντίθετα με τη γενική υπόθεση και την αρχική προσδοκία μας, η στάση των πατέρων βρέθηκε τουλάχιστον να αφορά το ίδιο, όσο η στάση των μητέρων τη μορφή των απροσάρμοστων συμπεριφορικών τάσεων μεταξύ των παιδιών».

Επειδή, όμως, οι συνέπειες τους Γονικού Συνδρόμου Αποξένωσης των παιδιών δεν αποτελούν τομέα έρευνας της συγκεκριμένης μελέτης, θα επικεντρωθούμε στο δευτερογενές υλικό των δικαστικών αποφάσεων που διαιωνίζουν την απόσταση μεταξύ πατέρα (συνηθέστερα) και παιδιών στην Ελλάδα.

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ – ΔΕΙΓΜΑ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Σκοπός της μελέτης

Η παρούσα μελέτη έχει σκοπό να διερευνήσει το αν η δικαιοσύνη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσον επιθετικότητας της γυναίκας – μητέρας, μέσω των δικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται για την επιμέλεια, επικοινωνία, διατροφή, διανομή περιουσιακών στοιχείων και πληρωμή δικαστικών εξόδων, ενάντια στον άντρα – πατέρα.

Τα παραπάνω διερευνήθηκαν, μέσω 20 δικαστικών αποφάσεων και δικογραφιών που αφορούν τα διαζύγια.

Διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων

1. Η γυναίκα – μητέρα, μέσω των ευνοϊκών δικαστικών αποφάσεων, εκδηλώνει την επιθετικότητά της και εκβιάζει τον άνδρα – πατέρα.
2. Ο άνδρας – πατέρας, μέσω των ευνοϊκών δικαστικών αποφάσεων, εκδηλώνει την επιθετικότητά του και εκβιάζει την γυναίκα – μητέρα.
3. Ο θεσμός της δικαιοσύνης αντιμετωπίζει ισάξια και τον άνδρα – πατέρα και την γυναίκα – μητέρα.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μεθοδολογία της έρευνας είναι ποιοτική - αναλυτική μελέτη 20 δικογραφιών και δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες αντλήθηκαν από το αρχείο που διαθέτει ο φορέας ΣΥΓΑΠΑ (Σύλλογος για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια) κατά το έτος 2008 και οι δικαστικές αποφάσεις που συλλέχθηκαν εκτείνονται χρονικά τα έτη 2001 - 2007. Παραδείγματα Νόμου, όσον αφορά τον τρόπο που εκδίδονται οι

συγκεκριμένες δικαστικές αποφάσεις, αντλήσαμε και από τον ίδιο φορέα, αλλά και από την γενικότερη Νομική βιβλιογραφία.

Το περιεχόμενο των δικογραφιών που αναλύονται είναι η δικαστική διαμάχη μεταξύ των διαζευγμένων συζύγων για την επιμέλεια των παιδιών και την επικοινωνία μαζί τους.

Η ανάλυση των 20 δικογραφιών πραγματοποιήθηκε, κατά τους μήνες Μάρτιο έως και Ιούνιο 2008, με κείμενα πανομοιότυπα από δικαστικές αποφάσεις, με πίνακες καταγραφής του διατακτικού των αποφάσεων, με θεματική καταγραφή λεκτικών αναφορών απ' όπου προέκυπτε η «επιθετικότητα» και με καταγραφή των «πραγματικών περιστατικών» που αναφέρονται στις δικαστικές αποφάσεις.

Βέβαια, προστατεύθηκε η ανωνυμία των εμπλεκόμενων στις δικαστικές αποφάσεις, ώστε να αποφευχθούν ανάλογα ηθικά διλλήματα.

Το δείγμα ήταν από όλα τα κοινωνικά στρώματα και χωροταξικά αντιπροσώπευε όλη την Ελλάδα.

Χρησιμοποιήθηκε, λοιπόν, στην παρούσα εργασία ποιοτική ανάλυση, διότι είναι κατάλληλη στο να απαντά σε ερωτήματα για την κοινωνική πραγματικότητα, όπως διατυπώνονται αυτά μέσα από το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας, αφού όπως αναφέρει η Νόβα – Καλτσούνη, Χ. (2006) η ανάλυση περιεχομένου χρησιμοποιείται κυρίως στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες και μετατρέπει δευτερογενές υλικό ποιοτικής φύσης σε μορφή ποσοτικών δεδομένων. Παρότι η μέθοδος έχει συνδεθεί κυρίως με την ανάλυση του γραπτού και του προφορικού λόγου στο πλαίσιο των μέσων μαζικής επικοινωνίας (π.χ. άρθρα στον ημερήσιο τύπο), ωστόσο μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιονδήποτε επικοινωνιακό λόγο ή μήνυμα, σε όποια μορφή και αν εμφανίζεται (π.χ. ελεύθερες συνεντεύξεις, μυθιστορήματα, πρακτικά συνελεύσεων, προσωπικές επιστολές \ ημερολόγια κ. ά.).

Ο Weber, R.P. (1990) ανέφερε ότι η ανάλυση περιεχομένου είναι “ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιεί συγκεκριμένους κανόνες για την εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων [...] από την ανάλυση γραπτών κειμένων. Αυτά τα συμπεράσματα αφορούν είτε τον αποστολέα, είτε το ίδιο το μήνυμα ή τον παραλήπτη του μηνύματος. Οι κανόνες αυτής της διαδικασίας διαφέρουν ανάλογα με το θεωρητικό υπόβαθρο και το υπό έρευνα θέμα...”.

Οι έρευνες που εφαρμόζουν την ποιοτική ανάλυση, συνήθως, επικεντρώνονται στα βασικά θέματα που καλύπτει το κείμενο στη συγκριτική τους σημασία, στο χώρο ή στο χρόνο που αφιερώνεται σε αυτά, καθώς και σε άλλα στοιχεία του περιεχομένου, τα οποία επιτρέπουν στον ερευνητή να περιγράψει το μήνυμα σε σχέση με τις κατηγορίες που τον ενδιαφέρουν (Κυριαζή, Ν., 1999).

Η ανάλυση περιεχομένου, λοιπόν, επιτρέπει τη συστηματική διερεύνηση του κειμένου. Αυτό συνεπάγεται καταρχήν, ότι το κείμενο εξετάζεται στην ολότητά του και όχι επιλεκτικά, δεύτερον, ότι οι κατηγορίες που χρησιμοποιούνται για την ταξινόμηση των δεδομένων ορίζονται με σαφήνεια, έτσι ώστε να είναι δυνατή η επανάληψη και ο έλεγχος της διαδικασίας από άλλους ερευνητές και τέλος, ότι τα χαρακτηριστικά που εμφανίζονται στο κείμενο ποσοτικοποιούνται, ούτως ώστε να μπορεί να διαπιστωθεί η σημασία που φέρουν στο ίδιο το κείμενο, αλλά και σε σύγκριση με άλλα (Selltiz, C., Wrightsman, L.S. και Cook, S.W., 1976).

Σύμφωνα με τους Cohen, L. και Manion, L. (1997), η ανάλυση περιεχομένου μπορεί να έχει στόχο: 1) Να περιγράψει τάσεις στο περιεχόμενο της επικοινωνίας, 2) Να συσχετίσει γνωστά χαρακτηριστικά των πηγών με τα μηνύματα που παράγουν, 3) Να ελέγξει με βάση κάποιες σταθερές το περιεχόμενο της επικοινωνίας, 4) Να αναλύσει τεχνικές πειθούς, 5) Να αναλύσει ύφος, 6) Να συσχετίσει γνωστές ιδιότητες του ακροατηρίου με τα μηνύματα που παράγονται από αυτό, 7) Να περιγράψει μοντέλα επικοινωνίας.

Η ανάλυση περιεχομένου, λοιπόν, εν προκειμένω περιορίστηκε στην μέτρηση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών στο υπό έρευνα κείμενο. Η αντιπαραβολή του κειμένου με τις κατηγορίες που διαμορφώθηκαν από την έρευνά μας ως προς τις αντιλήψεις, οδήγησε στην μέτρηση των αντιλήψεων, όπως εμφανίζονται (π.χ. στις εφημερίδες, στα περιοδικά, κ.ά.) ή εδώ στις δικαστικές αποφάσεις.

Εμείς συγκεκριμένα κάναμε σύνθετη ανάλυση, η οποία εκτός από την απλή απαρίθμηση, την τάση ή την ένταση συγκεκριμένων στοιχείων, όπως περιγράφει η Νόβα – Καλτσούνη, Χ. (2006), εξετάσαμε και την εμφάνιση αυτών των στοιχείων σε σχέση με κάποια άλλα. Δηλαδή, αφού το αντικείμενο μας είναι η ανάλυση περιεχομένου των δικαστικών αποφάσεων σε σχέση με την επιθετικότητα της γυναικάς - μητέρας ενάντια στον άνδρα - πατέρα και πως αυτή

εκδηλώνεται, διερευνήσαμε εάν και κατά πόσο τα κείμενα αυτά (δικαστικές αποφάσεις) φανέρωσαν κάποια θετική, αρνητική ή ουδέτερη στάση σε σχέση με την εύνοια υπέρ της μητέρας και κατά του πατέρα.

Επομένως, στην παρούσα ανάλυση που πραγματοποιήθηκε, αρχικά διατυπώθηκαν ερευνητικές υποθέσεις και τέθηκαν ερωτήματα. Στη συνέχεια κατασκευάστηκαν οι κατηγορίες, με σκοπό την εξεύρεση των απαντήσεων, μέσω των δικαστικών αποφάσεων. Αφού επιλέξαμε τις δικαστικές αποφάσεις ως πηγές από τις οποίες θα συλλέγαμε τις πληροφορίες (δεδομένα), επιχειρήθηκε η μετατροπή του (ποιοτικού) υλικού σε μετρήσιμες μονάδες ανάλυσης. Ως μονάδες ανάλυσης ορίσαμε τις δικαστικές αποφάσεις. Βάση για την ανάλυσή μας αποτέλεσε το γενικό θέμα και το πρόσωπο. Χρησιμοποιήσαμε αυτού του είδους την ταξινόμηση γιατί θελήσαμε να διερευνήσουμε τις αξίες, τις στάσεις και τις απόψεις, που απεικονίζονταν στο κείμενο (δικαστικές αποφάσεις). Οι ισχύουσες γνώσεις μας για το υπό έρευνα θέμα συντέλεσαν στην αρχική διαμόρφωση των κατηγοριών, αλλά η τελική τους μορφή ήταν αποτέλεσμα της συνεχούς διαπλοκής θεωρίας και δεδομένων.

Τέλος, ασχοληθήκαμε με το “έκδηλο περιεχόμενο” (manifest content) των δικαστικών αποφάσεων και τα νοήματα που εκφράζονταν άμεσα από τα σύμβολα που εμφανίζονταν (Κυριαζή, Ν., 1999). Μετά το πέρας, όμως, της κωδικοποίησης στα γενικά συμπεράσματα συνέβαλλαν όχι μόνο τα έκδηλα και μετρήσιμα μηνύματα, αλλά έγινε προσπάθεια να ανακαλύψουμε και το “λανθάνον περιεχόμενο” (latent content), βέβαια, μέσα από έναν γενικότερο ερευνητικό σχεδιασμό, που μας επέτρεψε την ανεξάρτητη επιβεβαίωση αυτών των νοημάτων με συμπληρωματικά στοιχεία.

5° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1° ΜΕΡΟΣ

5i ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Χωρίσαμε, λοιπόν, την έρευνά μας σε πίνακες περιεχομένου κατά συχνότητα θεματικής επανάληψης των δικαστικών αποφάσεων και προσώπου (μονάδα καταγραφής: γενικό θέμα – φύλο). Οι δικαστικές αποφάσεις αφορούν λόγους επικοινωνίας και συνεπιμέλειας \ επιμέλειας και γονικής μέριμνας, οι οποίες δικαστικές αποφάσεις περιλαμβάνουν θέματα (items) και βρίσκονται αριστερά των πινάκων, όπως αιτήσεις από άντρες και αντ-αιτήσεις που ασκήθηκαν από τις γυναίκες, λόγους για τους οποίους ασκήθηκαν αυτές οι αντ-αιτήσεις από τις γυναίκες και vs, τι ζητείται από τις μητέρες, τι ζητείται από τους πατέρες, ισχυρισμοί της μητέρας, ισχυρισμοί του πατέρα, με παραδείγματα και επισήμανση των σημείων από όπου προκύπτουν αυτά. Δεξιά του κάθε πίνακα βρίσκονται τα σημεία απ' όπου αντλήθηκε το υλικό χωρίζοντάς το σε θέματα και αριθμώντας το, δηλαδή αποσπάσματα των δικαστικών αποφάσεων που περιέχουν τους ισχυρισμούς και των δύο συμβαλλόμενων μερών (μητέρα – πατέρα), καθώς και την επαγωγική απόφαση του δικαστηρίου απ' όπου διαφαίνεται το κλίμα της μητρικής προσπάθειας με συνεπικουρία της Δικαστικής διαδικασίας και την έλλειψη κοινωνικής έρευνας που οδηγεί στην πατρική αποξένωση.

- **Πίνακας 1. Αιτήσεις από άντρες και οι ανταιτήσεις που ασκήθηκαν από τις γυναίκες.**

Αιτήσεις αντρών	96, 105, 121, 149, 180, 238, 267(αγωγή)	Ασκήθηκε ανταίτηση	100, 110, 122, 181, 238,
-----------------	---	--------------------	--------------------------

- **Πίνακας 2. Αιτήσεις από γυναίκες και οι ανταιτήσεις που ασκήθηκαν από τους άντρες.**

Αιτήσεις γυναικών	1, 30 (αγωγή), 55(αγωγή), 68(αγωγή),	Ασκήθηκε ανταίτηση	5, 73(ανταγωγή)
----------------------	--	-----------------------	-----------------

- **Πίνακας 3.**

Ασκήθηκε αίτηση – αγωγή και από τους δύο : 167, 194(αγωγή).

Στον παρακάτω πίνακα 4 παρατηρούμε ότι οι περισσότερες γυναίκες καταφεύγουν στα Δικαστήρια για οικονομικούς λόγους.

- **Πίνακας 4. Λόγοι για τους οποίους ασκήθηκε (αντ)αίτηση – (αντ)αγωγή από τις γυναίκες.**

Οικονομικοί	2, 31, 56, 70, 169, 197
Αναφορά επείγουσας περίπτωσης (απροσδιόριστη – ασαφής)	126, 169, 183
Δεν αναφέρονται	ΣΤ, Λ

Στον πίνακα που ακολουθεί (5) παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι άντρες καταφεύγουν στα δικαστήρια, διότι, πιθανόν, κάτι άλλαξε από την προηγούμενη απόφαση ή την συμφωνία που είχαν κάνει με την πρώην σύζυγό τους. Η «αναφορά επείγουσας περίπτωσης», συνήθως, σημαίνει, ότι, δηλαδή, αλλάξανε τα δεδομένα και πρέπει να αλλάξει και η απόφαση που ισχύει ή η μεταξύ τους συμφωνία.

➤ **Πίνακας 5. Λόγοι για τους οποίους ασκήθηκε αίτηση – αγωγή από τους άντρες.**

Αναφορά επείγουσας περίπτωσης (απροσδιόριστη – ασαφής)	97, 123, 169, 181
Αδυναμία της μητέρας στην άσκηση της επιμέλειας	107
Παρεμπόδιση της επικοινωνίας	199, 268
Λόγω μεταβολής συνθηκών	243
Δεν αναφέρονται	Η

Στον παρακάτω πίνακα (6) παρατηρούμε ότι οι περισσότερες μητέρες κατά κύριο λόγο ζητούν διατροφή για τα παιδιά τους, εφόσον έχουν την επιμέλεια ή ζητούν επιμέλεια και διατροφή για το παιδί.

Ο Σύλλογος για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ) εκφράζει την άποψη ότι νομολογιακά, έχει καθιερωθεί ότι η μητέρα πρέπει να πληρώνεται από τον πατέρα για τις «φροντίδες της, που είναι αποτιμητές σε χρήμα». Έτσι, ο πατέρας, πέραν του ότι στερείται την σχέση με το παιδί του, πρέπει να πληρώνει για να του μεγαλώνει το παιδί άλλος. Και πρέπει να πληρώνει, ακόμα και το πλεονέκτημα του άλλου να μεγαλώνει το παιδί του.

➤ **Πίνακας 6. Τι ζητείται από μητέρες**

Διατροφή Παιδιού	A3, B32, Γ57, Δ71, Θ168
Διατροφή ίδιας	A3, B32
Επιμέλεια	A3, Δ71, Z127, Θ168
Γονική Μέριμνα	A3
Επικοινωνία	Δ71, E100, ΣΤ111
Δικαστικά Έξοδα, κλπ.	A3, Γ57, Δ71

- Επικοινωνία ζητούν οι μητέρες όχι για τις ίδιες, αλλά για λογαριασμό του συζύγου – πατέρα, ώστε να είναι ξεκάθαρες οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του πρώην συζύγου – πατέρα (στην προκειμένη περίπτωση το δικαίωμα επικοινωνίας) για να αποφευχθούν οι ενδεχόμενες διενέξεις μεταξύ των πρώην συζύγων.
- Ενδιαφέρον παρουσιάζει, επίσης, το γεγονός ότι ενώ το δικαίωμα της γονικής μέριμνας μπορεί να ασκείται από κοινού, άσχετα με το ποιος γονιός ασκεί την επιμέλεια, όταν υπάρχει έντονη δικαστική διαμάχη, συνήθως η γονική μέριμνα δίδεται στην μητέρα – σύζυγο.

Στον παρακάτω πίνακα (7) παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι πατέρες ζητούν από το δικαστήριο να καθοριστεί ο χρόνος και ο τρόπος επικοινωνίας με τα παιδιά τους. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί σε διάφορα συμπεράσματα, όπως το ότι θεωρείται δεδομένο το να δίδεται η επιμέλεια των παιδιών στην μητέρα. Ο Δεμερτζής, Κ. (2007) αναφέρει ότι «δεν μπορεί να δικαιολογηθεί επί τη βάσει ότι το 99% των μητέρων είναι πρακτικά καταλληλότερες να μεγαλώσουν τα παιδιά τους, από το 99% των πατέρων».

Αλλά και πάλι ενώ οι μητέρες έχουν την επιμέλεια των παιδιών τους, απ' ότι φαίνεται από τον πίνακα, δημιουργούν προβλήματα στην επικοινωνία του πατέρα με τα παιδιά.

Ο Gardner, R.A. (2002) ανέφερε ότι στα πλαίσια δικαστικής διαφωνίας μεταξύ των γονιών για θέματα επικοινωνίας και επιμέλειας με τα παιδιά τους, σχεδόν αποκλειστικά προκύπτει μια μορφή παιδικής διαταραχής, το γνωστό πλέον γονικό σύνδρομο αποξένωσης.

Ο Σπιτάλας, Ν., πρόεδρος του Συλλόγου για την ανδρική και πατρική αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ), ανέφερε ότι «η πολιτεία θέσπισε νόμους και τους επικαιροποίησε το 1983 σχετικά με το οικογενειακό δίκαιο, αλλά δεν έλαβε υπόψη ότι η εφαρμογή τους θα ήταν ακατόρθωτη με την ραγδαία εξέλιξη της κοινωνίας. Εξάλλου, μόλις τότε δειλά – δειλά, εμφανίζονταν τα τραγικά αποτελέσματα του Συνδρόμου της Γονικής Αποξένωσης στις δυτικές χώρες και ξεκινούσαν οι έρευνες. Οι χώρες αυτές προσάρμοσαν το νομικό καθεστώς στην από κοινού

κηδεμονία, ξεχώρισαν διακριτά τις έννοιες «επιμέλεια ως κατοικία» και την «γονική μέριμνα ως κηδεμονία». Η επικοινωνία ορίστηκε σε πολλές χώρες ως ελεύθερη, διότι θεωρήθηκε ότι γίνεται κατάχρηση της μοναδικής εξουσίας από τον ένα γονιό και στέρηση του άλλου γονιού – προτύπου, γεγονότα που και τα δύο έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των παιδιών μέσω της αποξένωσης που προκύπτει από την δικαστική απόφαση».

➤ **Πίνακας 7. Τι ζητείται από πατέρες**

Συνεπιμέλεια	Δ74
Επιμέλεια	ΣΤ 108, Ζ124
Γονική μέριμνα	Κ196, Λ242
Επικοινωνία	Α6, Δ74, Ε98, Η150, Θ168, Ι182, Κ196
Υποχρέωση της μητέρας χρηματική καταβολή και προσωπική κράτηση για παρεμπόδιση επικοινωνίας	Μ 269
Απειλή της μητέρας χρηματικής καταβολής και προσωπικής κράτησης για κάθε πιθανή παρεμπόδιση επικοινωνίας	Ε98, Θ168, Ι 182
Δικαστικά έξοδα κ.λ.π.	Α6, Δ74, Ζ124

Στον παρακάτω πίνακα (8) παρατίθενται οι ισχυρισμοί της μητέρας, που όμως στις δικαστικές αποφάσεις παρουσιάζονται (με μια πρώτη ματιά) ως δεδομένα. Όχι απλώς ισχυρισμοί που γίνονται δεκτοί από το δικαστήριο, αλλά παρουσιάζονται με τέτοιο τρόπο ως πραγματικά γεγονότα.

Πίνακας 8. Ισχυρισμοί μητέρας (Δεδομένα αποδεκτά από Δικαστήριο).

Για Διατροφή Παιδιού, Διατροφή ίδιας , Επιμέλεια, Γονική Μέριμνα, Επικοινωνία, Δικαστικά Έξοδα, κλπ. αποδεκτοί από Δικαστήριο

A9, A10, B36, B44, B45, Γ60, Δ79, Z134, Z136, K 197, K 206, K 207,
--

Συγκεκριμένα :

Στα απόσπασμα A9 γράφεται: «Η συμβίωση των διαδίκων κυρίως τα δύο τελευταία χρόνια δεν υπήρξε αρμονική λόγω της υπαίτιας συμπεριφοράς του καθ' ού – πατέρα, ο οποίος αδιαφορούσε για την σύζυγο και τα τέκνα του, δημιουργούσε με βίαιο τρόπο επεισόδια και χειροδικούσε σε βάρος της αιτούσας – συζύγου του».

Στο απόσπασμα A10 γράφεται: «Λόγω της υπαίτιας συμπεριφοράς του και μετά από ένα βίαιο επεισόδιο μεταξύ των συζύγων που έγινε..., η αιτούσα (ενν. μητέρα) αναχώρησε με τα ανήλικα τέκνα της από την συζυγική κατοικία....».

Στο απόσπασμα B36 γράφεται: «...ο καθ' ού – πατέρας εγκατέλειψε τη συζυγική οικία και διαμένει σε ξεχωριστό διαμέρισμα μαζί με την ερωμένη του, με την οποία διατηρούσε εξωσυζυγικές σχέσεις κατά τη διάρκεια του γάμου του με την πρώτη αιτούσα (ενν.μητέρα)».

- Εκφράσεις όπως π.χ.: «...με την ερωμένη του...», θεωρούμε ότι είναι ανεπίτρεπτες σε δημόσια έγγραφα, από τη στιγμή μάλιστα που η μοιχεία έχει αποποινικοποιηθεί. Στη συγκεκριμένη δικαστική απόφαση ξαναχρησιμοποιήθηκε η ίδια έκφραση, όταν παρουσιαζόταν τα περιουσιακά στοιχεία του συζύγου – πατέρα (π.χ. στα υπόλοιπα διαμερίσματα διαμένει με την ερωμένη του).

Είναι φανερό, νομίζουμε, ότι γίνεται προσπάθεια να δημιουργηθεί συναισθηματική φόρτιση, ώστε η συγκεκριμένη σύζυγος να μπορέσει να διεκδικήσει διατροφή για την ίδια ατομικά, πράγμα που τελικά το πέτυχε.

Στο απόσπασμα Β44 γράφεται: : «Αυτή(ενν. η μητέρα) δεν εργαζόταν κατά τη διάρκεια του γάμου της με τον καθού, ασχολούμενη με την ανατροφή των τέκνων της, ούτε εργάζεται μέχρι σήμερα, αφού προς το παρόν δεν μπορεί να ανεύρει εργασία λόγω της ηλικίας της (είναι 45 ετών), της ελλείψεως εμπειρίας και εξειδίκευσεως και της δυσκολίας στην αγορά εργασίας .Κατά το χρονικό διάστημα που διαρκούσε η έγγαμη συμβίωση, κατά την οποία η συνεισφορά της για την αντιμετώπιση των οικογενειακών αναγκών συνίστατο μόνο στην προσωπική εργασία που παρείχε στον συζυγικό οίκο και την οικογένεια της με την φροντίδα των τέκνων της , η οποία είναι αποτιμητή σε χρήμα.

Στο απόσπασμα Β45 γράφεται: «Έχει στη διάθεση της μετοχές της εταιρείας Χ. Δεν εισπράττει πέραν του μερίσματος, το ύψος του οποίου δεν αποδείχθηκε, κανένα εισόδημα από τις εν λόγω μετοχές..... Δεν αποδείχθηκε ότι έχει στην κυριότητα της οποιαδήποτε άλλη περιουσία ή εισοδήματα. Το γεγονός ότι διαχειρίζεται τη περιουσία των γονέων της δεν αυξάνει τα δικά της εισοδήματα».

Στο απόσπασμα Γ60 γράφεται: «...η ενάγουσα μητέρα αναγκάστηκε να αποχωρήσει από την οικογενειακή στέγη των διαδίκων συζύγων...».

Στο απόσπασμα Δ79 γράφεται: «Η ενάγουσα μητέρα , από τη γέννηση αυτού (δηλ. του παιδιού) μέχρι σήμερα διαμένει συνεχώς μαζί του, ασχολούμενη με τη φροντίδα αυτού».

Στο απόσπασμα Ζ134 γράφεται: «...μετά την επιστροφή των ανηλίκων από τα σχολεία τους και κατά τη διάρκεια της απουσίας της μητέρας στην εργασία της, τη φροντίδα και την προσοχή των ανηλίκων είχε αναλάβει η μητέρα της καθής η αίτηση –αντ -αιτούσας - μητέρας (γιαγιά των ανηλίκων)».

Στο απόσπασμα Z136 γράφεται: «η καθ' ής η αίτηση – ανταιτούσα (μητέρα) αγαπά τα ανήλικα τέκνα της, ήταν και εξακολουθεί να είναι αφοσιωμένη στην ανατροφή αυτών, τρέφει για αυτά αισθήματα στοργής και αγάπης και έχει τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στις ανάγκες εκπαίδευσης, επίβλεψης και ανατροφής τους».

Στο απόσπασμα K197 γράφεται: «...η έγγαμη συμβίωση διεκόπη οριστικά από υπαιτιότητα του τελευταίου», εννοείται του συζύγου – πατέρα.

Στο απόσπασμα K 206 γράφεται: «Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι και κατά τη διάρκεια της εγγάμου συμβιώσεως των διαδίκων την αποκλειστική σχεδόν ευθύνη για τη φροντίδα και ανατροφή του ως άνω ανηλικού τέκνου είχε αναλάβει η ενάγουσα - αντεναγόμενη, καθόσον ο αντίδικός εργαζόταν, ενώ η ίδια, κατά τη διάρκεια της εγγάμου συμβιώσεως της με τον τελευταίο, δεν ασκούσε οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα, αφού η προσφορά της στην αντιμετώπιση των οικογενειακών αναγκών εξαντλούταν στην προσφορά των προσωπικών της υπηρεσιών στο σύζυγό της και το προαναφερόμενο ανήλικο τέκνο τους».

Στο απόσπασμα K207 γράφεται: «Η ενάγουσα - αντεναγόμενη (μητέρα) τρέφει αισθήματα αγάπης προς το παραπάνω ανήλικο τέκνο της, το οποίο φροντίζει με ιδιαίτερη στοργή, αφοσίωση και τρυφερότητα, επιδεικνύοντας αμέριστο ενδιαφέρον προς αυτό, είναι δε ικανή και άξια να το διαπαιδαγωγήσει με ηθικές αρχές, συμβάλλοντας θετικά στην ομαλή ψυχοσωματική και πνευματική του ανάπτυξη, καθώς και στην κοινωνική του καταξίωση, το οποίο επίσης είναι συναισθηματικά δεμένο μαζί της».

- Ο Χριστοδουλάκης, Θ., (2006) Διευθυντής ψυχιατρικής κλινικής, σε ημερίδα του Συλλόγου για την ανδρική και πατρική αξιοπρέπεια, αναφέρει ότι στο πρώτο οικογενειακό μοντέλο, ο καταμερισμός των εργασιών βασίστηκε, στις διαφορές των βιο-χημικών λειτουργιών και της ψυχολογίας ανδρών – γυναικών. Σε αυτή τη μορφή των οικογενειών, αφού τελείωνε ο θηλασμός, τα παιδιά είχαν ισότιμη

έκθεση στην αγάπη και συμπληρωματική επίδραση και από τους δύο γονείς.

Αυτές οι απλές παραδοσιακές οικογενειακές μονάδες, λειτούργησαν έτσι, μέχρι την εποχή που η οργανωμένη κοινωνία απαίτησε νέες περιβαλλοντολογικές συνθήκες και κατ' επέκταση αλλαγές στη δομή της κοινωνίας.

Μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα οι άνδρες φεύγουν από τα σπίτια τους για μεγάλα χρονικά διαστήματα, προκειμένου να εξοικονομήσουν στέγη, τροφή και ρουχισμό στις γυναίκες και τα παιδιά τους, ενώ οι οικογένειες συνέχιζαν να μένουν στις αγροτικές τους κατοικίες.

Από την βιομηχανική επανάσταση 17^{ος} – 18^{ος} αιώνας οι οικογένειες άρχισαν να μετακινούνται από την ύπαιθρο στις πόλεις, έτσι άρχισε να αλλάζει και η δομή τους και οι συσχετισμοί των οικογενειακών συστημάτων.

Γύρω στο 1900 ο Freud διατύπωσε τις θεωρίες του για το «Οιδιπόδειο σύμπλεγμα» και για την σημασία του στην ανάπτυξη του παιδιού και εν συνεχεία από τους επιγόνους του, μεταξύ των οποίων και η Melanie Klein, η οποία ανέπτυξε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ψυχανάλυση των παιδιών.

Το ενδιαφέρον της, επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη του παιδιού και τη σχέση του με τη μητέρα, ιδιαίτερα στο πρώτο χρόνο της ζωής του. Ο πατέρας, ουδέποτε εισήλθε σαν παράμετρος στη μελέτη της, διότι ήταν στα εργοστάσια και στα ανθρακωρυχεία.

Από την βιομηχανική επανάσταση, όμως, που η δομή της οικογένειας είχε αλλάξει, καθώς υπήρξε ανάγκη από εργατικά χέρια και εισήλθαν στην αγορά εργασίας και οι γυναίκες, οι γυναίκες απέκτησαν, από τον κόσμο της εργασίας, τα μέσα μιας ανεξαρτησίας που ήταν εντελώς άγνωστη στις μητέρες τους. Σήμερα η εργασία είναι το ίδιο απαραίτητη στη γυναίκα, όσο στον άνδρα (Κακλαμανάκη, Ρ., 2007).

Οι γονεϊκοί ρόλοι έχουν εξελιχθεί. Ο πατέρας ασχολείται πια με τα παιδιά του εξίσου με την μητέρα, και σε μερικές περιπτώσεις και περισσότερο. Η ένταξη της γυναίκας στην παραγωγική διαδικασία πήρε τον αποκλειστικό της ρόλο ως γυναίκα – μητέρα (Νόβα – Καλτσούνη, Χ., 1994).

Κι ενώ οι παραδοσιακές οικογενειακές μονάδες έγιναν με τον καιρό πυρηνικές, μετα-πυρηνικές και πρόσφατα μονογονεϊκές μονάδες, η παλιά βιβλιογραφία παρέμεινε η ίδια ενισχύοντας την αντίληψη της «αποκλειστικής επιμέλειας» από τον ένα γονιό – σχεδόν πάντα από τη μητέρα.

Είναι σημαντικό να κατανοηθεί ότι, η εργασία της Klein, M. (1984) αποτέλεσε το πρώτο κρίκο στην ιστορία της ψυχαναλυτικής αλυσίδας, που διερευνά την ανάπτυξη του παιδιού μόνο από την πλευρά των αλληλεπιδράσεων και των φαντασιώσεων του, αποκλειστικά από την μητέρα.

Στη συνέχεια, η έλλειψη έρευνας που να αφορά τις σχέσεις παιδιού – πατέρα, οδήγησε στη μετατροπή αυτών των απόψεων σε δόγμα με εφαρμογή και εκτός της ψυχιατρικής πρακτικής, βρίσκοντας έτσι το δρόμο προς τα δικαστήρια.

Στον παρακάτω πίνακα (9) παρατηρούμε ότι οι ισχυρισμοί των πατέρων, που παρουσιάζονται στις δικαστικές αποφάσεις ως δεδομένα και πραγματικά γεγονότα, είναι σε σύγκριση με των μητέρων διαφορετικοί μεταξύ τους.

➤ **Πίνακας 9. Ισχυρισμοί πατέρα** (Δεδομένα αποδεκτά από το Δικαστήριο).

Για Διατροφή Παιδιού, Διατροφή ίδιας , Επιμέλεια, Γονική Μέριμνα, Επικοινωνία, Δικαστικά Έξοδα, κλπ. αποδεκτοί από Δικαστήριο

ΣΤ 117, Ζ142

Συγκεκριμένα:

Στο απόσπασμα ΣΤ117 γράφεται: «Περαιτέρω από τα ίδια ως άνω αποδεικτικά μέσα (έκθεση κοινωνικής έρευνας που αναφέρεται στην μητέρα και γνωμάτευση παιδοψυχιάτρων όπου αποδείχτηκε ότι η

μητέρα εμφάνισε ψυχικά και ψυχολογικά προβλήματα) πιθανολογείται ότι ο αιτών δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον για τα ανήλικα παιδιά του, ασχολείται συστηματικά με αυτά, δεδομένου ότι λόγω της επαγγελματικής απασχόλησής του ως υπεύθυνου θαλαμηγού έχει τη δυνατότητα να είναι πολλές ώρες μαζί τους βοηθούμενος προς τούτο από το συγγενικό του περιβάλλον (μητέρα του – γιαγιά των ανηλίκων – αδελφή κλπ). Είναι ιδιαίτερα στοργικός με αυτά ενδιαφέρεται για την ομαλή ψυχοσωματική τους ανάπτυξη και προσφέρει σωστή διαπαιδαγώγηση σε αυτά, με τα οποία έχει αναπτύξει ιδιαίτερο δεσμό και αισθάνονται ασφαλή με αυτόν».

- Το παραπάνω απόσπασμα επιβεβαιώνει το ότι όταν θελήσουν οι δικαστές να δώσουν την επιμέλεια στην μητέρα (ή στον πατέρα), για να δικαιολογήσουν την απόφασή τους, χρησιμοποιούν αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο, χωρίς να υπάρχει, βέβαια, κάποια έκθεση κοινωνικής έρευνας. Χρησιμοποιούν όρους, όπως π.χ. ασχολείται συστηματικά με αυτά, είναι στοργικός, ενδιαφέρεται για την ομαλή ψυχοσωματική τους ανάπτυξη κλπ. και εύλογα δημιουργείται η απορία, το πως τα γνωρίζουν όλα αυτά; Έχει γίνει έλεγχος και έχουν καταλήξει στο συγκεκριμένο συμπέρασμα; Ασφαλώς, όχι, αλλά με ένα «πιθανολογείται» λειτουργούν εκ του ασφαλούς σε κάθε ενδεχόμενο. Αλλά και στις δικαστικές αποφάσεις, όμως, που υπάρχει έκθεση κοινωνικής έρευνας παρόμοια με την συγκεκριμένη περίπτωση, συνήθως δεν χρησιμοποιείται ο όρος «πιθανολογείται», αλλά «αποδείχτηκε», αντίθετα με τη προαναφερόμενη δικαστική απόφαση.

Επίσης, από τη μελέτη της συγκεκριμένης δικαστικής απόφασης επιβεβαιώνεται, κατά τη γνώμη μας, και η εύνοια των γυναικών και ότι σχεδόν με «κλειστά μάτια» το δικαίωμα άσκησης της επιμέλειας παραχωρείται κυρίως στις μητέρες, διότι αν είναι τόσο καλός γονιός, εν προκειμένω ο πατέρας, γιατί δεν είχε εξ αρχής την επιμέλεια των παιδιών τους; Επιπλέον, εφόσον είναι ο ιδανικός πατέρας, γιατί εν τέλει του παραχωρείται το δικαίωμα της επιμέλειας προσωρινά «μέχρι να εκλείψουν τα προβλήματα υγείας της μητέρας»; Και τέλος, ενώ αποδείχτηκε ότι η μητέρα το διάστημα που ασκούσε την επιμέλεια των παιδιών τους, δεν τηρούσε τις ρυθμίσεις σχετικά με την

επικοινωνία του πατέρα με τα παιδιά, ωστόσο η παρεμπόδιση της επικοινωνίας του πατέρα με τα παιδιά τους, βάσει της μελέτης της δικογραφίας, φαίνεται ότι δεν έπαιξε ρόλο για την ανάθεση της επιμέλειας των παιδιών στον πατέρα, παρά μόνον προσωρινά.

Στο απόσπασμα Z142 γράφεται: «Βεβαίως και ο πατέρας περιβάλλει με αγάπη και στοργή τα ανήλικα τέκνα του και παρέχει προσδοκία επιτυχούς ασκήσεως της επιμέλειας αυτών....».

- Η παραπάνω πρόταση συνεχίζεται με ένα «αλλά.....». Δηλαδή, ενώ ο ισχυρισμός της μητέρας, ότι είναι καλή μητέρα και ιδανική για να ασκεί την επιμέλεια των παιδιών τους, παρουσιάζεται ως δεδομένο αποδεκτό από το Δικαστήριο, καθώς και ο ισχυρισμός του πατέρα, όπως φαίνεται από το απόσπασμα, ωστόσο την επιμέλεια την παίρνει η μητέρα. Η αιτιολόγηση για την απόφαση αυτή είναι, ότι μπορεί και ο πατέρας να μην είναι ικανός για την άσκηση της επιμέλειας, αλλά λόγω του ότι τα παιδιά έμεναν από τη γέννησή τους στο σπίτι της μητέρας τους και στην μητρική, οικογενειακή τους στέγη, στην ενδεχόμενη μετακόμισή τους «υπάρχει βάσιμος φόβος να επιδράσει δυσμενώς στην εξέλιξη τους». Δεν νομίζουμε ότι μια μετακόμιση, μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στην εξέλιξη των παιδιών. Αντίθετα στη ζωή μας συνεχώς αναγκαζόμαστε να υιοθετούμε συνήθειες ή να ξεχνάμε.

Στον παρακάτω πίνακα (10) παρατηρούμε τους ισχυρισμούς της μητέρας που διαφαίνονται καθαρά στις δικαστικές αποφάσεις ως ισχυρισμοί. Στον πίνακα αυτόν φαίνεται ποιοι ισχυρισμοί από αυτούς έγιναν δεκτοί ή απορρίφθηκαν από το Δικαστήριο.

Επίσης, παρατηρούμε σε αυτό το σημείο, ότι τελικά από όλους τους ισχυρισμούς των μητέρων που τέθηκαν στο Δικαστήριο, μόνο αυτοί παρουσιάστηκαν απλώς ως ισχυρισμοί και εξετάστηκαν για να αποδειχθούν ως αληθείς ή ψευδείς. Οι υπόλοιποι ισχυρισμοί, που είναι και οι περισσότεροι, παρουσιάστηκαν εξ' αρχής ως πραγματικότητα και δεν διερευνήθηκαν περαιτέρω.

- **Πίνακας 10. Ισχυρισμοί μητέρας** (που παραμένουν ισχυρισμοί από το Δικαστήριο).

Για Διατροφή Παιδιού, Διατροφή ίδιας , Επιμέλεια, Γονική Μέριμνα, Επικοινωνία, Δικαστικά Έξοδα, κλπ. Παραμένουν ισχυρισμοί
--

H 159, K 213, Λ 249, M280, 282

Συγκεκριμένα:

Στο απόσπασμα H 159 γράφεται: «Η καθ' ής (ενν. μητέρα) υποστηρίζει ότι το συμφέρον των τέκνων επιβάλλει να μην διανυκτερεύουν με τον πατέρα τους διότι αυτός θα επισκέπτεται μαζί τους νυκτερινά κέντρα διασκέδασης και «bar».

Στο απόσπασμα K 213 γράφεται: «...η μητέρα του ανηλίκου τέκνου δεν προβάλλει συγκεκριμένες αιτιάσεις, αλλά αντίθετα από το σύνολο των ισχυρισμών της συνομολογεί την εξακολούθησή της (ενν. της τακτικής επικοινωνίας του πατέρα με το παιδί τους).....».

Στο απόσπασμα Λ 249 γράφεται: «Η καθ' ής (ενν. η μητέρα) ισχυρίζεται ότι ο πατέρας άσκησε εναντίον της την από 15-7-2005 και, με αριθμό κατάθεσης /2005, αγωγή του ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, με αίτημα να μεταρρυθμιστεί - ανακληθεί η, με αριθμό /2004, τελεσίδικη απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, προκειμένου να αφαιρεθεί η γονική μέριμνα των ανήλικων τέκνων τους και να ανατεθεί σε αυτόν, η συζήτηση της δε ορίστηκε για τη δικάσιμο της 12^{ης}-12-2005. Επίσης, ισχυρίζεται ότι, κατά την εκφώνηση της υπόθεσης, και ενώ ο πληρεξούσιος δικηγόρος της κατέθεσε έγγραφες προτάσεις προς αντίκρουση της ανωτέρω αγωγής, ο αιτών (πατέρας), με προφορική δήλωση του πληρεξούσιου δικηγόρου του στο ακροατήριο, παραιτήθηκε προφορικά από το δικόγραφο αυτής».

Στο απόσπασμα Μ 280 γράφεται: «Επίσης δεν υπάρχει παραβίαση της ως άνω αποφάσεως την 23.12.2002, αφού ο ενάγων (πατέρας) παρέλαβε κανονικά τα τέκνα του, όπως ο ίδιος ομολογεί, χωρίς όμως να παραλάβει και τα διαβατήρια τους, τα οποία η εναγόμενη (μητέρα) ισχυρίστηκε ότι τα έχασε, χωρίς να προκύψει κάτι αντίθετο ως προς τον ισχυρισμό της αυτό».

Στο απόσπασμα Μ 282 γράφεται: «Οι ισχυρισμοί της τελευταίας (μητέρας) ότι επειδή εργαζόταν στον «ΑΘΗΝΑ 2004» δεν μπόρεσε να πάρει άδεια τον Αύγουστο του 2004, λόγω διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων και γι' αυτό πήρε την άδεια της από 19.6.04 έως 15.7.04, έχοντας μαζί και τα παιδιά της,.....».

Στον πίνακα αυτό (11) παρατηρούμε τους ισχυρισμούς του πατέρα που τέθηκαν σε διερεύνηση, ώστε να αποδειχθεί αν αληθεύουν ή όχι.

Είναι πασιφανές το γεγονός ότι ελάχιστοι (μόνο δύο) από τους ισχυρισμούς των πατέρων έγιναν αποδεκτοί εξ αρχής και παρουσιάστηκαν με τέτοιο τρόπο που να φαίνονται ως δεδομένα της εξεταζόμενης από το Δικαστήριο υπόθεσης. Σχεδόν όλοι οι ισχυρισμοί των πατέρων τέθηκαν σε περαιτέρω διερεύνηση εν αντιθέσει με τους ισχυρισμούς των μητέρων.

➤ **Πίνακας 11. Ισχυρισμοί πατέρα** (που παραμένουν ισχυρισμοί από το Δικαστήριο).

Για Διατροφή Παιδιού, Διατροφή ίδιας , Επιμέλεια, Γονική Μέριμνα, Επικοινωνία, Δικαστικά Έξοδα, κλπ. Παραμένουν ισχυρισμοί
--

B37, B46, Δ80, Z137, Κ 208, Κ 219, Κ 222, Κ 231, Κ 233, Λ 256, Λ 257, 260

Συγκεκριμένα:

Στο απόσπασμα Β37 γράφεται: «Ο ισχυρισμός του καθού (ενν. ο πατέρας) ότι η πρώτη αιτούσα – σύζυγός του, συμπεριφερόταν σε αυτόν αντισυζυγικά κατά τη διάρκεια της έγγαμης συμβίωσης τους και ειδικότερα αδιαφορούσε για αυτόν και τα του οίκου του, ενώ παράλληλα διατηρούσε εξωσυζυγικούς δεσμούς....»

Στο απόσπασμα Β46 γράφεται: «Έχει στη διάθεσή της (η μητέρα) μετοχές της εταιρείας Χ, τις οποίες δεν εκποίησε, όπως αβάσιμα ισχυρίζεται ο καθού (ο πατέρας)».

Στο απόσπασμα Δ80 γράφεται: «εξάλλου, ο εναγόμενος (πατέρας) δεν αμφισβητεί την καταλληλότητα της ενάγουσας (μητέρας) να αναλάβει την επιμέλεια του τέκνου τους, αλλά αντίθετα όπως δήλωσε στο ακροατήριο κατά την προσπάθεια συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς, η οποία, απέτυχε, αυτή (ενάγουσα – μητέρα) «είναι καλή μητέρα».

Στο απόσπασμα Ζ137 γράφεται: περαιτέρω, πιθανολογείται ότι η καθής η αίτηση - ανταιτούσα (μητέρα) αγαπά τα ανήλικα τέκνα της, ήταν και εξακολουθεί να είναι αφοσιωμένη στην ανατροφή αυτών, τρέφει γι' αυτά αισθήματα στοργής και αγάπης και έχει τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στις ανάγκες εκπαίδευσης, επίβλεψης και ανατροφής τους, τα δε αντίθετα υποστηριζόμενα από τον αιτούντα πρέπει να απορριφθούν ως κατ' ουσίαν αβάσιμα.

Στο απόσπασμα Κ 208 γράφεται: «...γεγονός το οποίο άλλωστε εμμέσως αποδέχεται και ο ίδιος, αφού, όπως εκτίθεται στην κρινόμενη ανταγωγή του, συγκατατίθεται η επιμέλεια του προσώπου του παραπάνω ανηλικού τέκνου να ασκείται αποκλειστικά από την αντίδικο του».

Στο απόσπασμα Κ 220 γράφεται: «...ο εναγόμενος (πατέρας) ισχυρίζεται ότι είναι άνεργος και δεν έχει οποιοδήποτε εισόδημα από

την παροχή εργασίας, ενώ ισχυρίζεται ότι από την προαναφερόμενη τελευταία εργασία του αποχώρησε διότι είχαν δημιουργηθεί προβλήματα στις εργασιακές του σχέσεις, λόγω των οικογενειακών του προβλημάτων και υπήρχε κίνδυνος ν' απολυθεί....».

Στο απόσπασμα Κ 222 γράφεται: «Ο εναγόμενος (πατέρας) ισχυρίζεται ότι πλην του εισοδήματος από την εκμίσθωση των παραπάνω γραφείων του δεν αποκτά άλλα εισοδήματα, ήδη δε οι αποταμιεύσεις του έχουν εξαντληθεί και για να επιβιώσει αναγκάζεται να δανείζεται από φίλους του».

Στο απόσπασμα Κ 231 γράφεται: «...Σύμφωνα με σχετικό ισχυρισμό του εναγόμενου – αντενάγοντος (πατέρα) περί συνεισφοράς της στην διατροφή του ως άνω ανηλίκου τέκνου της».

Στο απόσπασμα Κ 233 γράφεται: «...πρέπει να σημειωθεί εδώ ο ισχυρισμός του εναγόμενου (του πατέρα) ότι κατέβαλε στην αντίδικό του (μητέρα) το ποσό των δέκα χιλιάδων ευρώ (10.000,00 €), ως διατροφή του παραπάνω ανηλίκου τέκνου τους για το χρονικό διάστημα μέχρι και 31-12-2005.....».

Στο απόσπασμα Λ 256 γράφεται: «Ο ίδιος (ενν. ο πατέρας) καταμαρτυρεί στην αιτούσα (ενν. μητέρα) ότι εμποδίζει συστηματικά την επικοινωνία του με τα τέκνα, προς απόδειξη δε του ισχυρισμού του προσκομίζει τα, από 16-8-2003, 25-8-2003, 5-9-2003, 15-4-2005, 30-4-2005, 3-6-2005, 10-6-2005, ακριβή αποσπάσματα από το βιβλίο αδικημάτων και συμβάντων του Αστυνομικού Τμήματος.....».

Στο απόσπασμα Λ 257 γράφεται: «Ακόμη, αναφορικά με την, επικαλούμενη από αυτόν, παρεμπόδιση επικοινωνίας το μήνα Απρίλιο του έτους 2005 και, συγκεκριμένα, το Μεγάλο Σάββατο, ο μαρτυράς του κατέθεσε ότι, ενώ είχαν πάει μαζί, για να παραλάβουν τα τέκνα του από το σπίτι της μητέρας τους, νωρίς το πρωί, παρέλαβε καταρχήν το μεγαλύτερο από αυτά, ενώ το μικρότερο το παρέλαβε μόλις το απόγευμα από το Αστυνομικό Τμήμα, διότι η καθ' ης (ενν. η μητέρα) δεν επιθυμούσε να του το παραδώσει, κατά παράβαση της ανωτέρω απόφασης.

Στο απόσπασμα Λ 260 γράφεται: «Περαιτέρω, ο ισχυρισμός του (ενν. του πατέρα) ότι κατά το μήνα Ιούνιο του έτους 2003 επικοινωνήσε με τα παιδιά του μόνο ένα αντί δύο Σαββατοκύριακων, που προέβλεπε η ως άνω απόφαση, κατά δε την 8-4-2005 και 27-5-2005 η καθ¹ ης δεν του τα παρέδωσε.....»

Στον πίνακα 12 παρατηρούμε ότι από τους ελάχιστους ισχυρισμούς των μητέρων, που τελικά διερευνήθηκαν περαιτέρω και αξιολογήθηκαν ως αληθή ή μη, έγιναν δεκτοί από το Δικαστήριο οι 2 από τους 5.

➤ **Πίνακας 12. Ισχυρισμοί μητέρας που έγιναν δεκτοί ή απορρίφθηκαν από το Δικαστήριο.**

Ισχυρισμοί δεκτοί	213, 280
Ισχυρισμοί μη δεκτοί	159, 282,249

- Ο ισχυρισμός της μητέρας 213 ήταν θετικός προς τον πατέρα. Συγκεκριμένα αναφέρεται: «...η μητέρα του ανηλίκου τέκνου δεν προβάλλει συγκεκριμένες αιτιάσεις, αλλά αντίθετα από το σύνολο των ισχυρισμών της συνομολογεί την εξακολούθησή της...», εννοείται η εξακολούθηση του δικαιώματος επικοινωνίας του πατέρα με το παιδί τους.

Στον παρακάτω πίνακα (13) παρατηρούμε, εκτός του γεγονότος της πασιφανούς διαφοράς, βέβαια, ανάμεσα στους ισχυρισμούς των μητέρων που, τελικά, διερευνήθηκαν και εξετάστηκαν, ότι από τους 12 ισχυρισμούς των πατέρων απορρίφθηκαν οι 10.

➤ **Πίνακας 13. Ισχυρισμοί πατέρα που έγιναν δεκτοί ή απορρίφθηκαν από το Δικαστήριο.**

Ισχυρισμοί δεκτοί	80, 208
Ισχυρισμοί μη δεκτοί	37,46,137, 219,222, 231, 233, 256, 257 260

- Παρατηρούμε, επίσης, από τον παραπάνω πίνακα ότι από τους ισχυρισμούς των πατέρων έγιναν δεκτοί μόνο δύο. Αυτοί οι ισχυρισμοί όμως που έγιναν δεκτοί, ήταν θετικοί προς τη μητέρα, ενώ για τους υπόλοιπους που απορρίφθηκαν, οι πατέρες είχαν αντίθετη άποψη από την μητέρα

Στο πίνακα 14 παρατηρούμε ότι όσες μητέρες διεκδικούσαν την επιμέλεια των παιδιών τους, ασφαλώς και την απέκτησαν.

➤ **Πίνακας 14. Αιτήσεις μητέρας για επιμέλεια που έγιναν δεκτές από το Δικαστήριο ως κατ' ουσίαν βάσιμες ή απορρίφθηκαν ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.**

Αιτήσεις για επιμέλεια δεκτές ως κατ' ουσίαν βάσιμες	A3, Δ71, Z127, Θ168
Αιτήσεις για επιμέλεια μη δεκτές ως κατ' ουσίαν αβάσιμες	

- Στις αιτήσεις που έγιναν για επιμέλεια παιδιών, όμως, δεν υπήρξε έκθεση κοινωνικής υπηρεσίας, παρ' όλα αυτά, οι μητέρες ανέλαβαν το δικαίωμα άσκησης της επιμέλειας.

- Σε έγγραφο του Συλλόγου για την ανδρική και πατρική αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ) παρουσιάζονται νόμοι και δικαστικές αποφάσεις ανεφάρμοστες στην Ελλάδα, όπως το άρθρο 681,γ) 361, γ) του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Το παραπάνω άρθρο της νομοθεσίας δεν μπορεί να εκτελεστεί ελλείψει κοινωνικών υπηρεσιών.

Πραγματικά, το άρθρο αυτό εξηγεί πως δίδεται η επιμέλεια σε ένα γονέα. Αναφέρει ότι πρέπει να ερευνάται το περιβάλλον των δύο γονέων και να δίδεται η επιμέλεια στον καταλληλότερο από τους δύο. Επειδή όμως δεν υπάρχουν τέτοιου είδους υπηρεσίες, με πρωτοβουλία του δικαστή, δίδεται η επιμέλεια σε όποιον κρίνει ο δικαστής καταλληλότερο. Κατά 99%, σύμφωνα με τον φορέα ΣΥΓΑΠΑ στην Ελλάδα, δίδεται η επιμέλεια στη μητέρα διότι αυτό αποτελεί εύκολη – γρήγορη λύση, παραδοσιακή και έως τώρα ανέγγιχτη – δίχως διαμαρτυρίες.

Τώρα, οι πατεράδες που έχουν υποστεί τέτοια άνιση μεταχείριση μπορούν να προσφύγουν σε ανώτερα δικαστήρια (ακόμη και σε διεθνή) και να δικαιωθούν διότι μπορεί να ακυρωθεί η απόφαση και στον Άρειο Πάγο.

Η επιμέλεια των παιδιών στη χώρα μας δίδεται αβλεπτί πάντα στη μητέρα και αυτό όχι με κριτήρια αξιοκρατικά, ικανοτήτων των δύο γονέων αλλά με σεξιστικά κριτήρια κατά του άνδρα-πατέρα.

Στο πίνακα 15 παρατηρούμε ότι τρεις πατέρες διεκδίκησαν την επιμέλεια των παιδιών τους, αλλά τελικά απέκτησε την επιμέλεια μόνο ένας.

Επιπλέον, στο συγκεκριμένο δείγμα της έρευνας διαφαίνεται ότι τα ποσοστά διεκδίκησης της επιμέλειας από μητέρες και πατέρες είναι σχεδόν τα ίδια. Η παγίδα αυτή, όμως, έγκειται στο γεγονός ότι οι υπόλοιπες μητέρες που δεν διεκδίκησαν την επιμέλεια, την είχαν ήδη αποκτήσει και προέβηκαν σε δίκες για να διεκδικήσουν είτε διατροφή, είτε εξ ολοκλήρου την γονική μέριμνα των παιδιών τους.

- Πίνακας 15. Αιτήσεις πατέρα για επιμέλεια ή συνεπιμέλεια που έγιναν δεκτές από το Δικαστήριο ως κατ' ουσίαν βάσιμες ή απορρίφθηκαν ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.

Αιτήσεις για επιμέλεια δεκτές ως κατ' ουσίαν βάσιμες	ΣΤ108
Αιτήσεις για επιμέλεια μη δεκτές ως κατ' ουσίαν αβάσιμες	Δ74, Ζ124

- Αξίζει να σημειωθεί εδώ ως ενδιαφέρον ότι στην συγκεκριμένη δικαστική απόφαση που δόθηκε η επιμέλεια του παιδιού στον πατέρα, υπήρξε γνωμάτευση παιδοψυχιάτρων και έκθεση κοινωνικής έρευνας που αναφερόταν στην μητέρα. Έτσι, λόγω των ψυχικών και ψυχολογικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η μητέρα, δόθηκε η επιμέλεια στον πατέρα, αλλά προσωρινά *«μέχρι να εκλείψουν τα προβλήματα υγείας της μητέρας»*.

Θεωρούμε ότι και σε αυτή τη δικαστική απόφαση διαφαίνεται ξεκάθαρα η μονοδιάστατη νοοτροπία, πως η μητέρα θεωρείται το μοναδικό πρόσωπο που μπορεί να αναθρέψει ένα παιδί και το παιδί έχει μόνο ένα πρωταρχικό φροντιστή, την μητέρα.

Παραπάνω αναφερθήκαμε στο πως η ψυχαναλυτική ερμηνεία του Freud, S. και της Klein, M., που αφορά στην ανάπτυξη των παιδιών, είχε μια τεράστια επίδραση στον τρόπο που διαμορφώθηκε η «νομική σκέψη» σε θέματα διαζυγίων και επιμέλειας.

Ο Χριστοδουλάκης, Θ., (2006) αναφέρθηκε και στις θεωρίες του Alfred Adler του 1908, οι οποίες έλεγαν ότι τα παιδιά, από πολύ νωρίς στη ζωή τους, έχουν την ανάγκη για στοργή και ότι αυτή η ανάγκη έχει τη δύναμη «ενόρμησης» για ζωή.

Επίσης, ότι τα παιδιά δείχνουν ξεκάθαρα την ανάγκη τους να αγαπιούνται, να θωπεύονται και να επαινούνται από αγαπημένα πρόσωπα. Δεν αναφέρεται όμως από ποιο πρόσωπο, από τη μητέρα ή από τον πατέρα;

Για τον Adler, A. (1978) η ικανότητα ενός παιδιού να σχηματίζει ικανοποιητικές σχέσεις (διαπροσωπικές) σαν ενήλικας, βασίζεται

στις παιδικές του εμπειρίες και στο βαθμό που οι σχέσεις αυτές (διαπροσωπικές) ήταν ή δεν ήταν επιτυχείς κατά την παιδική ηλικία.

Η διαφορά, σχολιάζει ο Χριστοδουλάκης, Θ. (2006), του Adler από τον Freud, S. και την Klein, M. βρίσκεται στο ότι, βάσει της θεωρίας του και ένας πατέρας μπορεί το ίδιο εύκολα να παρέχει αυτές τις σχέσεις αγάπης – όπως και μία μητέρα και στο ότι αυτές οι ανάγκες του παιδιού για στοργή, δεν είναι εξαρτώμενες από το φύλο, δεν κυριαρχούνται ή δεν σχετίζονται με αυτό.

Αυτό που παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον, είναι ότι σχεδόν έναν αιώνα μετά, ένας ψυχίατρος – ψυχαναλυτής στην Αμερική, ο Glen O. Gabbard, επιβεβαιώνει ότι μία «λειτουργική» προσωπικότητα προαπαιτεί αυτό που ο Adler, A. είχε πει, δηλαδή επιτυχημένες σχέσεις με τους «σημαντικούς άλλους» (περιβάλλον) στα πρώτα χρόνια της ζωής μας. Αυτό καθορίζει τον τρόπο που οι νευρώνες μας θα συνδεθούν κατά τη διάρκεια αυτής της σημαντικής περιόδου και θα μας οδηγήσει στην ανάπτυξη συγκεκριμένων «αμυντικών μηχανισμών» που θα καθορίσουν τη σχέση μας με το περιβάλλον στο μέλλον (Χριστοδουλάκης, Θ., 2006)

- Στις υπόλοιπες περιπτώσεις των αποφάσεων που εξετάσαμε δεν υπήρξε κοινωνική έρευνα και η επιμέλεια δόθηκε, σύμφωνα με την κρίση του Δικαστή, στην μητέρα.

Σε άρθρο της εφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ» (2006) αναφέρεται ότι περισσότερα από 700 αιτήματα για την παρέμβαση κοινωνικών λειτουργών εκκρεμούν στην Εισαγγελία και τις Υπηρεσίες Προστασίας Ανηλίκων, που δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες λόγω έλλειψης προσωπικού των υπηρεσιών.

Ο αριθμός των κοινωνικών λειτουργών δεν επαρκεί, όπως κατ' επανάληψη έχουν επισημάνει αρμόδιοι φορείς, αλλά και εισαγγελείς, για να καλύψουν τις ανάγκες (Χατζηφωτίου, Σ., 2005). Ο δικαστής πριν αποφασίσει για την ανάθεση της επιμέλειας ενός ανήλικου παιδιού θα πρέπει - σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας - να ερευνήσει το περιβάλλον και των δύο γονέων, ώστε να διαμορφώσει αρτιότερη κρίση. Ωστόσο, κατά γενική ομολογία, αυτό κατά τεκμήριο παρακάμπτεται, καθώς υπάρχει έλλειψη προσωπικού.

«Οι δικαστές σπάνια εξετάζουν τα παιδιά πριν αποφασίσουν σε ποιον από τους δύο γονείς θα αναθέσουν την επιμέλεια, παραβιάζοντας τις διεθνείς συμβάσεις, που ορίζουν την προστασία του ανηλίκου ως αυτοτελούς προσωπικότητας», είπε ο δικηγόρος Δεμερτζής, Κ. (εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ». Κ.18.4.2006, Σελ.:Ν16).

Στον πίνακα 16 παρατηρούμε ότι από τις δυο μητέρες που διεκδικήσανε την γονική μέριμνα, τελικά δόθηκε μόνο στην μια.

Στην μητέρα που δεν δόθηκε η γονική μέριμνα, το γονικό αυτό δικαίωμα και υποχρέωση αποφασίστηκε να ασκείται από κοινού με τον πατέρα, διότι δεν συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι αφαίρεσής του από τον πατέρα.

Στην μητέρα που τελικά δόθηκε η γονική μέριμνα εξ ολοκλήρου στην μητέρα, οι λόγοι αναλύονται εκτενώς στην επόμενη σελίδα (περίπτωση Κ196).

- **Πίνακας 16. Αιτήσεις μητέρας για γονική μέριμνα που έγιναν δεκτές από το Δικαστήριο ως κατ' ουσίαν βάσιμες ή απορρίφθηκαν ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.**

Αιτήσεις για γονική μέριμνα δεκτές ως κατ' ουσίαν βάσιμες	Κ195
Αιτήσεις για γονική μέριμνα μη δεκτές ως κατ' ουσίαν αβάσιμες	Α3

Στον παρακάτω πίνακα (17) παρατηρούμε ότι απορρίφθηκαν και οι δυο αιτήσεις των πατέρων που διεκδικούσαν την γονική μέριμνα των παιδιών τους.

- **Πίνακας 17. Αιτήσεις πατέρα για γονική μέριμνα που έγιναν δεκτές από το Δικαστήριο ως κατ' ουσίαν βάσιμες ή απορρίφθηκαν ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.**

Αιτήσεις για γονική μέριμνα δεκτές ως κατ' ουσίαν βάσιμες	
Αιτήσεις για γονική μέριμνα μη δεκτές ως κατ' ουσίαν αβάσιμες	K196, Λ242

- Συγκεκριμένα στην περίπτωση K196, ο πατέρας ζητούσε το δικαίωμα της γονικής μέριμνας να ασκείται από κοινού με την μητέρα του παιδιού του. Βάσει του άρθρου 1513 του αστικού κώδικα της νομοθεσίας, στις περιπτώσεις διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, η άσκηση της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από το δικαστήριο. Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατεθεί στον έναν από τους γονείς ή, αν αυτοί συμφωνούν, ορίζοντας συγχρόνως τον τόπο διαμονής του τέκνου, στους δύο από κοινού. Το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει διαφορετικά, ιδίως να κατανείμει την άσκηση της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων ή να την αναθέσει σε τρίτον.

Στην προκειμένη περίπτωση ο πατέρας, δηλαδή, ζητάει το γονικό του δικαίωμα. Οι λόγοι που τελικά ο πατέρας δεν ασκεί την γονική μέριμνα είναι ότι **«ο τεμαχισμός του δικαιώματος αυτού και στους δυο γονείς θα δημιουργούσε προβλήματα λόγω της σφοδρής αντιδικίας στην οποία βρίσκονται. Δεδομένου, επίσης, και του γεγονότος ότι ο πατέρας τον περισσότερο χρόνο διαμένει στο εξωτερικό, το οποίο δυσχεραίνει περισσότερο την κατάσταση».**

Επιπλέον, δεν ισχύει ο δεύτερος λόγος που εκθέτει η συγκεκριμένη δικαστική απόφαση, το ότι ο πατέρας διαμένει στο εξωτερικό και αυτό δημιουργεί περισσότερα προβλήματα στην άσκηση της γονικής μέριμνας του πατέρα από κοινού με την μητέρα, διότι σύμφωνα με το άρθρο 1516 του Αστικού Κώδικα της δικονομίας έχει προβλεφθεί το ενδεχόμενο αυτό.

Συγκεκριμένα το άρθρο 1516 αναφέρει ότι : «ο καθένας από τους γονείς επιχειρεί και μόνος του πράξεις αναφερόμενες στην άσκηση της γονικής μέριμνας: 1) όταν πρόκειται για συνήθεις πράξεις επιμέλειας

του προσώπου του τέκνου ή για την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του ή για πράξεις που έχουν επείγοντα χαρακτήρα. 2) όταν πρόκειται για τη λήψη δήλωσης της βούλησης που είναι απευθυντέα προς το τέκνο. Στις περιπτώσεις διακοπής της συμβίωσης των γονέων, διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου τους, καθώς και όταν πρόκειται για τέκνο γεννημένο χωρίς γάμο των γονέων του, τις αξιώσεις διατροφής που έχει το τέκνο κατά του γονέα, ο οποίος δεν έχει την επιμέλεια του προσώπου του, μπορεί να τις ασκεί αυτός που έχει την επιμέλεια και, αν δεν την έχει κανείς, αυτός με τον οποίο διαμένει το τέκνο».

- Στην δεύτερη περίπτωση ο πατέρας ζητάει την γονική μέριμνα των παιδιών του, τα οποία παιδιά έχουν γεννηθεί εκτός γάμου. Το πρόβλημα στην περίπτωση με τα παιδιά εκτός γάμου είναι ότι όταν χωρίσουν οι γονείς, έστω κι αν έχουν αναγνωρισθεί τα παιδιά οικειοθελώς από τον πατέρα, όχι μόνο δεν μπορούν να πάρουν την επιμέλεια, αλλά ούτε και την γονική μέριμνα δεν μπορούν να ασκούν, ακόμη και από κοινού.

Το άρθρο 1515 του Αστικού Κώδικα της δικονομίας λέει ότι : «Η γονική μέριμνα του ανήλικου τέκνου που γεννήθηκε και παραμένει χωρίς γάμο των γονέων του ανήκει στη μητέρα του. Σε περίπτωση αναγνώρισής του, αποκτά γονική μέριμνα και ο πατέρας, **που όμως την ασκεί αν έπαψε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αν αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους.**

Με αίτηση του πατέρα το δικαστήριο μπορεί και σε κάθε άλλη περίπτωση, και ιδίως αν συμφωνεί η μητέρα, να αναθέσει και σ' αυτόν την άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρους της, εφόσον αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου.

Σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης, στην οποία αντιδίκησε ο πατέρας, αυτός δεν ασκεί γονική μέριμνα ούτε αναπληρώνει τη μητέρα στην άσκηση της. Το δικαστήριο μπορεί, αν το επιβάλλει το συμφέρον του τέκνου, να αποφασίσει διαφορετικά με αίτηση του πατέρα, εφόσον έπαψε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους ή υπάρχει συμφωνία των γονέων».

Από το συγκεκριμένο άρθρο αντιλαμβανόμαστε καταρχάς την προσπάθεια της νομοθεσίας να προστατεύσει την ανύπαντρη μητέρα και τα δικαιώματά της και ασφαλώς συμφωνούμε.

Υπάρχει, όμως, κατά τη γνώμη μας, ένα πρόβλημα. Μπορούμε να φανταστούμε ότι με το υπάρχον δικαστικό κατεστημένο το πόσο δύσκολο είναι ένας πατέρας να αποκτήσει την επιμέλεια ή σε μερικές περιπτώσεις ακόμη και την γονική μέριμνα των παιδιών του.

Σε περίπτωση, όμως, ενός πατέρα, που δεν παντρεύτηκε για διάφορους λόγους με την μητέρα των παιδιών του, αλλά έζησε μαζί της για μερικά χρόνια και κάποια στιγμή χώρισαν, είναι αδύνατον με την υπάρχουσα νομοθεσία, να ασκήσει την γονική μέριμνα και φυσικά δεν γίνεται λόγος για την επιμέλεια των παιδιών.

Μπορούμε να αναλογιστούμε, λοιπόν, ότι οι πατέρες που σύναψαν γάμο με την μητέρα των παιδιών τους, σε περίπτωση διαζυγίου είναι πιθανό να υπάρξει ισχυρή σύγκρουση μεταξύ τους και σφοδρή αντιδικία για την διεκδίκηση της επιμέλειας ή έστω και της γονικής μέριμνας. Οι πατέρες, όμως, που δεν σύναψαν γάμο, σε μία τέτοια περίπτωση, απευθείας βρίσκονται εκτός οικογενείας και μετατρέπονται σε πατέρες μόνο με υποχρεώσεις.

➤ **Πίνακας 18. Αιτήσεις μητέρων, οι οποίες διεκδικούσαν διατροφή για τις ίδιες και έγιναν δεκτές από το Δικαστήριο ως κατ' ουσίαν βάσιμες ή απορρίφθηκαν ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.**

Αιτήσεις που ζητούσαν διατροφή για τις ίδιες δεκτές ως κατ' ουσίαν βάσιμες.	A3, B32
Αιτήσεις που ζητούσαν διατροφή για τις ίδιες μη δεκτές ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.	

- Παρατηρούμε ότι δυο γυναίκες από τις 9 περιπτώσεις που έχουμε διεκδικήσανε διατροφή για τις ίδιες ατομικά. Και οι δύο γυναίκες, πέραν του ότι παρουσιάστηκε, πως δεν είχαν

οικονομικές απολαβές, τελικά στην Δικαστική απόφαση, τους δόθηκε η διατροφή για άλλο λόγο π.χ. **«με βάση όσα πιθανολογήθηκαν παραπάνω, η αιτούσα δικαιούται μηνιαία διατροφή από τον σύζυγό της, διότι διέκοψε την έγγαμη συμβίωση από εύλογη αιτία εξαιτίας αντισυζυγικής του συμπεριφοράς».**

Σύμφωνα με το άρθρο 1486 του αστικού κώδικα της δικονομίας οι όροι της διατροφής είναι:

Δικαίωμα διατροφής έχει μόνο όποιος δεν μπορεί να διατρέφει τον εαυτό του από την περιουσία του ή από εργασία κατάλληλη για την ηλικία του, την κατάσταση της υγείας του και τις λοιπές βιοτικές του συνθήκες ενόψει και των τυχόν αναγκών της εκπαίδευσής του.

Το ανήλικο τέκνο, και αν ακόμη έχει περιουσία, έχει δικαίωμα διατροφής από τους γονείς του, εφόσον τα εισοδήματα της περιουσίας του ή το προϊόν της εργασίας του δεν αρκούν για την διατροφή του.

Ο Μαρκάτος, Ν., καθηγητής Ε.Μ.Π. τ. Πρύτανης, σε ομιλία του σε Ημερίδα του συλλόγου για την ανδρική και πατρική αξιοπρέπεια (2006), ανέφερε ότι «η νομοθεσία και η πρακτική στη χώρα μας, αποτελούν κίνητρο για την αύξηση των διαζυγίων, διότι είναι δεδομένη η ανάθεση της επιμέλειας στη γυναίκα και η επιδίκαση παχυλής διατροφής από τον άνδρα, που τον εξουθενώνει και του δημιουργεί ανισορροπία στη ζωή του».

Στον παρακάτω πίνακα (19) παρατηρούμε ότι όσες μητέρες ζητήσανε διατροφή για τα παιδιά τους, αυτό έγινε δεκτό από το Δικαστήριο.

Ο φορέας ΣΥΓΑΠΑ υποστηρίζει ότι: «...στην διατροφή που επιδικάζουν τα δικαστήρια, σιωπηρά, προστίθεται και ένα μερίδιο το οποίο θα οικειοποιηθεί η μητέρα. Το τελευταίο, καταρχάς με την σιωπηρή αφύσικη διόγκωση του ποσού της διατροφής (ένα παιδί δέκα ετών, σε ορισμένες αποφάσεις, εμφανίζεται να χρειάζεται για να φάει το εισόδημα μιας ολόκληρης τετραμελούς οικογένειας!!!)».

- Στο δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας, όντως, κατά τη γνώμη μας, υπήρχε τουλάχιστον μια τέτοια περίπτωση.

➤ **Πίνακας 19. Αιτήσεις μητέρων, οι οποίες ζητούσαν διατροφή για τα παιδιά τους και έγιναν δεκτές από το Δικαστήριο ως κατ' ουσίαν βάσιμες ή απορρίφθηκαν ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.**

Αιτήσεις για διατροφή παιδιού δεκτές ως κατ' ουσίαν βάσιμες.	A3, B32, Γ57, Δ71, Θ168
Αιτήσεις για διατροφή παιδιού μη δεκτές ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.	

Στον παρακάτω πίνακα (20) παρατηρούμε ότι όσοι πατέρες ζητήσανε να καθοριστεί το δικαίωμα επικοινωνίας με τα παιδιά τους έγινε δεκτό από το Δικαστήριο.

➤ **Πίνακας 20. Αιτήσεις πατέρων που ζητούσαν το δικαίωμα επικοινωνίας με τα παιδιά τους και έγιναν δεκτές από το Δικαστήριο ως κατ' ουσίαν βάσιμες ή απορρίφθηκαν ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.**

Αιτήσεις για άσκηση επικοινωνίας δεκτές ως κατ' ουσίαν βάσιμες.	A6, Δ74, E97, H150, Θ168, I182, K 196
Αιτήσεις για άσκηση επικοινωνίας μη δεκτές ως κατ' ουσίαν αβάσιμες.	

- Τέλος, από τον πίνακα αυτό, παρατηρούμε πάλι την ύπαρξη της νοοτροπίας και των στερεοτύπων, σχετικά με τους ρόλους των φύλων. Η επιμέλεια των παιδιών ανατίθεται, σχεδόν πάντα, στην μητέρα, ενώ στον πατέρα το δικαίωμα επικοινωνίας.

Θετικά στοιχεία και περιορισμοί της έρευνάς μας

Εδώ θα θέλαμε να αναφέρουμε λίγα λόγια για τα θετικά στοιχεία της ανάλυσης περιεχομένου, αλλά και για τους περιορισμούς της έρευνάς μας.

Καταρχάς, θετικό στοιχείο της έρευνάς μας αποτελούσε το συγκριτικά χαμηλό κόστος, το οποίο οφειλόταν στο ότι τα στοιχεία υπήρχαν σε προσβάσιμη μορφή πριν από την έναρξη της έρευνας. Επίσης, η Χριστίνα Νόβα - Καλτσούνη (2006) προσθέτει στα θετικά στοιχεία της ανάλυσης περιεχομένου το γεγονός ότι το υλικό μπορεί να αναλυθεί κατ' επανάληψη, επιτρέποντας έτσι τη βελτίωση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων.

Από την άλλη πλευρά, το γεγονός ότι τα στοιχεία είναι δευτερογενούς μορφής, δηλαδή υπάρχουν ανεξάρτητα από το θέμα της έρευνας, σημαίνει ότι σχεδόν πάντα υπάρχουν κενά ως προς τα ερωτήματα που θέτει η έρευνα. Επίσης, μια άλλη σημαντική αδυναμία της ανάλυσης περιεχομένου είναι ότι οι κατηγορίες κατασκευάζονται εκ των προτέρων από τον ερευνητή και μάλιστα όχι σε «διάλογο» με το κείμενο, αλλά έξω από αυτό. Κατακερματίζοντας το κείμενο σε λέξεις, φράσεις, προτάσεις, ο ερευνητής χάνει την ευκαιρία να εξετάσει και να ερμηνεύσει συνολικά το κείμενο.

Μια από τις σοβαρότερες κριτικές που μπορεί να ασκηθεί σε πολλές έρευνες που έχουν γίνει με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου είναι ότι τα ευρήματα δεν έχουν συγκεκριμένη σημασία ούτε για μια γενικότερη θεωρία, ούτε για την πρακτική. Μπορεί μια ανάλυση περιεχομένου να τηρεί όλα τα κριτήρια αντικειμενικότητας και σωστής ποσοτικής επεξεργασίας, δεν κατορθώνει όμως να προσθέτει τίποτα περισσότερο στην ανάπτυξη της θεωρίας ή στην πρακτική (Νόβα – Καλτσούνη, Χ., 2006).

Για το λόγο αυτό, η ανάλυση περιεχομένου θα πρέπει να αποτελεί συμπληρωματική και όχι αποκλειστική πηγή στοιχείων. Άλλωστε, ο συνδυασμός μεθόδων, ανεξάρτητα από το θέμα της έρευνας, είναι πιο αποτελεσματικός ως προς τη δυνατότητα προσέγγισης της πολυεπίπεδης και σύνθετης κοινωνικής πραγματικότητας.

Ωστόσο, επειδή το θέμα είναι άγνωστο στην Ελλάδα και οι πρώην σύζυγοι και οι πατέρες αρθρώνουν τώρα έναν λόγο ύπαρξης,

θεωρήσαμε ότι είναι «politically correct» να ασχοληθούμε με κάποιον τρόπο με τον Λόγο των νέων Πατέρων που διεκδικούν μερίδιο συναισθηματικό, λογικό και νοητικό στην ζωή και εξέλιξη των παιδιών τους.

2^ο ΜΕΡΟΣ

5. ii ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΙ ΜΕ ΧΡΟΙΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ενδιαφέρον αποτελούν και γι' αυτό παραθέτουμε εδώ κάποιους ισχυρισμούς των μητέρων, οι οποίοι ισχυρισμοί ενισχύουν το Σύνδρομο Γονικής Αποξένωση (PAS) με την βοήθεια των ψεύτικων εκθέσεων, που δημιουργούν τεχνητές διαταραχές στα παιδιά.

Αναφέραμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, ότι οι γονεϊκοί ρόλοι έχουν εξελιχθεί και ότι ο πατέρας πλέον ασχολείται με την οικογένεια και τα παιδιά ισότιμα με την μητέρα. Επίσης, έχουν εξελιχθεί και οι όροι διαβίωσης, ώστε οι άνθρωποι να αναζητούν πια την προσωπική τους ευτυχία και να μην είναι αναγκασμένοι να μένουν με έναν σύντροφο, ο οποίος δεν θα ικανοποιεί τα "θέλω" και τις προσωπικές τους επιθυμίες. Βάσει της εξέλιξης αυτής, τα τελευταία χρόνια η αύξηση των διαζυγίων στην Ελλάδα είναι πολύ σημαντική.

Δυστυχώς, όμως, ο θεσμός της δικαιοσύνης δεν ακολούθησε την εξέλιξη αυτή. Ακόμη, και αν πραγματοποιήθηκαν αλλαγές στον οικογενειακό νόμο, παραδόξως υπάρχει μια ανισότητα στην μεταχείριση της γυναίκας – μητέρας ενάντια στον πατέρα – άνδρα παραχωρώντας το δικαίωμα της επιμέλειας στην μητέρα, ενώ στον πατέρα το δικαίωμα επικοινωνίας και την υποχρέωση της διατροφής. Έστω και αν η νομοθεσία φαίνεται να αντιμετωπίζει ισότιμα την γυναίκα – μητέρα με τον άνδρα – πατέρα, («οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» (άρθρο 4 παρ.1) και «οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις» (άρθρο 4 παρ. 2) (Γιαρένη, Ι., 2004, σελ. 37) θεωρούμε ότι υπάρχουν ακόμη οι αντιλήψεις, ότι το παιδί πρέπει να μένει με την μητέρα, ενώ ο πατέρας παρουσιάζεται ως αδιάφορος και ανίκανος να μεγαλώσει ένα παιδί. Μας ξενίζει η ιδέα ότι ένας πατέρας μπορεί να είναι πιο ικανός από μια μητέρα, έστω και αν ξεκινάει από μειονεκτική θέση (όπως την γέννηση παιδιού).

Η άνιση αυτή κοινωνική μεταχείριση ίσως οδήγησε στην προσφυγή στις αίθουσες των δικαστηρίων, ώστε η γυναίκα – μητέρα να είναι σχεδόν σίγουρη ότι θα της παραχωρηθούν όσα διεκδικήσει, με αποτέλεσμα, να ενδέχεται ο θεσμός της δικαιοσύνης να μπορεί να λειτουργήσει ως μέσον επιθετικότητας και εκβιασμού της γυναίκας – μητέρας ενάντια στον άνδρα – πατέρα.

Επίσης, υπάρχουν τα διαζύγια «σφοδρής σύγκρουσης» «High Conflict Divorces» (HCD), τα οποία περιλαμβάνουν την έντονη ή και την παρατεταμένη σύγκρουση μετά τον χωρισμό. Στα διαζύγια αυτά, κοινό χαρακτηριστικό τους γνώρισμα είναι η εχθρότητα, η οποία εκφράζεται είτε ανοικτά, είτε συγκεκαλυμμένα μέσω της τρέχουσας προσφυγής στο δικαστήριο, της λεκτικής και φυσικής επιθετικότητας, της δολιοφθοράς, είτε της εξαπάτησης (Rand, D.C., 1996). Στα διαζύγια σφοδρής σύγκρουσης, οι γονείς δίνουν το μεγαλύτερο κομμάτι της μάχης μεταξύ τους και τα παιδιά τείνουν να αναπτύξουν στρατηγικές επιβίωσης για να αποφύγουν τις συνέπειες του διαζυγίου (π.χ αυξανόμενοι φόβοι για τους ανθρώπους, συνεσταλμένη στάση / απόσυρση, ελάχιστη προσοχή κατά διαστήματα και έλλειψη συγκέντρωσης κ.ά.) (Χατζηφωτίου, Σ., 2005, σελ. 160).

Ψυχολόγοι, όπως ο Johnston, J.R. (1993), θεωρούν ότι η φύση και η μορφή του HCD (διαζύγια «σφοδρής σύγκρουσης», «High conflict divorces») εξαρτάται από την ψυχοσύνθεση των γονιών, που παρεμποδίζουν τις συμφωνίες και παράγουν έναν ατελείωτο, κλιμακώνοντας τον μερικές φορές, κύκλο της δράσης και της αντίδρασης, ο οποίος προάγει και διατηρεί τη γονική σύγκρουση. Τα παιδιά μπορούν να επιδεινώσουν αυτήν την σύγκρουση, με την αφήγηση σε κάθε γονιό, αυτού που θέλει να ακούσει και μετατοπίζουν την αφοσίωση, όταν και όπως τους ζητηθεί (Johnston, J.R., 1993). Όσο πιο παρατεταμένη είναι η σύγκρουση, τόσο πιο πιθανό είναι να αναπτυχθεί το Σύνδρομο Γονικής Αποξένωσης (Maccoby, E.E & Mnookin, R.H., 1992), αν και το συγκεκριμένο σύνδρομο, μπορεί να εκδηλωθεί και χωρίς την προσφυγή στο δικαστήριο ή μετά από αυτή, ή να αποτελέσει προοίμιο για περισσότερη προσφυγή στο δικαστήριο (Dunne, J. & Hedrick, M., 1994). Για το παιδί, το Σύνδρομο Γονικής Αποξένωσης μπορεί να προσφέρει έναν τρόπο, ώστε να επιλυθεί η πίεση που αντιμετωπίζει στο διαζύγιο σφοδρής σύγκρουσης, από την ύπαρξη του στη μέση δύο γονέων που βρίσκονται σε πόλεμο.

Μερικοί άνθρωποι ενεργούν βάσει της ανάγκης τους για δύναμη, επιρροή, κυριαρχία και έλεγχο. Το Σύνδρομο Γονικής Αποξένωσης παρέχει μια διπλή ικανοποίηση, η οποία προέρχεται από τον έλεγχο του παιδιού και την επικοινωνία του πρώην-συζύγου και τη σχέση του με το παιδί. Με τον καταναγκασμό του πρώην συζύγου να συμμετέχει σε άχρηστες δικαστικές υποθέσεις, ο γονιός, που διψάει για δύναμη,

αποδεικνύει την ανωτερότητά του με την καταστροφή και την αλλοτρίωση του άλλου.

Επίσης, ο Thompson, B. σε άρθρο του στην ιστοσελίδα <http://www.parental-alienation->, αναφέρει ότι υπάρχει μια ειδική κατηγορία αποξένωσης του γονέα. Ο γονιός αυτός συμμετέχει σε μια ανηλεή και πολύπλευρη εκστρατεία της επιθετικότητας και της εξαπάτησης ενάντια στον πρώην-σύζυγο, ώστε να τον τιμωρήσει αποτελεσματικά για το διαζύγιο. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται «κακόβουλο σύνδρομο μητέρων» (Divorce Related Malicious Mother Syndrome, DRMMS). Η προφανής διαφορά μεταξύ PAS (Parental Alienation Syndrome, Γονικό Σύνδρομο Αποξένωσης) και DRMMS είναι ότι το σύνδρομο αυτό αναφέρεται στην υπερβολική προσφυγή στο δικαστήριο, τις κακόβουλες ψεύτικες εκθέσεις (ενεργειών) ενάντια στον πρώην-σύζυγο και μέσα σε αυτές τις ενέργειες συμπεριλαμβάνονται το ψέμα και η εξαπάτηση. Ενώ, το «Γονικό σύνδρομο Αποξένωσης» περιλαμβάνει τα πραγματικά κίνητρα και την ψυχοσύνθεση των ατόμων, που τελικά οδηγούν στα διαζύγια «σφοδρής σύγκρουσης». Εντούτοις, παρά την υπερβολική ετικέτα του συνδρόμου, μία έρευνα που έκανε ο Turkat, I.D. (1995) είναι χρήσιμη για το ποιες καταγγελίες γίνονται από τους αποξενωμένους / εχθρικούς γονείς. Υπάρχουν παραδείγματα από ψεύτικες καταγγελίες προς τις αρχές, που στόχο είχαν τον νέο ή την νέα σύντροφο του \ της πρώην συζύγου.

Ένας γρηγορότερος, λοιπόν, τρόπος για να παρεμποδιστεί η πρόσβαση στα παιδιά είναι να κατηγορηθεί ο ένας γονέας για κακοποίηση παιδιού, ειδικά για σεξουαλική παρενόχληση (Stewart, J.W., 1991). Επειδή η σεξουαλική κακοποίηση είναι πολύ δύσκολο να διαψευστεί, ο κατηγορούμενος και αποξενωμένος γονέας είναι αναγκασμένος να διαθέσει ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και πόρους προσπαθώντας να διαψεύσει τις κατηγορίες, όσο του αρνούνται την επαφή με το παιδί του (Patterson, D., 1991). Σε πολλές περιπτώσεις, ο κατηγορούμενος θα κρατηθεί στη φυλακή λόγω του ρίσκου των φυσικών επιθέσεων. Οι δικηγόροι και τα δικαστήρια, που δεν γνωρίζουν τίποτα από HCD (διαζύγια «σφοδρής σύγκρουσης», «High conflict divorces») ή Γονικό Σύνδρομο Αποξένωσης, διατρέχουν το μεγαλύτερο κίνδυνο να πιστέψουν την ψεύτικη κατηγορία, δεδομένου ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί και η αστυνομία θεωρούν καθήκον τους να

προστατεύσουν την εφαρμογή των δικαστικών αποφάσεων παρά την αλήθεια (Τζαμαλούκα, Γ., 2007).

Συνήθως, στις περισσότερες περιπτώσεις, παρά την αθώωση του γονιού, που έχει ψευδώς κατηγορηθεί, θεωρείται ακόμη ένοχος από τους σχετικούς κοινωνικούς λειτουργούς. Αυτοί αγνοούν το γεγονός, πως η αθώωσή του απέδειξε ότι ο άλλος γονιός κακοποιούσε ψυχολογικά το παιδί με το να το ενθαρρύνει, να κάνει τους ψεύτικους ισχυρισμούς (Johnston, J.R. & Campbell, L.E., 1988).

Ακόμα και όταν αποκαθίσταται το δικαίωμα επικοινωνίας και επαφής του αποξενωμένου, ψευδώς κατηγορούμενου γονιού, έχει χάσει τόσο πολύτιμο χρόνο με το παιδί, που είναι καταστρεπτικό για τη σχέση τους.

Ο Patterson, D. (1991) ανέφερε ότι δεν μπορούμε ποτέ να εξυπηρετήσουμε το συμφέρον ενός παιδιού με το να του αρνηθούμε την αγάπη ενός γονιού, ακόμα κι αν ο γονιός αυτός έχει θυματοποιηθεί από ένα ψέμα.

Σύμφωνα με μια μελέτη, οι ισχυρισμοί των μητέρων αποτελούν των 67% των ψεύτικων ισχυρισμών, ενώ οι ισχυρισμοί των πατέρων λιγότερο από 20% και το υπόλοιπο ποσοστό αποτελείται από τους ισχυρισμούς συγγενών ή τους επαγγελματίες (Thoennes, N. & Tjaden, P.G., 1990). Σε αυτή την μελέτη, που δημοσιεύτηκε για την κακοποίηση παιδιών & παραμέληση, κανένας κοινωνικός λειτουργός ή αστυνομικός δεν έχει καμία δικαιολογία για την μη δυνατότητα της εξέτασης των ψεύτικων ισχυρισμών, όταν βρίσκονται αντιμέτωποι με μια έκθεση σεξουαλικής κακοποίησης.

Για τον Huntington, D.S. (1986), όμως, πολλοί άνθρωποι επισημαίνουν ότι, ενώ η μητέρα επικαλείται ψεύτικους ισχυρισμούς, οι πατέρες σε ποσοστό 70% ξεκινούν μετά το διαζύγιο τις απαγωγές των παιδιών, οι οποίες έχουν αυξηθεί από τα μέσα της δεκαετίας του '70 σύμφωνα με τα ποσοστά προσφυγής στο δικαστήριο για θέματα επιμέλειας παιδιών. Όμως η λογική αυτή είναι πιο περίπλοκη. Οι αποξενωμένοι γονείς που απαγάγουν τα παιδιά τους συχνά εξαπατώνται από την ίδια τους την προπαγάνδα ενάντια στο γονιό στόχο και απαγάγουν το παιδί ώστε να αποδείξουν την ανάγκη να το απομακρύνουν από τον «σατανικό» γονιό. Οι αποξενωμένοι γονείς συχνά οδηγούνται σε τέτοιες δραστικές πράξεις με πραγματική πρόθεση να σώσουν το παιδί από έναν τέτοιο επικίνδυνο γονιό που

αποξενώνει. Το πρόβλημα είναι ότι όταν ο γονιός που αποξενώνει ψεύδεται και αυτά τα ψέματα τα λαμβάνουν σοβαρά υπόψη ο νόμος και οι κοινωνικές υπηρεσίες στο όνομα της παιδικής «προστασίας», η λογική του αποξενωμένου γονιού δεν γίνεται αποδεκτή και το μόνο που καταφέρνει είναι να δώσει στο γονιό που ήδη αποξενώνει μια ακόμα δικαιολογία.

Επίσης, οι Clawar, S.S. και Rivlin, B.V. (1991) βρήκαν ότι οι περισσότεροι εν δυνάμει απαγωγείς αισθάνθηκαν απογοητευμένοι από την νομική υποστήριξη που προσφέρθηκε στις μητέρες που αποξενώνουν και από τον τρόπο που αγνοείται από το νομικό σύστημα η πρόκληση, ο έλεγχος, οι επιθέσεις και οι ψυχολογικοί βασανισμοί προς το γονέα στόχο.

Ακόμα, οι γονείς που προσπαθούν να αλλοτριώσουν τα παιδιά τους συνήθως χρησιμοποιούν τον υπαινιγμό της σεξουαλικής κακοποίησης, για να δυσφημήσουν τον άλλο γονιό με έναν «εικονικό» ισχυρισμό. Μια μητέρα, αναφέρει ο Cartwright, G.F. (1993), υπαινίχθηκε τη σεξουαλική κακοποίηση ισχυριζόμενη, ότι ο πατέρας είχε παρουσιάσει στο παιδί μια πορνογραφική μαγνητοταινία, που, έπειτα, αποδείχθηκε μια κωμωδία του Hollywood, η οποία είχε ενοικιαστεί από ένα οικογενειακό τηλεοπτικό κατάστημα.

Επιπλέον, η επιτυχία του γονιού, που προξενεί το γονικό σύνδρομο αποξένωσης, εξαρτάται και από την ευπιστία των υπηρεσιών προστασίας παιδιών. Είναι αλήθεια ότι προσωπικό που ενέχει πολλά προσόντα, έχει περισσότερο την τάση να παίρνει πιο προκαθορισμένες αποφάσεις, περιμένοντας να καθοδηγηθεί από τους προϊσταμένους του, γεγονός που προκαλεί τον επικίνδυνο πελάτη να συναντήσει έναν επικίνδυνο επαγγελματία (Τζαμαλούκα, Γ., 2007).

Ας σημειωθεί, βέβαια, ότι οι ισχυρισμοί προκύπτουν μόνο, εφόσον ο εχθρικός γονιός είχε δοκιμάσει πολλές άλλες προσπάθειες, ώστε να αποκλειστεί ο άλλος γονιός από την επικοινωνία του με το παιδί. Οι ψεύτικοι ισχυρισμοί μπορούν, επίσης, να διευκολύνουν το διαζύγιο.

Ακόμη, από το 1986, η Ένωση για την Έρευνα σε δικαστικές υποθέσεις που αφορούν την Οικογένεια και τον Συμβιβασμό (the Association of Family and Conciliation Courts Research Unit) που έχει έδρα στον Καναδά <http://www.interscience.wiley.com/journal> ανακάλυψε ότι οι ισχυρισμοί σεξουαλικών επιθέσεων εμφανίζονταν σε

δύο τοις εκατό των υποθέσεων οικογενειακών δικαστηρίων, που φθάνουν σε οκτώ τοις εκατό σε μερικές περιοχές της χώρας. Η Ένωση για την έρευνα διέγινωσε ότι 50% αυτών των ισχυρισμών ήταν απολύτως άκυροι, και ότι οι μητέρες εκμεταλλεύτηκαν πλήρως τη νομοθεσία που εξουσιοδοτεί επαγγελματίες, όπως γιατρούς και δασκάλους (πολλοί από τους οποίους δεν θα μπορούσαν να διακρίνουν πότε υπάρχει πραγματική κακοποίηση), ώστε να εκθέσουν οποιαδήποτε «υποψία» της κακοποίησης παιδιών.

Επίσης, η Ένωση διαπίστωσε ότι οι περισσότερες χώρες δίνουν νομική ασυλία σε οποιονδήποτε κάνει ανώνυμες εκθέσεις (Thoennes, N. και Tjaden, P.G., 1990). Αυτά τα ευρήματα ήταν πολύ κοντά στην αναλογία 2:1 των αληθινών απέναντι στους ψεύτικους ισχυρισμούς που αναφέρθηκαν από το Εθνικό Κέντρο για την Κακοποίηση και την Παραμέληση Παιδιών την ίδια περίοδο.

Επιπλέον, η ενθάρρυνση των παιδιών να υποδύονται αυτούς τους ψεύτικους ισχυρισμούς είναι, φυσικά, μια μορφή κακοποίησης κι αυτή, αλλά η έλλειψη ενδιαφέροντος από πλευράς φορέων, για τον ψεύτικο ισχυρισμό, απεικονίζει και τη διάκριση μεταξύ των φύλων από τη δικαιοσύνη και τα κοινωνικά συστήματα υπηρεσιών στον αγγλοσαξωνικό κόσμο – την Αγγλία, Καναδά, τις ΗΠΑ, Αυστραλία, και Νέα Ζηλανδία - όπου οι άνδρες θεωρούνται πάντα ως «αρπακτικά ζώα» και οι γυναίκες ως «θύματα» (Rand, D.C., 1996).

Όπως αναφέρει η Μπαντεντέρ, Ε. (2005) «.....Εδώ και περίπου δεκαπέντε χρόνια βλέπουμε να αναπτύσσεται η φεμινιστική ιδεολογία. Παραδόξως, ακριβώς τη στιγμή που ο φεμινισμός αναπτύσσει το θέμα της θυματοποίησης των γυναικών, επιβάλλει τον τρόπο σκέψης του σε ένα μεγάλο τμήμα της κοινωνίας και τους προστατευτικούς του νόμους στις πολιτικές συλλογικές αποφάσεις. Από τότε που οι ποινές για το βιασμό έγιναν πιο αυστηρές, βλέπουμε ότι δημιουργούνται νέα σεξουαλικά αδικήματα (παρενόχληση, εκπόρνευση των δεκαεξάχρονων δεκαεπτάχρονων) που στοχεύουν κατά κύριο λόγο στους άνδρες και στην ψήφιση νόμων υπέρ των γυναικών (την ισότιμη εκπροσώπηση στην πολιτική ή το πατρώνυμο). Θέλουμε να υπογραμμίσουμε εδώ την πραγματική εξουσία του φεμινισμού σε σημαντικές σφαίρες της κοινωνίας. Αν προσθέσουμε το γεγονός ότι όλοι αυτοί οι νόμοι είχαν τη μεγάλη στήριξη των ΜΜΕ, που συχνά συνοδευόταν και από μια κανονική δίκη του ανδρικού είδους, χωρίς την παραμικρή ανδρική

διαμαρτυρία, δημιουργείται η αίσθηση στο άλλο στρατόπεδο ότι οι γυναίκες δεν είναι και τόσο αδύναμα θύματα όσο τους αρέσει να λένε. Αίσθηση που σήμερα γίνεται ακόμη πιο έντονη καθώς οι γυναίκες, που ο αριθμός τους έχει αυξηθεί εδώ και πολλά χρόνια στη Σχολή Δικαστών, είναι αυτές που δικάζουν τους άνδρες, κυρίως σε ό,τι αφορά οικογενειακές υποθέσεις, επιμέλεια παιδιών κ.ά» (Μπαντεντέρ, Ε, 2005, σελ 128 – 129).

Ψεύτικες εκθέσεις

Δεν είναι πάντα κακόβουλος κάθε ψεύτικος ισχυρισμός. Πέρα από τους ευαισθητοποιημένους γονείς, που θεωρούν ότι οι κιτρινισμοί των Μ.Μ.Ε πλημμυρίζουν το σύστημα προστασίας παιδιών, με εκθέσεις, οι οποίες στηρίζονται στο φόβο και καλύπτουν μικρό, αλλά ακόμα ουσιαστικό, αριθμό κακόβουλων ισχυρισμών, ο πολλαπλασιασμός στις «ενδεικτικές λίστες» της παιδικής κακοποίησης, οι οποίες αποτελούνται από κοινές καταγγελίες που αποδίδονται λανθασμένα στη σεξουαλική επίθεση, δεν βοηθά.

Αυτές οι «ενδεικτικές λίστες» χρησιμοποιούνται από τους γονείς και τους επαγγελματίες υγείας και εμπλεκόμενους φορείς για να εντοπίσουν την σεξουαλική κακοποίηση, χωρίς, όμως, να συμβαίνει κάτι τέτοιο. Αυτοί οι κατάλογοι συντάσσονται, όχι μόνο επάνω σε ασαφή συμπτώματα, όπως χαμηλή αυτοεκτίμηση και ενδεικτικές ψυχικές συγκρούσεις, όπως η επιθετική συμπεριφορά και η κοινωνική απόσυρση, αλλά και σε πολυάριθμες κοινές παιδικές συμπεριφορές, όπως η σεξουαλική περιέργεια και οι εφιάλτες. Λίγοι, πάντα, από αυτούς τους επαγγελματίες λαμβάνουν υπόψη τους, ότι τα συμπτώματα, που θεωρούνται απόρροια κακοποίησης, είναι συχνά αντανάκλασεις της πίεσης που τα παιδιά νιώθουν από τους γονείς, οι οποίοι γονείς τα χρησιμοποιούν ως πιόνια στο παιχνίδι ενάντια στον άλλο γονιό (Rand, D.C., 1996).

Ο Rand, D.C. είναι, επίσης, προσεκτικός στα μαθήματα «καλής αφής / κακής αφής» στο σχολείο, τα οποία τελειώνουν συχνά ζητώντας από τα παιδιά να αναφέρουν οποιονδήποτε που σκέφτονται ότι μπορεί να τους είχε αγγίξει με έναν «κακό» τρόπο. Αν νόμιμοι ισχυρισμοί κακοποίησης μπορούν να προκύψουν σε τέτοιες περιστάσεις, τα παιδιά

μπορούν επίσης να παρανοήσουν και να έχουν παρερμηνεύσει μια αβλαβή αγκαλιά και τα λοιπά. Η πιθανότητα να συμβεί αυτό αυξάνεται από το ότι οι άνθρωποι που διευθύνουν αυτά τα μαθήματα, συχνά είναι πρόθυμοι να συντάξουν αναφορές. Σε μια περίπτωση, πέρα από τους μισούς γονείς αυτών των παιδιών που παρακολουθούσαν αυτά τα μαθήματα συνελήφθησαν μετά από μια τέτοιου είδους παρουσίαση (Rand, D.C., 1996).

Εάν ένας ισχυρισμός είναι λανθασμένος ή κακόβουλος, το προφανές σημάδι για να ανιχνευτεί αυτό είναι, εάν τα συμπτώματα της «κακοποίησης» εμφανίζονται μετά από το χωρισμό ή όχι. Όταν τα συμπτώματα, όπως το βρέξιμο των κρεβατιών, οι εφιάλτες, η ανησυχία σε σχέση με σεξουαλικά ζητήματα κ.λπ., εμφανίζονται πολύ μετά, αφότου έχει αφήσει ο «κατηγορούμενος» το σπίτι, είναι πολύ πιθανότερο ότι αυτά τα συμπτώματα να αντανakλούν την πίεση που δέχεται το παιδί για να κάνει έναν ισχυρισμό παρά να έχει όντως υποστεί την υποτιθέμενη επίθεση. Όμως, οι κοινωνικοί λειτουργοί και η αστυνομία είναι απλά πάρα πολύ μονόπλευροι για να δεχτούν το προφανές, έτσι ώστε η «αποκαλούμενη» «διαδικασία προστασίας» μπορεί, επίσης, να είναι καταχρηστική, όπως καταδεικνύουν πολλές περιπτώσεις μιας επίμονης ανάκρισης, όπως εξηγεί ο ίδιος συγγραφέας.

Σε κάθε περίπτωση, όπου τα συμπτώματα όπως «το βρέξιμο στο κρεβάτι» και "το τρίψιμο των γεννητικών οργάνων" χρησιμοποιήθηκαν για να αρχίσουν και να δικαιολογήσουν τη δίωξη, αυτά τα συμπτώματα εμφανίστηκαν πάντα ταυτόχρονα με τον ισχυρισμό παρά με την υποτιθέμενη περίοδο επίθεσης. Ήταν σαφώς ένας «δείκτης» ότι το παιδί ετίθετο υπό πίεση για να δημιουργηθεί ένας ψεύτικος ισχυρισμός και κατά τη διάρκεια της διαδικασίας δόθηκε στον ισχυρισμό αυτό σεξουαλική χροιά.

Δικαστικές αποφάσεις και συνέπειες

Παρακάτω, λοιπόν, παραθέτουμε δυο περιπτώσεις δικαστικών αποφάσεων, από Ελληνικά δικαστήρια των ετών 2001 -2007, με κατηγορίες σεξουαλικής παρενόχλησης, οι οποίες παρ' όλο που δεν

καταδίκασαν τους πατέρες, ωστόσο περιόρισαν την επικοινωνία. (δηλ. μόνον σε ανοιχτούς χώρους, συγκεκριμένους παιδότοπους, παρουσία μητέρας απαραίτητη κλπ). Η συνέπεια απ' αυτό είναι φυσικά το σύνδρομο γονικής αποξένωσης.

Περίπτωση 1^η μη αποδειχθείσας σεξουαλικής παρενόχληση παιδιού

Οι διάδικοι σύζυγοι παντρεύτηκαν το έτος 1997 και συμβίωσαν μέχρι το 2000. Η μητέρα αποχώρησε από την οικογενειακή κατοικία τους, μαζί με τον ανήλικο γιό τους, ο οποίος γεννήθηκε το 1998, και εγκαταστάθηκε στην πατρική κατοικία της. Στη συνέχεια, μετά από αίτηση της μητέρας, εκδόθηκε η απόφαση ασφαλιστικών μέτρων του Μονομελούς Πρωτοδικείου, σύμφωνα με την οποία η επιμέλεια του παιδιού ανατέθηκε στην ίδια και καθορίστηκε πως να επικοινωνεί ο πατέρας με το παιδί. Συγκεκριμένα καθορίστηκε η επικοινωνία ως εξής: κάθε Δευτέρα και Τετάρτη, (από ώρα 18:00 έως ώρα 09:00 της επομένης), κάθε δεύτερο Σαββατοκύριακο, (από ώρα 18:00 του Σαββάτου έως ώρα 19:00 της Κυριακής), και την 1^η ή 2^η εβδομάδα του Πάσχα και την 1^η ή 2^η εβδομάδα των Χριστουγέννων κάθε έτος και εναλλάξ.

Από τις 29.06.2000, οπότε εκδόθηκε η παραπάνω απόφαση, ο πατέρας επικοινωνούσε σχεδόν ανελλιπώς με το παιδί τους, το οποίο πλέον είχε συμπληρώσει το 2^ο έτος της ηλικίας του. Στις 11.08.2000, όμως, η μητέρα εκδήλωσε τον προβληματισμό και την ανησυχία της ως προς την ενασχόληση του παιδιού με τα γεννητικά του όργανα και τις διηγήσεις του, οι οποίες είχαν σεξουαλικό περιεχόμενο, σε μια ψυχολόγο που επισκέφτηκε. Έπειτα, την 01.03.2001, όταν το παιδί ήταν πλέον σχεδόν τριών ετών, η μητέρα επισκέφτηκε μια άλλη παιδοψυχίατρο και ζήτησε διερεύνηση πιθανής σεξουαλικής κακοποίησης του παιδιού από τον πατέρα και έναρξη κατάλληλης θεραπευτικής παρέμβασης.

Η παιδοψυχίατρος διαπίστωσε (μεταξύ άλλων) καλή σωματική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού, στενή σχέση μητέρας και παιδιού, αίσθημα εμπιστοσύνης του παιδιού προς τη μητέρα του και

παρηγορητική επίδραση αυτής σε αυτό, ασυνήθιστη γνώση του ανήλικου ως προς σεξουαλικά στοιχεία και ασυνήθιστη επίκληση του παιδιού για παιχνίδι με σεξουαλική χροιά. Επίσης, διαπίστωσε ότι το παιδί έδειχνε φοβισμένο να μιλήσει για τα παιχνίδια που παίζει με τον πατέρα του και τον παππού του και ότι στις σχετικές αναφορές αντιδρούσε αναστατωμένο ή εκδήλωνε επιθετικότητα και διέκοπτε την επικοινωνία με την παιδοψυχιάτρο. Οι διαπιστώσεις αυτές και οι αναφορές της μητέρας αξιολογήθηκαν από την παιδοψυχιάτρο ως ενδείξεις πιθανής σεξουαλικής κακοποίησης ή παρενόχλησης του παιδιού, οι οποίες καθιστούν αναγκαία την περαιτέρω διερεύνηση και αξιολόγηση.

Στην διάρκεια του ίδιου μήνα η μητέρα υπέβαλε νέα αίτηση, ιστορώντας ότι ο πατέρας διέπραξε σοβαρή αξιόποινη πράξη σε βάρος του παιδιού τους, και ζήτησε να ανακληθεί ή να μεταρρυθμιστεί η απόφαση του 2000. Ως προς αυτή την αίτηση εκδόθηκε στις 13.07.2001 η απόφαση με την οποία έγινε δεκτή η αίτηση κατά ένα μέρος και μεταρρυθμίστηκε η απόφαση του 2000 ως εξής: καθορίστηκε ότι ο πατέρας έχει δικαίωμα να επικοινωνεί με το παιδί τους από ώρα 17:00 έως 19:00 κάθε δεύτερο και τέταρτο Σάββατο το μήνα ή τις ίδιες ώρες τις αντίστοιχες Κυριακές κατ' επιλογή της ακριβούς ημέρας από τον πατέρα, και από ώρα 18:00 κάθε πρώτη και τρίτη το μήνα Τετάρτη, για ολόκληρο το χρόνο, εκτός από τα διαστήματα ενός μηνός το καλοκαίρι και μιας εβδομάδας τις εορτές των Χριστουγέννων και Πάσχα, που θα επιλέγει η μητέρα για να είναι συνεχώς μαζί με το ανήλικο παιδί τους.

Στις 24.12.2001 μετά από αίτηση του πατέρα, μεταρρυθμίστηκε η προηγούμενη απόφαση και καθορίστηκε διαφορετικά ο τρόπος επικοινωνίας του πατέρα με το παιδί τους. Πιο συγκεκριμένα ορίστηκε ότι ο πατέρας θα επικοινωνεί: α) κάθε Τετάρτη από ώρα 17:00 έως 20:00, β) κάθε δεύτερο και τέταρτο Σάββατο και κάθε δεύτερη και τέταρτη Κυριακή το μήνα από τις 12:00 μέχρι τις 20:00, γ) κάθε Χριστούγεννα μία εβδομάδα και διακαινήσιμη εβδομάδα και δ) το καλοκαίρι καθημερινά και από ώρα 10:00 μέχρι 21:00 για δεκαπέντε συνεχείς ημέρες από 1.7 έως 31.8 κατ' επιλογή του ακριβούς χρόνου από τον πατέρα, που θα γνωστοποιείται εγγράφως στην μητέρα μέχρι τις 20 Ιουνίου. Επιπλέον, απειλήθηκαν εναντίον της μητέρας χρηματική

ποινή και προσωπική κράτηση ως μέσα αναγκαστικής εκτέλεσης της απόφασης.

Η μητέρα, όμως, έχοντας τη γνώμη ότι η ασυνήθιστη γνώση του ανήλικου γύρω από σεξουαλικά στοιχεία οφείλεται στην επιρροή του πατέρα, συνέχισε επίμονα άμεσα ή έμμεσα, να παρακωλύει την προσωπική επικοινωνία του πατέρα με το παιδί τους. Η πεποίθησή της αυτή, βέβαια, ερχόταν σε αντίθεση με την έκθεση πραγματογνωμοσύνης που είχε διενεργηθεί από την ομάδα της Πανεπιστημιακής Παιδοψυχιατρικής Κλινικής του Γενικού Νοσοκομείου Παίδων «Η Αγία Σοφία».

Στην έκθεση πραγματογνωμοσύνης αναφέρεται ότι διαπιστώθηκε πως το παιδί φαινόταν να είναι αρκετά υποβόλιμο, να έχει υποστεί επανειλημμένες τραυματικές εμπειρίες και να χρησιμοποιείται στις συγκρούσεις και τις δικαστικές διαμάχες μεταξύ των γονέων του. Στην κοινή συνάντηση μητέρας - γιου, η συναισθηματική έκφραση και η επαφή τους ήταν αρκετά ανεσταλμένη και ελεγχόμενη, εικόνα που θα μπορούσε να αποδοθεί σε προηγούμενες επαναλαμβανόμενες συνεργασίες με ειδικό της Ψυχικής Υγείας. Η μητέρα φαινόταν αγχωμένη και αδυνατούσε να αναγνωρίσει τις συναισθηματικές ανάγκες του γιου της και να ανταποκριθεί στο γονεϊκό της ρόλο.

Στις κοινές συναντήσεις πατέρα – γιου το παιδί είχε πολύ μεγάλη αγωνία να δει τον πατέρα του. Στην αρχή και οι δύο ήταν αμήχανοι, αγχωμένοι και συγκινημένοι. Στην πορεία η σχέση τους ήταν αυθόρμητη, τρυφερή και με αμοιβαία συναλλαγή. Φάνηκε η ανάγκη του παιδιού να συνεχίσει να έχει σταθερή επαφή με τον πατέρα του, ο οποίος φαίνεται να ανταποκρίνεται επαρκώς στο γονεϊκό του ρόλο.

Από τις εκτιμήσεις της πραγματογνωμοσύνης δεν προέκυψαν στοιχεία σεξουαλικής κακοποίησης ή αποπλάνησης από την πλευρά του πατέρα. Μάλιστα, οι προτάσεις των ειδικών επιστημόνων ήταν:

1. Ψυχιατρική εκτίμηση και των δύο γονέων από Ψυχίατρο Ενηλίκων Δημόσιου Νοσοκομείου.

2. Σταθερή επαφή και επικοινωνία του παιδιού με τον πατέρα του.

3. Ατομική ψυχοθεραπεία του παιδιού.

4. Συμβουλευτική των γονέων για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες του παιδιού τους.

Έτσι, κατά τη διάρκεια της δίκης δεν αποδείχθηκε καθόλου ότι είχε λάβει χώρα σεξουαλική κακοποίηση ή παρενόχληση του ανηλίκου. Πολύ περισσότερο δεν αποδείχθηκε ότι τέτοιου είδους ενέργειες διενεργήθηκαν σε βάρος του παιδιού από τον πατέρα του.

Στη διάρκεια του Ιανουαρίου του 2002 ο πατέρας άσκησε αγωγή εναντίον της μητέρας, που την κατηγορούσε για παρεμπόδιση επικοινωνίας του με το παιδί τους. Η αγωγή έγινε δεκτή κατά ένα μέρος και βεβαιώθηκε ότι η μητέρα είχε παραβεί τις διατάξεις της παραπάνω απόφασης από 27.12.2001 έως 30.12.2001 στις ημερομηνίες 09, 12, 16, 26 και 27.01.2002. οπότε, υποχρεώθηκε η μητέρα να καταβάλει στον πατέρα χρηματική ποινή 146,73^Ε και απαγγέλθηκε εναντίον αυτής προσωπική κράτηση ενός μήνα.

Η καταδίκη αυτή όμως δεν πτόησε την μητέρα, όπως δεν την είχε πτοήσει προηγούμενη καταδίκη της σε φυλάκιση οχτώ μηνών για παραβίαση του διατακτικού της προηγούμενης δικαστικής απόφασης. Έτσι, λοιπόν, μολονότι μια πραγματογνώμονας-παιδοψυχίατρος και τρεις διαφορετικοί δικαστές αποφάνθηκαν άμεσα ή έμμεσα, αφού αξιολόγησαν τα πραγματικά περιστατικά, ότι η επικοινωνία του ενάγοντος με το ανήλικο τέκνο των διαδίκων δεν είναι βλαπτική (αλλά αντίθετα είναι επωφελής) για το παιδί, η μητέρα, χρησιμοποιώντας ποικίλους τρόπους, συνέχισε να παρεμποδίζει την επικοινωνία παιδιού - πατέρα.

Αρχικά, η παρεμπόδιση αυτή γινόταν με σκόπιμη απουσία της μητέρας και του παιδιού τους από την πατρική κατοικία της μητέρας, όπου μετέβαινε ο πατέρας να παραλάβει το γιο τους προς επικοινωνία. Στη συνέχεια η παρεμπόδιση αυτή γινόταν έμμεσα, με δημιουργία αρνητικών αισθημάτων στο παιδί εναντίον του πατέρα του. Έτσι, με την παρέλευση του χρόνου το παιδί άρχισε να εκδηλώνει επίμονη άρνηση ως προς οποιαδήποτε μορφή επικοινωνίας του με τον πατέρα, μολονότι, εξωτερικά τουλάχιστον, ενώπιον τρίτων, η μητέρα παρότρυνε επίμονα το παιδί να σπεύσει να επικοινωνήσει με τον πατέρα. Φυσικά, ήταν προφανές (σύμφωνα με την κρίση του Δικαστηρίου), ότι, αφού δεν αποδείχθηκε συνδρομή άλλων αιτιών, η επίμονη άρνηση του παιδιού να επικοινωνήσει με τον πατέρα του οφειλόταν σε συνεχή, μεθοδευμένη επιρροή της μητέρας και όχι στη συμπεριφορά του πατέρα, αφού αυτός έπαψε ολοσχερώς να επικοινωνεί με το γιο τους

τουλάχιστον από τον Ιανουάριο 2001, (όπως ομολόγησε και η μητέρα), και στη διάρκεια του Δεκεμβρίου 2001 η πραγματογνώμονας-παιδοψυχίατρος διαπίστωσε στενό σύνδεσμο μεταξύ τέκνου και πατέρα.

Στη συνέχεια, η μητέρα από το μήνα Φεβρουάριο 2002 έως τον Φεβρουάριο του 2003 παραβίασε επανειλημμένως την παραπάνω απόφαση με αποτέλεσμα ο πατέρας να ασκήσει πάλι αγωγή εναντίον της μητέρας στις 28.2.2003, που ζητούσε να καταδικαστεί η μητέρα και να καταβάλει στον ίδιο το ποσό των 14.700€ (ως χρηματική ποινή), νομιμότοκα από την κοινοποίηση της ένδικης αγωγής μέχρι την εξόφληση, να επιβληθεί σε βάρος της μητέρας προσωπική κράτηση 100 μηνών συνολικά για τις επίδικες παραβάσεις της προηγούμενης απόφασης, να κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστή ως προς την καταψηφιστική διάταξή της και να καταδικαστεί η μητέρα στη δικαστική δαπάνη του ίδιου.

Η μητέρα, όμως, με έγγραφες προτάσεις της, τις οποίες κατέθεσε, αρνήθηκε την ουσιαστική βασιμότητα της αγωγής του πατέρα και ισχυρίστηκε ειδικότερα ότι μέχρι τον μήνα Ιανουάριο 2001 ο πατέρας επικοινωνούσε απρόσκοπτα με το παιδί, έκτοτε όμως το παιδί άρχισε να εκδηλώνει φοβίες, εκρήξεις, δυσκολίες προσαρμογής και έντονη άρνηση ως προς την επικοινωνία με τον πατέρα του, με συνέπεια να καθίσταται αδύνατη η επικοινωνία πατέρα - παιδιού, μολονότι η ίδια δεν είχε πρόθεση να αποκλείσει την επικοινωνία αυτή.

Στη διάρκεια, λοιπόν, της δίκης αυτής η μητέρα ομολόγησε ότι ο πατέρας πήγε στο σπίτι της 9 φορές, (ήτοι στις 09, 10, 20, 27.03.2002, 03, 13, 27, 28.04.2002 και 08.06.2002), για να ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας. Επιπλέον, όμως, όπως αποδείχθηκε αναμφίβολα, ο πατέρας πήγε στο σπίτι της μητέρας 3 ακόμη φορές, (ήτοι στις 09 και 10.02.2002 και στις 23.03.2002), για να ασκήσει το δικαστικά αναγνωρισμένο δικαίωμα επικοινωνίας του με το ανήλικο παιδί τους (των διαδίκων). Όλες όμως αυτές οι μεταβάσεις του πατέρα στο σπίτι της μητέρας δεν είχαν το επιθυμητό αποτέλεσμα, διότι άλλοτε απουσίαζαν από εκεί η ίδια και το παιδί και άλλοτε αρνήθηκε το παιδί να επικοινωνήσει με τον πατέρα του. Συνεπώς, στη διάρκεια του επίδικου χρονικού διαστήματος η μητέρα παρεμπόδισε άμεσα ή έμμεσα την προσωπική επικοινωνία πατέρα - παιδιού 12 φορές.

Για τους παραπάνω λόγους το Δικαστήριο καταδίκασε την μητέρα να καταβάλει στον σύζυγο της το χρηματικό ποσό των χιλίων επτακοσίων εξήντα (1.760) ευρώ και εβδομήντα έξι (76) λεπτών, ως χρηματική ποινή, νομιμότοκα από την ημέρα, οπότε επιδόθηκε η ένδικη αγωγή στην εναγομένη, μέχρι την εξόφληση της οφειλής. Επίσης, την καταδίκασε σε προσωπική κράτηση δώδεκα (12) μηνών και επέβαλλε σε βάρος της ένα μέρος από τη δικαστική δαπάνη του πατέρα. Όμως το αγωγικό αίτημα προσωρινής εκτέλεσης απορρίφθηκε ως ουσιαστικά αβάσιμο, διότι δεν αποδείχθηκε ότι στην επίδικη υπόθεση νόμιμος λόγος προσωρινής εκτέλεσης, από αυτούς που αναφέρονται στο άρθρο 908 παρ. 1 ΚΠολΔ.

Στις 21.09.2005 πραγματοποιήθηκε πάλι δίκη με αίτηση της μητέρας, η οποία είχε επικαλεστεί ότι επήλθε μεταβολή των πραγμάτων (άρνηση του παιδιού να επικοινωνεί με τον πατέρα του) και ζητούσε για το λόγο αυτό να ανακληθεί η προηγούμενη μεταρρυθμιστική δικαστική απόφαση και να μην επιτραπεί προσωρινά η επικοινωνία πατέρα – γιου.

Η μητέρα ισχυριζόταν ότι δεν εμποδίζει η ίδια την επικοινωνία του παιδιού με τον πατέρα του, αλλά το παιδί αρνείται να ακολουθήσει τον πατέρα του, κλαίγοντας γοερά. Από κανένα, όμως, αποδεικτικό στοιχείο, δεν πιθανολογήθηκε ότι το παιδί αρνούνταν να επικοινωνεί με τον πατέρα του. Αποδείχτηκε ότι το παιδί ήταν κάπως διστακτικό να ακολουθήσει τον πατέρα του, διότι, όπως εντέχνως τον είχε πείσει η μητέρα του, φοβόταν ότι ο πατέρας του θα έκλεινε την μητέρα του στην φυλακή. Ο φόβος αυτός εκφραζόταν κυρίως όταν ήταν παρούσα η μητέρα.

Η αίτηση της μητέρας τελικά απορρίφθηκε ως ουσιαστικά αβάσιμη αναφέροντας, μάλιστα, ως συμπέρασμα στην δικαστική απόφαση, ότι **«σε κάθε περίπτωση και αν ακόμα θεωρηθεί ότι το ανήλικο τέκνο, υποβαλλόμενο εντέχνως από τη μητέρα, αρνείται, να επικοινωνήσει με τον καθού -πατέρα του, η κατάσταση αυτή διατηρείται, όπως η ίδια η αιτούσα ομολογεί στην αίτηση της, από το έτος 2001 και κατά συνέπεια δεν υφίσταται επείγουσα περίπτωση για τη λήψη των αιτουμένων ασφαλιστικών μέτρων».**

Στη συνέχεια, στις 17.01.2007 συνεδρίασε το Μονομελές Πρωτοδικείο, μετά από άσκηση αγωγής, που έκανε ο πατέρας, για αφαίρεση από τη μητέρα της άσκησης γονικής μέριμνας του παιδιού

και να ανατεθεί αποκλειστικά στον ίδιο. (Η αίτηση της αγωγής του πατέρα αρχικά ασκήθηκε στις 13.02.2004 και επί της αγωγής αυτής εκδόθηκε απόφαση το 2005, κατά την οποία το Δικαστήριο ανέβαλλε να αποφασίσει και διέταξε τη διενέργεια παιδοψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης του παιδιού. Επαναφέρθηκε για συζήτηση η παραπάνω αγωγή μετά από κλήση του πατέρα στις 23.05.2006).

Κατά τη διάρκεια της δίκης αυτής, το παιδί ήταν πλέον εννιά (9) ετών και μαθητής της τρίτης τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Επίσης, αναφέρθηκε στο Δικαστήριο ότι με απόφαση που είχε εκδοθεί το 2001, η άσκηση της γονικής μέριμνας του παιδιού είχε ανατεθεί αποκλειστικά στην μητέρα και υποχρεώθηκε η ίδια να ανεχθεί την επικοινωνία του πατέρα με το παιδί τους, ενώ το 2006 είχε εκδοθεί απόφαση, η οποία ρύθμιζε οριστικά την άσκηση του δικαιώματος επικοινωνίας ως εξής: κάθε Τρίτη και κάθε Κυριακή του μήνα από ώρα 18:00 έως ώρα 20:00, με την παρουσία της μητέρας, σε έναν παιδότοπο της αρεσκείας του παιδιού, για τον οποίο ο πατέρας θα ενημερώνεται προηγουμένως.

Σε αυτή την δικαστική απόφαση αναφέρεται, πως αποδείχτηκε ότι η μητέρα αφοσιώθηκε στην ανατροφή του παιδιού και το περιβάλλει με στοργή, αγάπη και ενδιαφέρον για την ομαλή ψυχοσωματική του ανάπτυξη. Καταβάλλει κάθε προσπάθεια, για την άνετη διαβίωση του παιδιού, έχει δε δημιουργήσει ένα ήρεμο και ομαλό οικογενειακό περιβάλλον, με συνέπεια να έχει δημιουργηθεί ανάμεσά τους ιδιαίτερος οικογενειακός δεσμός με αισθήματα αγάπης. Επίσης, η μητέρα δεν εμποδίζει την επικοινωνία του παιδιού με τον πατέρα του, όμως το ίδιο αρνείται να επικοινωνεί μαζί του.

Στην έκθεση της πραγματογνωμοσύνης παιδοψυχιάτρου μεταξύ άλλων αναφέρονται τα εξής: «... Την 18.04.2006 οργανώθηκε η κοινή συνάντηση πατέρα – γιου στην οποία συμμετείχε η Π/Ψ (πραγματογνώμονας)... Η εικόνα του παιδιού για τον πατέρα του είναι αρνητική και απαξιωτική, δείχνει συναισθήματα θυμού και απόρριψης όταν μιλά για αυτόν και από την πρώτη συνάντηση ζητά βοήθεια ώστε να μην τον βλέπει, γιατί τον «κακοποίησε».....Το παιδί, παρ' όλη την ψυχολογική προετοιμασία από την Π/Ψ, ήταν πολύ επιθετικό και θυμωμένο, αναστατωμένο και με έντονο άγχος στα πρόθυρα υστερικής κρίσης. Φώναζε τόσο σε μας πριν μπει στο γραφείο ο πατέρας του όσο και σε εκείνον όταν μπήκε, να φύγει. Η συνάντηση διακόπηκε σύντομα, καθώς κρίθηκε ότι η κατάσταση ήταν τραυματική για όλους.. .. Προς το

παρόν δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις αν και επιβάλλεται η επικοινωνία του παιδιού με τον πατέρα.....».

Επίσης, κατά την ιδιαίτερη ακρόαση του παιδιού των διαδίκων από το δικαστή, το παιδί με σχετική ωριμότητα εξέφρασε την άποψή του, η οποία, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, δεν φάνηκε να ήταν προϊόν άμεσου επηρεασμού ή ψυχολογικής πίεσης. Το παιδί είπε ότι θέλει να διαβιεί με την μητέρα του και ότι θέλει μόνο να τον βλέπει ο πατέρας του σε ανοικτό χώρο, με την παρουσία την μητέρας του.

Το συμπέρασμα του Δικαστηρίου, βάσει των όσων προαναφέρθηκαν, ήταν ότι η τυχόν μεταβολή στον τρόπο ζωής του παιδιού, με την ένταξή του στο περιβάλλον του πατέρα του, θα δημιουργήσει προβλήματα προσαρμογής του παιδιού και ασφαλώς θα επηρεάσει σοβαρά την ψυχοσωματική του υγεία και συνεπώς το αληθινό συμφέρον του είναι να διατηρηθεί η ίδια πραγματική κατάσταση. Οπότε απορρίφτηκε η αγωγή του πατέρα για αφαίρεση της άσκησης γονικής μέριμνας της μητέρας και ανάθεσής της στον ίδιο.

Με βάσει τα παραπάνω και μετά από σειρά ετών δικαστικής διαμάχης και παρεμπόδισης του δικαιώματος επικοινωνίας του πατέρα από την μητέρα, επήλθε η γονική αποξένωση του παιδιού προς τον πατέρα του. Επίσης, η πλύση εγκεφάλου που είχε υποστεί το παιδί από την ίδια του την μητέρα, θεωρούμε, πως είναι πασιφανής σε όλες τις παραπάνω δικαστικές αποφάσεις. Κατά τη γνώμη μας και μόνο η παρεμπόδιση επικοινωνίας του πατέρα με το παιδί αποτελεί ένδειξη κακής άσκησης επιμέλειας και γονικής μέριμνας. Αντιθέτως, ενώ φαινόταν, ότι με τις ψευδείς κατηγορίες της μητέρας εναντίον του πατέρα για σεξουαλική παρενόχληση και η ουσιαστική απαγόρευση της επικοινωνίας του με το γιο τους, αναμφίβολα θα ερχόταν ο πατέρας αντιμέτωπος με την γονική αποξένωση του παιδιού προς τον ίδιο, παρόλα αυτά, δεν τέθηκε, όμως, σε εφαρμογή καμία απειλή της μητέρας, προς αποφυγή του επικείμενου αυτού αποτελέσματος, αν και είχαν προβλεφθεί οι απειλές, ως μέσα εξαναγκασμού της μητέρας να συμμορφωθεί με τις διατάξεις των δικαστικών αποφάσεων.

Περίπτωση 2^η μη αποδειχθείσας σεξουαλικής παρενόχληση παιδιού

Οι διάδικοι παντρεύτηκαν το 1996. Η μητέρα είναι ιατρός – νευρολόγος, ενώ ο πατέρας ψυχίατρος. Από το γάμο τους απέκτησαν δύο κόρες, που γεννήθηκαν τα έτη 1997 και 1999 αντίστοιχα. Η έγγαμη συμβίωση των διαδίκων δεν υπήρξε ομαλή με αποτέλεσμα να χωρίσουν 2 μήνες περίπου μετά την γέννηση της δεύτερης κόρης τους. Έκτοτε βρίσκονται σε διάσταση. Η μητέρα εγκαταστάθηκε μαζί με τα παιδιά της σε άλλη πόλη, ενώ ο πατέρας παρέμεινε στην ίδια πόλη και κατοίκησε μαζί με τη μητέρα του.

Ενόψει της διακοπής της έγγαμης συμβίωσης, εκδόθηκε απόφαση το 2000, κατόπιν αιτήσεως της μητέρας. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή α) ανατέθηκε προσωρινά η επιμέλεια των παιδιών στην μητέρα, β) υποχρεώθηκε ο πατέρας να προκαταβάλλει μηνιαίως στην μητέρα 105.264 δρχ. ως προσωρινή διατροφή των παιδιών και γ) ρυθμίστηκε κατόπιν σχετικής ανταίτησης του πατέρα το δικαίωμα επικοινωνίας του με τα παιδιά του.

Αξίζει να αναφερθεί, ότι κατά τη συζήτηση της ανταίτησης του πατέρα, η μητέρα αρνήθηκε την ανταίτηση και ζήτησε να περιοριστεί η επικοινωνία του πατέρα ισχυριζόμενη ότι ο ίδιος πάσχει από ψυχική ασθένεια και κάνει χρήση ισχυρών ηρεμιστικών. Ο ισχυρισμός της, όμως, αυτός απορρίφτηκε ως ουσιαστικά αβάσιμος.

Έτσι, το δικαίωμα προσωρινής επικοινωνίας του πατέρα με τις κόρες τους ρυθμίστηκε ως εξής: 1) δύο φορές το μήνα, την πρώτη και Τρίτη εβδομάδα, από ώρα 18:00 της Παρασκευής έως 18:00 της Κυριακής, 2) μία εβδομάδα στις γιορτές Χριστουγέννων – νέου έτους, εναλλακτικά από 24 έως 30 – 12 του παρόντος έτους και από 31-12-2001 έως 6-1-2002 κ.ε. (ώρα έναρξης κάθε επικοινωνία 10:00 και ώρα λήξης αυτής 18:00), 3) μία εβδομάδα στις γιορτές του Πάσχα, εναλλακτικά κατά τα έτη που λήγουν σε μονό αριθμό από την 10:00 ώρα της Μεγάλης Δευτέρας έως την 18:00 ώρα της Κυριακής του Πάσχα και κατά τα λοιπά ενδιάμεσα έτη από 10:00 της Δευτέρας μετά την Κυριακή του Πάσχα έως την 18:00 ώρα της Κυριακής του Θωμά, 4) ένα μήνα τον Ιούλιο στα έτη που λήγουν σε μονό αριθμό ή τον Αύγουστο στα έτη που

λήγουν σε ζυγό αριθμό από ώρα 10:00 της πρώτης ημέρας έως 18:00 της τελευταίας ημέρας. Επίσης, προσδιορίστηκε ότι η παραλαβή των παιδιών παρά του δικαιούχου γονέα θα γίνεται από την κατοικία της μητέρας, ομοίως δε θα γίνεται και η επιστροφή.

Ο πατέρας, λοιπόν, πάντοτε με συνοδεία της μητέρας του ή της τροφού του, με μισθωμένο ταξί, παρελάμβανε την Παρασκευή τα παιδιά από την πόλη, όπου έμεναν με την μητέρα, διέμεναν μαζί του στην πόλη, όπου κατοικούσε και στη συνέχεια με όμοιο τρόπο τα επέστρεφε στην κατοικία της μητέρας τους.

Στις 10 Ιανουαρίου του 2001 ο πατέρας, επικαλούμενος επείγουσα περίπτωση, άσκησε εναντίον της μητέρας αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, με την οποία ζητούσε να μεταρρυθμιστεί η προηγούμενη απόφαση, με την οποία ρυθμιζόταν προσωρινά το δικαίωμα επικοινωνίας του με τις κόρες του, ώστε 1) να απειληθεί η μητέρα υπέρ αυτού και κατά της μητέρας, που παρεμποδίζει τις καθορισμένες επικοινωνίες, χρηματική ποινή 200.000 δραχμών και 2) να μεταβληθεί ο χρόνος έναρξης κάθε επικοινωνίας για να είναι εφικτή η παροχή δικαστικής (Εισαγγελικής) και αστυνομικής συνδρομής (να συμπίπτει με το κανονικό ωράριο λειτουργίας των σχετικών υπηρεσιών).

Στις 20 Μαρτίου 2001 δικάστηκε η υπόθεση, κατά την οποία αποδείχτηκε, ότι η προηγούμενη απόφαση, ενώ επιδόθηκε την 21-12-2000 στην μητέρα, η ίδια αρνήθηκε να παραδώσει τα παιδιά στις καθορισμένες με την απόφαση επικοινωνίες της 24 έως 30-12-2000 και 5 έως 7-1-2001. Έγινε κατορθωτή η επικοινωνία μόνο με παρέμβαση του Εισαγγελέα για ειρηνική επίλυση της διαφοράς.

Οι ισχυρισμοί της μητέρας (ότι τα παιδιά ήταν άρρωστα) αποδείχτηκαν αναληθείς και ουσιαστικά αβάσιμοι. Το συμπέρασμα του Δικαστηρίου ήταν ότι η συμπεριφορά της μητέρας, *«δεν συνιστά απλή παρεμπόδιση της επικοινωνίας, αλλά την καθιστά ανέφικτη»*.

Για τους λόγους αυτούς το δικαστήριο έκρινε ότι επήλθε μεταβολή των πραγμάτων και μεταρρύθμισε την προηγούμενη απόφαση με προσθήκη νέας διάταξης σε αυτή περί απειλής χρηματικής ποινής κατά της μητέρας και υπέρ του πατέρα 200.000 δραχμών για κάθε αδικαιολόγητη παρεμπόδιση της καθορισμένης επικοινωνίας, εκδηλουμένη ιδιαίτερα με την άρνηση παράδοσης των τέκνων ή την

απομάκρυνση τους από τον τόπο παράδοσης.

Στις 14-5-2001 η μητέρα, επικαλούμενη μεταβολή των συνθηκών, αφού αποκαλύφτηκε ότι η μεγαλύτερη κόρη τους, ηλικίας τεσσάρων ετών, δέχθηκε σεξουαλική παρενόχληση από τον πατέρα της, άσκησε αίτηση εναντίον του, με την οποία ζητούσε να ανακληθεί η πρώτη απόφαση του Δικαστηρίου και να αποκλειστεί το δικαίωμα επικοινωνίας του πατέρα με τις κόρες τους.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 2001 πραγματοποιήθηκε η δίκη. Η μητέρα ισχυρίστηκε ότι το Φεβρουάριο του 2001, τα παιδιά, και ιδίως η μεγαλύτερη κόρη τους, παρουσίασαν ανορεξία, αδικαιολόγητα κλάματα, νυχτερινή ενούρηση, εγκόπριση, διαταραχές του ύπνου τους με αφυπνίσεις και κλάματα, περιστατικά που ανάγκασαν την ίδια να συμβουλευτεί παιδοψυχίατρο. Το Μάρτιο του 2001, η μεγαλύτερη κόρη τους διηγήθηκε χωριστά και κατά διάφορα χρονικά διαστήματα, στην μητέρα της και σε δυο άλλους μάρτυρες, ότι ο πατέρας την ξυπνάει το βράδυ τη γδύνει, τη χαϊδεύει και την φιλά στα γεννητικά της όργανα και τη «γλύφει» στο λαιμό, χωρίς φυσικά να καταλαβαίνει η μικρή τη σημασία των πράξεων αυτών και χωρίς να προσπαθεί να τα αποκρύψει. Οι διηγήσεις αυτές θορύβησαν την μητέρα και *ενημέρωσε η ίδια* τον παιδοψυχίατρο, ο οποίος έκανε προσωπικές συναντήσεις με τα παιδιά.

Σύμφωνα πάντα με ισχυρισμούς της μητέρας, στις 9-4-2001 ο πατέρας παρέλαβε κατά τον προαναφερόμενο τρόπο, τις κόρες του για την γιορτή του Πάσχα και τις επέστρεψε στην πόλη, όπου διέμενε η μητέρα, στις 16-4-2001, δεύτερη ημέρα του Πάσχα. Την ίδια ημέρα, η μητέρα διαπίστωσε στο αιδοίο της μεγαλύτερης κόρης τους «κοκκινίλες» και προσέφυγε στην παιδίατρο των παιδιών, η οποία αφού εξέτασε την κόρη τους, διαπίστωσε τα εξής: «στις 16-4-2001 εξέτασα στο ιατρείο μου την μεγαλύτερη κόρη των διαδίκων. Υπήρχε ερεθισμός και οίδημα στην υπερηβική περιοχή, οίδημα και ερεθισμός και ερυθρότης των μεγάλων χειλέων του αιδοίου και την κλειτορίδας. Η εικόνα δεν ταιριάζει με παράτριμα ή αιδοίτιδα μυκητισικής ή μικροβιακής αιτιολογίας. Το κοριτσάκι δεν φορά *rampreg* – φορά βαμβακερά εσώρουχα και δεν δικαιολογείται ο ερεθισμός από τα εσώρουχα».

Ενόψει του γεγονότος αυτού η μητέρα στις 16-5-2001 (ένα μήνα

μετά) υπέβαλε έγκληση για παράβαση του άρθρου 339 ΠΚ ενώπιον του Εισαγγελέα Πρωτοδικών, ο οποίος διέταξε προκαταρκτική εξέταση. Ο πατέρας, από την άλλη, υπέβαλε κατά της μητέρας έγκληση για συκοφαντική δυσφήμιση.

Ο παιδοψυχίατρος, ο οποίος συνεργαζόταν με τις κόρες των διαδίκων, κατέθεσε στο ακροατήριο του Δικαστηρίου, ότι βάσει των μεθόδων παιδοψυχιατρικής που ακολούθησε διέγνωσε ότι η μεγαλύτερη κόρη τους είχε υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, προφανώς από τον πατέρα της. Αυτό όμως δεν αποτελεί απόδειξη, διότι ο παιδοψυχίατρος ήταν ιδιωτικός. Διαφορετικά θεωρούμε πως αν ήταν εμπειρογνώμονας, ο πατέρας θα είχε καταδικαστεί.

Το συμπέρασμα του Δικαστηρίου ήταν: *«ενόψει του αποδεικτικού υλικού βάσει της πιθανολόγησης που απαιτεί μικρότερο βαθμό πεποιθήσεως ως προς τα αποδεικτέα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αρκεί να κρίνονται απλώς πιθανά από το δικαστή προκειμένου να παρασχεθεί η ζητούμενη δικαστική προστασία, πιθανολογείται συμπεριφορά του πατέρα που εγγίζει τα όρια της σεξουαλικής κακοποίησης της κόρης τους».*

Έτσι, το Δικαστήριο έκανε δεκτή κατά ένα μέρος την αίτηση της μητέρας και περιόρισε τον τρόπο του δικαιώματος επικοινωνίας του πατέρα, έτσι ώστε να μην περιλαμβάνονται διανυκτερεύσεις, αλλά να επικοινωνεί με τα παιδιά του κάθε πρώτη και τρίτη Παρασκευή ώρα 17:00 έως 19:00 και κάθε πρώτο και τρίτο Σάββατο από ώρα 10:00 έως 13:00 σε κάποιον από τους παιδότοπους της πόλης, όπου διαμένει η μητέρα, παρουσία της μητέρας του πατέρα.

Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, ο τρόπος αυτός επικοινωνίας διασφαλίζει την υγεία των παιδιών, δεν θέτει σε κίνδυνο την ψυχοσωματική ανάπτυξή τους, δεν διασπά την αγωγή και διαπαιδαγώγησή τους, ούτε παρακωλύει την υπεύθυνη και σωστή άσκηση των υποχρεώσεων της μητέρας, που έχει την επιμέλεια, και γενικά, η επικοινωνία αυτή, πατέρα – παιδιών, λειτουργεί προς το συμφέρον των παιδιών ενόψει του παιδοκεντρικού οικογενειακού δικαίου.

Βλέπουμε λοιπόν ότι δημιουργείται ένα κλίμα δεδομένης ενοχής του πατέρα. Συχνό είναι το φαινόμενο μάλιστα να χρησιμοποιείται από την πλευρά της συζύγου τακτική «μείωσης» του άνδρα, που παρουσιάζεται βίαιος και χωρίς ψυχικό δεσμό με το παιδί. Οι ισχυρισμοί από την πλευρά των γυναικών για σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών ή βάνανση συμπεριφορά από τον πατέρα αποτελούν κοινή πρακτική, χωρίς να στηρίζονται σε συγκεκριμένα στοιχεία. Το γεγονός αυτό δείχνει, ότι οι πατέρες αντιμετωπίζονται ως γονείς «δεύτερης κατηγορίας» και αυτό δεν στιγματίζει μόνο τους άντρες για το υπόλοιπο της ζωής τους, αλλά είναι καταστροφικό και για τα παιδιά.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα, λοιπόν, με όλους τους ψεύτικους ισχυρισμούς δεν είναι ότι ένας γονιός έκανε μια κακόβουλη αναφορά ή ότι τα παιδιά ενθαρρύνονται για να ακολουθούν αυτούς τους ισχυρισμούς, αλλά ότι αυτό που αποκαλείται σύστημα «προστασίας» των παιδιών είναι τόσο προκατειλημμένο με τη δίωξη του «κατηγορούμενου» στους στερεοτυπικούς ισχυρισμούς, παρά το να προστατεύει τα παιδιά που κακοποιούνται συναισθηματικά από τους γονείς, οι οποίοι προκαλούν τη γονική αλλοτρίωση. Δεν υπάρχουν ούτε αστυνομίες, ούτε φύλακες ενάντια στους ψεύτικους ισχυρισμούς.

Πολλοί κοινωνικοί λειτουργοί και αστυνομικοί πιστεύουν ότι δεν υπάρχουν ψεύτικοι ισχυρισμοί. Ο λόγος για αυτό είναι ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, οι κοινωνικοί λειτουργοί, αστυνομικοί, δικαστές και επαγγελματίες ψυχικής υγείας ήταν όλοι τους πρόθυμοι «καταναλωτές» της φεμινιστικής ιδεολογίας ότι «τα παιδιά δεν λένε ψέματα για την σεξουαλική κακοποίηση», το οποίο προφανώς προσφέρει γόνιμο έδαφος για τους ψεύτικους ισχυρισμούς.

Δεδομένου ότι οι άνθρωποι που δέχονται αυτές τις κρίσεις είναι αυτοί οι ίδιοι άνθρωποι που στο παρελθόν αγνοούσαν ή δεν έδιναν σημασία στους ισχυρισμούς των παιδιών, επειδή τότε προσυπέγραφαν το φροϋδικό αξίωμα ότι «τα παιδιά φαντασιώνονται», χωρίς να εννοούμε ότι δεν πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη μας τα λεγόμενά τους, αλλά με διεπιστημονικές ομάδες προσέγγισης και πλούσιες τεχνικές συνέντευξης.

Δεν μπορεί, λοιπόν, να υπάρξει καμιά αμφιβολία ότι οι ψεύτικοι ισχυρισμοί κακοποίησης έχουν γίνει ένα όπλο στις περιπτώσεις διαζυγίου και επιμέλειας και οι κοινωνικές υπηρεσίες ή το αστυνομικό προσωπικό δεν μπορούν να συγχωρεθούν για την αφέλεια τους απλά και μόνο, επειδή ένα παιδί έχει υποστηρίξει τον ισχυρισμό. Παρόλο που τα παιδιά πράγματι λένε ψέματα και πολλά περισσότερα συνομιλούν μεταξύ τους, ο πιο σημαντικός παράγοντας όταν ένας γονιός εξασφαλίζει την συμμόρφωση ενός παιδιού είναι η επιρροή των άλλων ανθρώπων.

Όταν κοινωνικοί λειτουργοί, αστυνομικοί ή φεμινιστικής προσέγγισης θεραπευτές δέχονται τον ισχυρισμό των γονιών που στοιχειοθετούν μια κατηγορία χωρίς να αμφιβάλλουν για αυτόν, το παιδί αφήνεται χωρίς διαφυγή από την επιρροή των γονιών (Clawar, S.S. and Rivlin, B.V., 1991). Στο Η. Β. (Μ. Βρετανία) οι υπηρεσίες προστασίας των παιδιών δεν πιστεύουν ένα παιδί που αρνείται ότι έχει συμβεί κακοποίηση, όταν ένας γονιός το αναφέρει. αυτοί ισχυρίζονται ότι το παιδί είναι σε «άρνηση» και προσπαθούν ακόμη σκληρότερα για να αποσπάσουν μια ισχυριζόμενη κατηγορία, έτσι ώστε να «σώσουν» το παιδί.

Στις ΗΠΑ, αναφέρει ο Thompson, B. <http://www.parental-alienation->, τα πράγματα είναι λιγάκι καλύτερα. Το Κογκρέσο τροποποίησε το Νόμο για την Πρόληψη και Θεραπεία της Παιδικής Κακοποίησης το 1996, έτσι ώστε να εξαλείψει την γενική ασυλία για τα άτομα που εσκεμμένα κάνουν ψεύτικες αναφορές. Κάποιες πολιτείες έχουν, επίσης, θεσπίσει νόμους ενάντια στις σκόπιμες εκθέσεις που αφορούν στην παιδική κακοποίηση. Η υπηρεσία της Καλιφόρνιας για την Πρόληψη της Παιδικής Κακοποίησης περιλαμβάνει ακόμη και ένα Τμήμα για τους ψεύτικους ισχυρισμούς στις «Οδηγίες» για τις μεθόδους έρευνας των φορέων και εφιστά την προσοχή των αναγνωστών στο γεγονός ότι η καθοδήγηση των παιδιών κατά τη διάρκεια των διαφωνιών για την επιμέλεια τους από τους γονείς είναι ένα σημαντικό πρόβλημα που στην αρχή δημιουργεί σύγχυση αλλά με τον καιρό, «όλα τα συστήματα (γονείς – παιδιά) θα μάθουν να λειτουργούν ομαλά χωρίς να είναι απαραίτητη συχνή επαφή μεταξύ των γονιών» (Lansky Vicki, 1994, σελ. 162)

Στην Μ. Βρετανία όσο πιο παράξενες και απίστευτες είναι οι κατηγορίες, τόσο περισσότερο οι αρχές είναι πρόθυμες να τις

πιστέψουν γεγονός που αποδεικνύει ότι τέτοιες κατηγορίες αποτελούν αναπόφευκτο αποτέλεσμα φτωχών τεχνικών συνέντευξης και ανίχνευσης της αιτίας και της ιστορίας της κατηγορίας. Όσο διαρκεί η αποτυχία να λαμβάνουμε υπόψη μας την δυναμική του PAS (Parental Alienating Syndrome, Γονικό Σύνδρομο Αποξένωσης), η οποία οφείλεται σε ενδημική αντι-ανδρική (anti-male) και αντι-πατρική ιδεολογία που επικρατεί στη Μ. Βρετανία, τόσο αναπόφευκτο είναι το σύστημα της παιδικής προστασίας να επικυρώνει και να διαιωνίζει την ψυχολογική κακοποίηση του ίδιου του παιδιού (Thompson, B., <http://www.parental-alienation->).

3^ο ΜΕΡΟΣ

5iii ENΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΠΑΤΕΡΑ ΩΣ ΓΟΝΕΑ «ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ».

Παραθέτουμε δυο δικαστικές αποφάσεις, που αφορούν τον ίδιο άνδρα, γιατί θεωρούμε ότι διαφαίνεται στη δικογραφία μια μεροληπτική στάση υπέρ των γυναικών και αντι-πατρική υιοθέτηση στάσης από δύο πρώην συζύγους, που χρησιμοποίησαν ακόμα και **την ίδια δικηγόρο**.

Ο άντρας αυτός είχε παντρευτεί το 1983. Από το γάμο αυτό, το έτος 1989, απέκτησε ένα παιδί. Το 1993 χώρισε με τη σύζυγό του, με συναινετικό διαζύγιο και με ιδιωτικό συμφωνητικό μεταξύ τους, ανατέθηκε η επιμέλεια του ανήλικου γιου τους στον ίδιο και ρυθμίστηκαν τα σχετικά θέματα της επικοινωνίας της μητέρας με το παιδί.

Το 1995 ο ίδιος ξαναπαντρεύτηκε, καθώς και η πρώην σύζυγός του, το 1996, με κάτοικο του Καναδά, η οποία και έκτοτε διαμένει στον Καναδά. Ο άντρας, από το νέο του γάμο, απέκτησε δύο κόρες. Η έγγαμη, όμως, συμβίωσή με τη νέα σύζυγό του διακόπηκε οριστικά το 2003, με την μετοίκηση της συζύγου του και των δυο παιδιών τους από την μέχρι τότε οικογενειακή τους στέγη.

Με απόφαση του Δικαστηρίου, που εκδόθηκε το 2004, ανατέθηκε προσωρινώς η αποκλειστική άσκηση της επιμέλειας των παιδιών τους

στην μητέρα. Από την διακοπή της έγγαμης συμβιώσεώς τους, η μητέρα διαμένει με τις κόρες τους και το σύντροφό της, ο οποίος είναι αυστριακός υπήκοος στην Ελλάδα, ενώ ο πρώην άντρας της (ο εν λόγω κύριος) επικοινωνεί με τα παιδιά, κατά τον τρόπο που όρισε η παραπάνω απόφαση, η οποία έχει καταστεί τελεσίδικη μετά την απόρριψη των ασκηθεισών εφέσεως και εντεφέσεως.

Με απόφαση του εφετείου το 2006, λοιπόν, ρυθμίστηκε το δικαίωμα επικοινωνίας με τις κόρες τους ως εξής: 1) κάθε δεύτερο και τέταρτο Σαββατοκύριακο εκάστου μηνός από της 10:00 πρωινής ώρας του Σαββάτου έως και της 19:00 βραδινής ώρας της Κυριακής, 2) κάθε Χριστούγεννα και Πάσχα μία εβδομάδα εναλλάξ με την πρώην σύζυγό του και 3) κατά τη διάρκεια των θερινών διακοπών από 1 έως 31 Αυγούστου.

Το ενδιαφέρον της περίπτωσης αυτού του κυρίου είναι ότι και οι δύο πρώην σύζυγοί του με διαφορά δύο μηνών, η πρώτη πρώην σύζυγός του στις 11.5.2006 και η δεύτερη πρώην σύζυγός του στις 7.7.2006, άσκησαν αγωγή εναντίον του και μάλιστα με την ίδια δικηγόρο. Η πρώτη σύζυγός του ζητούσε να της ανατεθεί με απόφαση προσωρινά εκτελεστή, η επιμέλεια του ανήλικου παιδιού τους, ηλικίας σήμερα περίπου 17 ετών και μαθητής Β' Λυκείου, και να καταδικαστεί ο ίδιος στη δικαστική δαπάνη.

Η δεύτερη πρώην σύζυγός του, επικαλούμενη μεταβολή συνθηκών, ζητούσε να μεταρρυθμιστεί η οριστική και τελεσίδικη απόφαση, που εκδόθηκε το 2004, όσον αφορά στο δικαίωμα επικοινωνίας του πατέρα με τις κόρες του, ηλικίας σήμερα 10 και 6 ετών αντιστοίχως, να κηρυχθεί η απόφαση που θα εκδοθεί προσωρινώς εκτελεστή και να καταδικαστεί ο ίδιος στα δικαστικά έξοδα.

Από τη μελέτη της δικαστικής απόφασης, που αφορούσε την πρώτη πρώην σύζυγο, προέκυψε ότι οι ισχυρισμοί της μητέρας παρουσιάστηκαν ως δεδομένα αποδεκτά από το Δικαστήριο, όπως π.χ. «η μητέρα του (δηλ. η ίδια) και ο πατριός του (ο Καναδός), περιβάλλουν με αγάπη και στοργή τον ανήλικο και μπορούν να φροντίσουν για την καλή ψυχοσωματική του ανάπτυξη.....», ενώ οι ισχυρισμοί του πατέρα απορρίφθηκαν.

Κατά τη γνώμη μας, όχι απλώς απορρίφθηκαν, αλλά με έντεχνο τρόπο υπήρχε μια υποβόσκουσα αμφισβήτησή του, ως προς την

ανατροφή του παιδιού, αλλά και μια ίσως ακύρωση και υποτίμηση των ισχυρισμών του. Όπως η έκφραση π.χ. «ο εναγόμενος, ενώ δεν εκφράζει άμεσα κάποια αντίρρηση,....., εντούτοις προβάλλει σαν επιχείρημα ότι.....» ή «ο εναγόμενος, δείχνει μεγάλη αγάπη για το τέκνο του και προσπάθησε όλα αυτά τα χρόνια να το αναθρέψει σωστά....., πλην όμως η σχολική πορεία του ανηλίκου αποδεικνύει ότι μάλλον ο εναγόμενος δεν μπορεί να βοηθήσει το παιδί προκειμένου να αντεπεξέλθει στις σχολικές του υποχρεώσεις με απόλυτη επιτυχία».

Συνοπτικά, στη δικογραφία παρουσιάζεται, κατά τη γνώμη μας, η μητέρα ως τέλεια και ιδανική αμαυρώνοντας όμως έτσι εντέχνως τον πατέρα με εκφράσεις π.χ. «η τυχόν συνέχιση της επιμέλειας αυτού στον πατέρα του και η συνακόλουθη απόσπασή του από την μητέρα του, οπωσδήποτε θα δημιουργήσει αισθήματα ανασφάλειας και θα έχει ενδεχομένως επώδυνες επιπτώσεις τόσο στον ψυχικό του κόσμο αλλά κυρίως στην εν γένει διαμόρφωση της προσωπικότητάς του». Δηλαδή τι υπονοείται εδώ;

Ότι ο πατέρας δεν μπόρεσε να ανταπεξέλθει στον γονεϊκό του ρόλο ως τώρα και αν συνεχίσει το παιδί να διαμένει μαζί του θα είναι καταστροφικό για την μετέπειτα εξέλιξή του; Δεν γνωρίζουμε αν όντως είναι καλύτερα για το παιδί να πάει στον Καναδά μαζί με την μητέρα του, αλλά όπως και να έχει το ζήτημα είτε είναι καλύτερα ή χειρότερα, αυτό δεν νομίζουμε ότι μπορεί να υποβιβάσει την παροχή φροντίδας και όλων των εφοδίων που πρόσφερε ο πατέρας όλα αυτά τα χρόνια και κατάφερε να τον αναθρέψει ως την ηλικία των 17 χρόνων.

Η δικαστική απόφαση, που αφορούσε την δεύτερη πρώην σύζυγό του, αναφέρει ότι, βάσει του άρθρου 1518 παρ. 1 ΑΚ, η μητέρα στα πλαίσια ασκήσεως του δικαιώματος επιμέλειας των δύο ανήλικων παιδιών της περιλαμβάνει και τον προσδιορισμό του τόπου διαμονής αυτών, με αποτέλεσμα η ίδια να έχει αποφασίσει τη μετεγκατάστασή τους στην Αυστρία, όπου θα κατοικούν από τον Σεπτέμβριο μαζί με τον σύντροφό της σε μισθωμένο από αυτόν διαμέρισμα.

Επιπλέον, προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι η μητέρα διενεργεί διαδικασίες, για την εν λόγω μετοίκηση, από τις 10.1.2006, ενώ το 2006 ρυθμίστηκε οριστικώς και το δικαίωμα επικοινωνίας του πατέρα

με τις κόρες τους και στις 10.5.2006 η μητέρα επικαλείται μεταβολή συνθηκών και ζητά να μεταρρυθμιστεί το δικαίωμα επικοινωνίας του πατέρα.

Οι ισχυρισμοί του πατέρα, ώστε να αποφευχθεί η εγκατάσταση των παιδιών τους στην Αυστρία, θεωρήθηκαν αβάσιμοι. Το δικαστήριο έκρινε πως το συμφέρον των παιδιών επιβάλλει την μετεγκατάστασή τους στην Αυστρία.

Κατά τη γνώμη μας, ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάστηκε το σκεπτικό του Δικαστηρίου, θεωρούμε ότι συνέβαλλε αρκετά στην συναισθηματική φόρτιση με εκφράσεις, όπως π.χ. «το συμφέρον των δυο ανήλικων παιδιών **υπαγορεύει να συνεχίσουν να απολαμβάνουν το ζεστό οικογενειακό περιβάλλον** που έχουν δημιουργήσει η ενάγουσα με το σύντροφό της, έστω και στην Αυστρία.....». Βέβαια, η έκφραση αυτή ίσως να αναφέρεται και στην έκθεση της κοινωνικής έρευνας που συντάχθηκε στα πλαίσια της δίκης για την επιμέλεια τις 26.9.2005 και 27.1.2006.

Επιπλέον, εντύπωση προκαλεί και η κρίση του Δικαστηρίου, βάσει της οποίας στηρίχθηκε και η απόφαση, ότι η μετεγκατάσταση αυτή θα συμβάλει στην ψυχική ηρεμία των κοριτσιών, δεδομένου ότι έχουν ιδιαιτέρως ταλαιπωρηθεί από τις διενέξεις των γονιών τους και σε καμία περίπτωση δεν θα οδηγήσει στον αποκλεισμό της επικοινωνίας τους με τον πατέρα τους.

Το Δικαστήριο για τους λόγους αυτούς μεταρρύθμισε την προηγούμενη απόφαση και ρύθμισε το δικαίωμα επικοινωνίας του πατέρα ως εξής: α) επί είκοσι συνεχείς ημέρες κατά τις καλοκαιρινές διακοπές, ήτοι από την 1^η Αυγούστου μέχρι την 20^η Αυγούστου κάθε έτους. Τα ανήλικα παιδιά θα τα παραλαμβάνει από το σπίτι της ενάγουσας στην Αυστρία ο πατέρας αυτοπροσώπως, ο οποίος θα καθορίζει και τον τόπο επικοινωνίας, και θα τα επιστρέφει ο ίδιος επίσης στο σπίτι της μητέρας κατά τα ανωτέρω χρονικά σημεία, β) δυο φορές την εβδομάδα δια τηλεφώνου.

Στη δικαστική απόφαση αναφέρεται ως συμπέρασμα ότι το καλώς εννοούμενο συμφέρον των ανηλικών επιβάλλει πλέον η επικοινωνία τους με τον πατέρα τους, να γίνεται κατά τον προαναφερόμενο τρόπο (δηλ. 20 μέρες το χρόνο και τηλεφωνικά δύο φορές την εβδομάδα), ο οποίος «ανταποκρίνεται **πρωτίστως** στο συμφέρον των ανηλικών και **θα βοηθήσει να αναπτυχθεί και**

διατηρηθεί ο ψυχικός δεσμός ανάμεσα σε αυτά και τον πατέρα, ο οποίος θα έχει τη δυνατότητα ενημερώσεως για την διαβίωση και την ανάπτυξή τους, και δεν υπάρχει από την επικοινωνία αυτή κίνδυνος για την ψυχική τους ηρεμία και την ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους».

Το «δεν υπάρχει κίνδυνος.....» τι δηλώνει; Ότι αν ο πατέρας επικοινωνούσε περισσότερο με τα παιδιά τους, θα τα εξέθετε σε κίνδυνο ή ότι οι 20 μέρες το χρόνο είναι αρκετές για ένα παιδί να βλέπει τον πατέρα του και δεν θέτει σε κίνδυνο την ψυχική του ηρεμία;

Αποτέλεσμα των παραπάνω σκεπτικών και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάστηκαν και στις δύο αγωγές ήταν να γίνουν δεκτές ως κατ' ουσίαν βάσιμες και να καταδικαστεί ο πατέρας στα δικαστικά έξοδα των πρώην συζύγων του, λόγω της ήττας του. Δεν γνωρίζουμε τι προηγήθηκε μεταξύ του συγκεκριμένου άντρα και των πρώην συζύγων του, αλλά νομίζουμε ότι είναι φανερό, πως υπήρξε κάποια συνεννόηση μεταξύ των δυο πρώην συζύγων, αν όχι ως προς το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που ασκήθηκαν οι αγωγές, τουλάχιστον ως προς την πληρεξούσια δικηγόρο τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας μας δείχνουν, ότι όντως υφίσταται μια εύνοια της επιθετικότητας των γυναικών – μητέρων από τον θεσμό της δικαιοσύνης. Άρα επιβεβαιώνεται η πρώτη υπόθεση της έρευνάς μας. Οι γυναίκες – μητέρες, όπως παρατηρήσαμε, ενδέχεται να διακατέχονται από συναισθήματα θυμού ή και οργής προς τους πρώην συζύγους τους και είτε μέσω της νομοθεσίας, είτε μέσω των δικαστηρίων (δικαστικού κατεστημένου) να ευνοούνται στην εκδήλωση της επιθετικότητας τους.

Ο θυμός τους όμως αυτός και η επιθετικότητά τους δεν έχει ως παραλήπτη μόνο τον πρώην σύζυγό τους και πατέρα των παιδιών τους, αλλά και τα ίδια τα παιδιά τους, τα οποία εμπλέκονται σε έναν ανίερο πόλεμο. Επειδή, ο πόλεμος αυτός έχει ολέθρια αποτελέσματα για όλους τους εμπλεκομένους, και βέβαια κυρίως για τα παιδιά, η κοινωνική εργασία μπορεί να παίξει σπουδαίο ρόλο στην αντιμετώπιση των προβλημάτων, καθώς και η μεταρρύθμιση της νομοθεσίας και του δικαστικού κατεστημένου μπορεί να συμβάλει, κυρίως, στην πρόληψη του φαινομένου αυτού.

Οι δικαστές «υπερηφανεύονται» ότι εργάζονται με γνώμονα το «συμφέρον του παιδιού». Σε ορισμένες περιπτώσεις, όμως, όπως προκύπτει από την βιβλιογραφία που έχουμε προαναφέρει, καθώς και από την εργασία που παρουσιάσαμε, προωθείται η παθολογία. Αυτό, συμβαίνει, ενδεχομένως, είτε γιατί αγνοούν τις τακτικές εξόντωσης, που ακολουθούν ορισμένες γυναίκες, ενάντια στους πρώην συζύγους τους και τις συνέπειες στα παιδιά τους, είτε γιατί αδυνατούν να πράξουν αντίθετα στις επιθυμίες των παιδιών (όταν π.χ. δηλώνουν επίμονα, ότι δεν θέλουν να επικοινωνούν με τον πατέρα τους), οι οποίες επιθυμίες τους μπορεί να είναι απόρροια της πλύσης εγκεφάλου που έχουν υποστεί ή του γονικού συνδρόμου αποξένωσης, είτε γιατί

διατηρούν μια μεροληπτική στάση απέναντι στις γυναίκες και τους άνδρες, λόγω των προσωπικών τους στερεοτυπικών αντιλήψεων.

Ο διορισμός, λοιπόν, οικογενειακών δικαστών (Χατζηφωτίου, Σ., 2005, σελ. 130), οι οποίοι θα κατέχουν τις ειδικές γνώσεις και πρακτικές, που θα είναι απαραίτητες για τις συγκεκριμένες οικογένειες κρίνεται απαραίτητο. Όπως, επίσης, και η συνεργασία τους με τους κοινωνικούς λειτουργούς, ώστε να διασφαλιστεί η πρόληψη, αλλά και η αντιμετώπιση των δυσμενών συνεπειών, κυρίως, στα παιδιά, που προκύπτουν από καταστάσεις συγκαλυμμένης επιθετικότητας και βίας στις αίθουσες των δικαστηρίων.

Βέβαια, ιδιαίτερα στο επάγγελμα των κοινωνικών λειτουργών, αναφέρουν οι Χατζηφωτίου, Σ. (2005 , σελ. 182) και Τζαμαλούκα, Γ. (2007) ότι η αντίληψη, η αποτίμηση και η διαχείριση του κινδύνου σε περιπτώσεις που καλούνται οι κοινωνικοί λειτουργοί να αναλάβουν (όπως κακοποιημένες γυναίκες και παιδιά), αλλά και οι αποφάσεις που πρέπει να πάρουν, ουσιαστικά αποτελούν περίπλοκη διαδικασία. Η αποτίμηση του κινδύνου δεν είναι μια καθαρά τεχνική υπόθεση, αλλά επηρεάζεται από τις αξίες και τις αντιλήψεις αυτών που είναι εντεταλμένοι να αναλαμβάνουν την κοινωνική φροντίδα (Breton, M., 1990).

Στην κοινωνική εργασία, όμως, καθώς και σε άλλες περιοχές κοινωνικής παρέμβασης, οι αποφάσεις που αναφέρονται στον κίνδυνο συνδέονται με κρίσεις πιθανότητας, και διαφορετικά είδη συνεπειών.

Οι σωστές αποφάσεις όμως είναι αυτές για τις οποίες η κατάλληλη πληροφορία ανιχνεύεται από διαφορετικές πηγές, σταθμισμένη από την διαθέσιμη γνώση των συνεπειών και των πιθανοτήτων, και της οποίας γνώσης τα αποτελέσματα επανατροφοδοτούν αυτήν την γνώση, ώστε να είναι ικανή να εμπνεύσει μελλοντικές καλές πρακτικές.

Όλο και περισσότερες έρευνες όπου αφορούν στην αποτίμηση του κινδύνου και την κοινωνική φροντίδα δίνουν έμφαση στην αποτίμηση του κινδύνου ζημιογόνων ή αμφίβολων συνεπειών, όπως λέει ο Gunn, J. (1997, σελ. 163).

Ο Lawson, J. (1996) αναφέρει ότι η διαχείριση του κινδύνου δεν είναι το ίδιο με το να ξεφορτωνόμαστε τον κίνδυνο. Η διαχείριση του κινδύνου μας προμηθεύει ένα σχέδιο για να ακολουθούμε στρατηγικές

και για να επιφέρουμε αποτελέσματα. Επίσης, κάθε διαχείριση του κινδύνου πρέπει να είναι ευέλικτη και προσαρμοστική.

Υπάρχουν και λιγότερο προφανείς όψεις κινδύνου που προκύπτουν από λανθασμένες επαγγελματικές κρίσεις.

Ο Burke, P. (1990) περιγράφει τις διπλές ευθύνες των κοινωνικών λειτουργών, που πρέπει να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις της υπηρεσίας και την ίδια στιγμή να υποστηρίξουν το επικίνδυνο άτομο, ενώ συγχρόνως παρεμβαίνουν για να πάρουν το παιδί από τον επικίνδυνο γονιό.

Επίσης, πολλές φορές ο κίνδυνος από λανθασμένες εκτιμήσεις των επαγγελματιών υγείας, που οδηγούν σε τελείως ακατάλληλες ενέργειες, χειροτερεύει από το άγχος τόσο των εργαζόμενων όσο και των χρηστών υγείας. Στη διεθνή βιβλιογραφία υπογραμμίζεται ότι υπάρχει, συχνά, έλλειψη διαφάνειας γύρω από το ποιος είναι υπεύθυνος, λόγω ελλιπούς υποστήριξης της ιεραρχίας απέναντι στο προσωπικό πρώτης γραμμής. Οι Valentine, M. (1994) και Thomas, N. (1994) υποστηρίζουν ότι η συνήθης εχθρική στάση κριτικής από τον κοινωνικό λειτουργό προς τον χρήστη της υπηρεσίας, δημιουργεί μια κατάσταση κατά την οποία οι μεν κοινωνικές υπηρεσίες νιώθουν ότι βρίσκονται υπό απειλή και έτσι ανταποκρίνονται με το να εισάγουν περισσότερο έλεγχο και περισσότερους κανονισμούς, οι οποίοι καταλήγουν συχνά να ματαιώνουν τις σωστές επαγγελματικές αποφάσεις.

Σύμφωνα με την Πανταζοπούλου – Φωτεινά, Α. (2003) παράγοντες κινδύνου, επίσης, είναι η επαγγελματική εξουθένωση (συναισθηματική εξάντληση, αποπροσωποποίηση, κυνική αντιμετώπιση αποδεκτών των υπηρεσιών).

Επικινδυνότητα, βεβαίως, σημαίνει να βλάπτεις τους άλλους και η βλάβη μπορεί να γίνει είτε με πρόθεση είτε όχι. Όταν για παράδειγμα, μια υπόθεση απομάκρυνσης παιδιού από μια οικογένεια φτάσει στο δικαστήριο, θα πρέπει να στοιχειοθετηθεί ότι αυτό είναι «προς το συμφέρον του παιδιού».

Αυτό χρειάζεται πολυεπιστημονική προσέγγιση, γιατί αυτό είναι προτιμότερο ακόμα και αν δεν συμφωνούν όλες οι προσεγγίσεις, από το να ασκείται μια αυστηρή μονολιθική επαγγελματική εξουσία.

Σχετικά πρόσφατα έχει αναγνωρισθεί από την διεθνή βιβλιογραφία η σημασία της παρέμβασης και συνεργασίας και των

κοινοτικών φορέων, τόσο στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων (Gibelman, M., 1995, Ζαιμάκης, Γ., 2002), όσο και ειδικότερα στην αντιμετώπιση του φαινομένου της οικογενειακής βίας (Baldry, A., 2002).

Η κοινωνική υπηρεσία, λοιπόν, χρειάζεται να αναγνωρίζει τον κίνδυνο σε δυνητικά επικίνδυνες καταστάσεις, αλλά με τέτοιο τρόπο, ώστε οι ξεκάθαρες περιπτώσεις να γίνονται και πειστικές περιπτώσεις.

Επομένως, είναι αναγκαίο να ξεχωρίζουμε τους όρους «κίνδυνο» και «κρίση» γιατί ο κίνδυνος μπορεί να χρειάζεται διερεύνηση, ενώ η κρίση μια ειδική μέθοδο παρέμβασης.

Ο Milner, J. (1995) προτείνει να χρησιμοποιούνται οι στατιστικές προβλέψεις μαζί με άλλες μεθόδους αποτίμησης, για παράδειγμα στην παιδική κακοποίηση (όπως δομημένη κλινική συνέντευξη, ανεξάρτητες συνεντεύξεις από άλλα μέλη του περιβάλλοντος του παιδιού και άμεση παρατήρηση).

Πιο συγκεκριμένα η Χατζηφωτίου, Σ. (2005) πρότεινε το σύνολο των ενδιαφερομένων επαγγελματιών και κοινοτικών – κοινωνικών φορέων να εναρμονίζει τις προσπάθειές του και να απαιτείται η συνεργασία όλων των οργανισμών της κοινότητας, όπως κοινωνικές και δικαστικές υπηρεσίες, νοσοκομεία, σχολεία, συμβουλευτικά κέντρα, επιχειρήσεις, εκκλησιαστικές αρχές και ΜΚΟ, γυναικείες οργανώσεις, ΜΜΕ και άλλοι φορείς. Επομένως η αποτίμηση του κινδύνου και η διαχείρισή του είναι και πολυπαραγοντική και διεπιστημονική

Θετικό, βέβαια, είναι το γεγονός, όπως μας ενημέρωσε σε προσωπική επικοινωνία που είχαμε με τον πρόεδρο του συλλόγου ΣΥΓΑΠΑ (Σύλλογος Για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια) κ. Σπιτάλα Ν., το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που έδειξε για τον σύλλογο ΣΥΓΑΠΑ η Γραμματεία Ισότητας του Υπουργείου, η οποία τον κάλεσε σε ημερίδα για την Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού, το Δεκέμβριο του 2006 στην Αθήνα. Ήταν η πρώτη φορά που η Γραμματεία Ισότητας κάλεσε σύλλογο που δεν ήταν γυναικείος σύλλογος. Έπειτα, τον Μάιο του 2007 η Γραμματεία Ισότητας παρουσίασε στην Βουλή και συζητήθηκαν οι θέσεις του συλλόγου ΣΥΓΑΠΑ και αυτό το χρονικό διάστημα αναμένεται η λήψη των αποφάσεων (www.sos-sygapa.eu).

Επίσης, ο Gardner (1991) αναφέρει ορισμένους τρόπους, με τους οποίους θα ήταν χρήσιμο να αντιμετωπιστούν καταστάσεις, οι οποίες σχετίζονται με διαφωνίες πρώην συζύγων για την επιμέλεια των

παιδιών τους. Καταρχάς, θα πρέπει από τους δικαστές να διορίζονται δικαστικοί επίτροποι, οι οποίοι θα είναι πεπειραμένοι και θα κατέχουν τις ειδικές γνώσεις που είναι απαραίτητες για την διευθέτηση των κρίσεων για την επιμέλεια. Οι δικαστικοί επίτροποι θα είναι εξοικειωμένοι με τις αιτίες, τις εκδηλώσεις και την κατάλληλη θεραπεία των παιδιών με γονικό σύνδρομο αποξένωσης.

Οι δικαστικοί επίτροποι μπορούν να είναι ισχυροί σύμμαχοι για τους θεραπευτές που θα κληθούν στη συνέχεια να βοηθήσουν τα παιδιά να ξεπεράσουν τα προβλήματα, που, ενδεχομένως, δημιουργήθηκαν από το διαζύγιο, αλλά μπορούν να βοηθήσουν και τους γονείς στην καλύτερη αντιμετώπιση της συγκεκριμένης κατάστασης, χωρίς «παράπλευρες απώλειες».

Συγκεκριμένα, ο Gardner, R.A. (1991) προτείνει στις διαφωνίες για την επιμέλεια να δίνεται προτεραιότητα σε εκείνο το γονιό *(ανεξαρτήτως φύλου)* με τον οποίο το παιδί έχει αναπτύξει τον ισχυρότερο και υγιέστερο ψυχολογικό δεσμό. Όμως, λόγω του ότι οι μητέρες είναι ακόμα σήμερα συχνότερα οι αρχικοί υποστηρικτές των παιδιών, στις περισσότερες μητέρες θα δινόταν γονική προτεραιότητα στις διαφωνίες επιμέλειας που δικάζονται κάτω από αυτήν την αρχή. Εάν, εντούτοις, παρά την ανωτερότητα της μητέρας κατά την διάρκεια της γέννησης, ήταν ο πατέρας ο αρχικός υποστηρικτής - ειδικά κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών ζωής - ένας τέτοιος πατέρας θα ήταν πολύ καλά να χρησιμεύσει καλύτερα ως ο αρχικός έχων την επιμέλεια γονιός.

Αυτή η πρόταση του Gardner, R.A. είναι ουσιαστικά ουδέτερη στο φύλο ικανοποιώντας τις σημερινές απαιτήσεις για την ισότητα των φύλων, επειδή επιτρέπει την αποδοχή ενός πατέρα να μπορεί να ξεπεράσει τη μητέρα στα χρόνια που διαμορφώνεται ένα παιδί, ακόμα κι αν αρχίζει από μειονεκτική θέση. Μια μητέρα μπορεί να είναι καλή με τα νήπια και τα μικρά παιδιά, τα οποία εξαρτώνται συνολικά από αυτή, αλλά μπορεί να αντεπεξέλθει με δυσκολία με τους εφήβους, των οποίων την ανεξαρτησία ανέχεται μετά δυσκολίας. Ένας πατέρας μπορεί να είναι σχεδόν απολύτως ανάρμοστος στη φροντίδα ενός νηπίου, αλλά μπορεί να υπερέχει ως γονιός, όταν μπορεί να μοιραστεί τον αθλητισμό και άλλες δραστηριότητες με τα παιδιά σε επόμενα επίπεδα ανάπτυξης.

Θεωρούμε ότι αυτήν η πρόταση, όπως «το τεκμήριο του ισχυρότερου, υγιούς ψυχολογικού δεσμού», θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα του παιδιού σε μια διαφωνία επιμέλειας. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι ο γονιός που είχε τη μεγαλύτερη συμμετοχή με το παιδί, κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας, είναι αυτός πιθανότερο να έχει τον ισχυρότερο ψυχολογικό δεσμό. Εντούτοις, εάν πρόωρα δεν ήταν καλή η γονική φροντίδα, έπειτα ο δεσμός που αναπτύσσεται συνήθως είναι παθολογικός.

Συνεπώς, δεν αναφερόμαστε καθόλου σε οποιοδήποτε είδος ψυχολογικού δεσμού, αλλά ενός υγιούς ψυχολογικού δεσμού. Μια παρανοϊκή μητέρα, η οποία έχει προγραμματίσει έτσι το γιο της ώστε επίσης, να έχει αναπτύξει παρανοϊκά συναισθήματα για τον πατέρα του, μπορεί να έχει ένα ισχυρό ψυχολογικό δεσμό με το γιο της, ισχυρότερο από αυτόν που αυτός μπορεί να έχει με τον πατέρα του. Αλλά αυτό δεν είναι, βεβαίως, ένας υγιής δεσμός.

Τέλος, παραθέτουμε το πως, ορισμένες θεραπευτικές προσεγγίσεις σε συνεργασία με το δικαστήριο, μπορούν να βοηθήσουν στην καλύτερη αντιμετώπιση της γονικής αποξένωσης, που δημιουργείται στο παιδί για τον ένα γονιό. Με βάση τους τρεις τύπους γονικής αποξένωσης (βαριά, μέτρια, ήπια) ακολουθούν οι κατάλληλες θεραπευτικές προσεγγίσεις που προτείνει ο Gardner, R.A. (1991).

6 ii ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

(Για την απλότητα της παρουσίασης χρησιμοποιούμε την μητέρα ως παράδειγμα, λόγω του ότι συχνότερα είναι ο γονιός που προτιμά το παιδί, αλλά και ο έχων την επιμέλεια. Σε περίπτωση που συμβαίνει το αντίθετο, θα πρέπει στον πατέρα να δοθούν οι ανάλογες εκτιμήσεις και θεραπευτικές προσεγγίσεις).

ΒΑΡΙΑ ΜΟΡΦΗ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗΣ

Όσον αφορά τις *θεραπευτικές προσεγγίσεις* σε αυτήν την κατηγορία, η παραδοσιακή θεραπεία για τη μητέρα δεν είναι η συχνότερα δυνατή. Συνήθως, δεν έχει απολύτως καμία διορατικότητα στα βαθιά ψυχιατρικά προβλήματά της και είναι με αυτόν τον τρόπο συνολικά μη δεκτική στην αναλυτική επεξεργασία. Συχνά, θα ελέγξει τους θεράποντες και άλλους εκτιμητές που δεν συμμερίζονται τις αυταπάτες που διατηρεί κατά του συζύγου της. Αυτοί οι εξεταστές με αυτόν τον τρόπο ενσωματώνονται στο παρανοϊκό της σύστημα. Μια δικαστική απόφαση ώστε να εισαχθεί σε θεραπεία είναι ανώφελη, πάντα κατά τον Gardner, R.A. (1991). Οι δικαστές είναι μερικές φορές αφελείς, όσον αφορά την πεποίθησή τους, ότι κάποιος μπορεί να διατάξει ένα πρόσωπο στην αναλυτική επεξεργασία. Οι περισσότεροι δικαστές αντιλαμβάνονται, ότι δεν μπορούν να διατάξουν «μια ψυχρή σύζυγο να έχει έναν οργασμό ή έναν ανίκανο σύζυγο να έχει έναν ερεθισμό». Ακόμα, κάποιιοι νομίζουν ότι κάποιος μπορεί να διατάξει κάποιον να πειστεί και να υποστεί τη θεραπεία. Συνεπώς, το δικαστήριο κάνει καλά να μην διατάξει τέτοια θεραπεία, επειδή θα γίνει μόνο μια διακωμώδηση της θεραπείας.

Όσον αφορά τα παιδιά είναι σημαντικό για τους δικαστές να εκτιμήσουν, ότι *η θεραπεία για τα παιδιά δεν είναι συνήθως δυνατή, ενώ τα παιδιά ζουν ακόμα στο σπίτι της μητέρας*. Ανεξάρτητα από το πόσο συχνά εμφανίζονται στην θεραπεία, ανεξάρτητα από το πόσο ειδικευμένος (ικανός) είναι ο θεραπευτής, ο χρόνος στη θεραπεία είναι μόνο ένα μικρό μέρος του συνολικού χρόνου έκθεσης στο διασυρμό του πατέρα από τη μητέρα. Υπάρχει ένας παθολογικός ψυχολογικός δεσμός εδώ μεταξύ της μητέρας και των παιδιών, που δεν πρόκειται να αλλάξει από τη θεραπεία, εφ' όσον ζουν τα παιδιά με τη μητέρα και δηλητηριάζονται διαρκώς ψυχικά ενάντια στον πατέρα.

ΜΕΤΡΙΑ ΜΟΡΦΗ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗΣ

Όσον αφορά την δικαστικά-διατεταγμένη *θεραπεία* για αυτές τις οικογένειες, είναι σημαντικό να χρησιμοποιηθεί *ένας* θεραπευτής. Δεν

έχουμε να κάνουμε με μια κατάσταση, στην οποία η μητέρα πρέπει να έχει το θεράποντά της, ο πατέρας το θεραπευτή του, και τα παιδιά τους δικούς τους. Ένα τέτοιο θεραπευτικό πρόγραμμα, αν και φαινομενικά είναι πλήρες σεβασμού των ιδιαίτερων αναγκών κάθε συμβαλλόμενου μέρους, δεν είναι πιθανό να είναι αποτελεσματικό στη μεταχείριση των οικογενειών με Γονικό Σύνδρομο Αποξένωσης. Τέτοια πολυδιάσπαση μειώνει την επικοινωνία μεταξύ των οικογενειακών μελών, ιδρύει τα ανταγωνιστικά υποσυστήματα μέσα στην οικογένεια, και είναι με αυτόν τον τρόπο πιθανό να εντείνει τις παθολογικές αλληλεπιδράσεις, που συμβάλλουν στο γονικό σύνδρομο αποξένωσης.

Η εμπειρία δείχνει, ότι οι μητέρες στην βαριά μορφή γονικής αποξένωσης, που δεν έχουν απολύτως καμία διορατικότητα στα ψυχιατρικά προβλήματά τους, δεν έχουν γενικά θεραπευτές. Εντούτοις, οι μητέρες στη μέτρια κατηγορία επιδιώκουν συχνά τους θεράποντες. Επιλέγουν χαρακτηριστικά έναν θεραπευτή, με τον οποίο αναπτύσσουν μια αμοιβαία κοινωνία θαυμασμού και στην οποία ο θεράπων (συνειδητά ή ασυναίσθητα) γίνεται ο πρωτοπόρος της μητέρας, στην πάλη της με τον πρώην σύζυγο.

Περισσότερο συχνά, η μητέρα επιλέγει μια γυναίκα ως θεράποντα - ειδικά μια γυναίκα, που είναι η ίδια ανταγωνιστική προς τους άνδρες. Συχνά, ο θεράπων της μητέρας έχει ελάχιστη, η καθόλου επαφή με τον πατέρα και έτσι δεν ακούει την πλευρά της ιστορίας του. Όταν συναντιούνται με αυτόν, θα είναι χαρακτηριστικά εχθρικοί και άπονοι. Μερικές φορές τα παιδιά θα παρουσιαστούν σε αυτόν τον θεράποντα, για να τους βοηθήσει φαινομενικά να εξετάσουν τις ταπεινώσεις που υποφέρουν στα χέρια του πατέρα τους.

Αν και το δικαστήριο μπορεί να εκτιμήσει την παθολογική φύση του δεσμού που έχει η μητέρα με το θεράποντά της, μπορεί να είναι απρόθυμο να διατάξει τη διακοπή μίας τέτοιας θεραπείας.

Το δικαστήριο, λοιπόν, πρέπει να διατάξει τη μητέρα, να δει το θεράποντα του δικαστηρίου, ακόμη κι αν η συνεργασία της δεν είναι πιθανό να είναι σημαντική και ακόμα κι αν μπορεί να επηρεαστεί σημαντικά από το θεράποντά της (που μπορεί ακόμα να επιμένει να τη βλέπει). Ο θεράπων του δικαστηρίου πρέπει να είναι σε θέση να ανεχτεί τις διαπεραστικές κραυγές και τους ισχυρισμούς των παιδιών για κακομεταχείριση. Κάνοντας φανερά αυτά που τα παιδιά δηλώνουν

ότι θέλουν, δεν είναι το ίδιο πάντα με το να κάνεις αυτό που είναι καλύτερο για αυτά.

Ο θεράπων πρέπει να θυμάται ότι τα παιδιά ήταν πιθανό να είχαν μια καλή σχέση με τον πατέρα, πριν από το χωρισμό και ότι οι ισχυροί ψυχολογικοί δεσμοί πρέπει ακόμα να είναι παρόντες. Ο θεράπων πρέπει να δει τη ολοφάνερη έχθρα των παιδιών, ως επιφανειακή και σαν κολακεία στη μητέρα.

Είναι *κρίσιμο* ο θεράπων να εκτιμά, ότι τα παιδιά *τον χρειάζονται* σαν μία δικαιολογία για την επίσκεψη στον πατέρα. Όταν "είναι αναγκασμένα" να επικοινωνήσουν με τον πατέρα, μπορούν να ισχυριστούν στη μητέρα, ότι ο θεράπων είναι κακός ή σκληρός και ότι πραγματικά δεν θέλουν να δουν τον πατέρα τους, αλλά ότι ο θεράπων "τα αναγκάζει."

Ο δικαστής, επίσης, μπορεί να εξυπηρετήσει αυτήν την λειτουργία για τα παιδιά. Με μια δικαστική απόφαση, μπορούν να πουν στη μητέρα τους, "μισώ πραγματικά τον πατέρα μου, αλλά εκείνος ο ηλίθιος δικαστής με κάνει να τον δω." Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε αυτό το σημείο. Είναι ο αποτελεσματικότερος τρόπος για να μειωθεί η ενοχή των παιδιών, όταν τον επισκέπτονται, και, σε πολλές περιπτώσεις, μπορεί να είναι απαραίτητο, εάν η επικοινωνία μπορεί να είναι δυνατή μόνο κατά αυτόν τον τρόπο.

Επιπλέον, είναι σημαντικό να εκτιμηθεί ότι τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να διαδώσουν τον προγραμματισμό της μητέρας στα μικρότερα. Και τα μεγαλύτερα παιδιά είναι ιδιαίτερα πιθανό να το κάνουν αυτό, κατά τη διάρκεια των επισκέψεων στον πατέρα. Η μητέρα με αυτόν τον τρόπο στηρίζεται στη συνεργασία τους για να «δουλέψει» πάνω στα μικρότερα, όταν βρίσκονται στο «εχθρικό στρατόπεδο» (το σπίτι του πατέρα). Αυτά τα μεγαλύτερα παιδιά οργανώνουν μηχανορραφίες και μέσα στο σπίτι του πατέρα.

Στην κατάσταση, που η μητέρα παρατηρεί άμεσα τα παιδιά - είναι το πλέον πιθανόν να αντισταθούν στη μετάβαση με τον πατέρα τους και θα έχουν σχεδόν σίγουρα και την υποστήριξη της μητέρας τους (προφανή ή συγκεκαλυμμένη) για την απροθυμία τους. Εναλλακτικές μεταβατικές ρυθμίσεις πρέπει, επομένως, να επινοηθούν, ρυθμίσεις που δεν θα βάζουν τα παιδιά σε μια κατάσταση, στην οποία είναι με τη μητέρα και τον πατέρα συγχρόνως.

Μόλις λάβει το δικαστήριο μια τελική απόφαση, ότι τα παιδιά θα παραμείνουν με την μητέρα, έπειτα πρέπει αντιμετωπίσει τις εκστρατείες μίσους. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό σημείο. Τα παιδιά αναπτύσσουν στις εκστρατείες δυσφήμησής τους, την επιθυμία να διατηρηθεί ο ψυχολογικός δεσμός με τη μητέρα. Η προσφυγή στο δικαστήριο για την επιμέλεια, απειλεί μια διάσπαση αυτού του δεσμού. Μόλις διατάξει το δικαστήριο, ότι τα παιδιά θα παραμείνουν πρώτιστα με τη μητέρα τους, μπορούν να χαλαρώσουν και να τους επιτραπεί να απολαύσουν μια πιο γενναιόδωρη σχέση με τον πατέρα τους.

Επίσης, είναι σημαντικό για τους δικαστές να εκτιμήσουν, ότι δεν είναι όλοι οι θεράποντες κατάλληλοι για να συνεργαστούν με τέτοιες οικογένειες. Όπως προαναφέραμε, πρέπει να είναι έμπειροι για να ανεχτούν τις υπερβολές των παιδιών.

Τις ψεύτικες αντιλήψεις των εμπλεκόμενων σ' αυτές τις εκστρατείες μίσους θα τις αλλάξουν οι θεράποντες στο βαθμό που μπορούν να παρέχουν στα πρόσωπα αυτά μια ζωντανή εμπειρία. Οι θεράποντες με έναν ισχυρό προσανατολισμό προς την ψυχαναλυτική θεραπεία, συμβιβάζονται γενικά κατά τη θεραπεία των γονικών οικογενειών συνδρόμου αποξένωσης. Όταν ένα γονικό σύνδρομο αποξένωσης είναι παρόν, η θεραπευτική προσέγγιση πρέπει *πρώτα* να περιλάβει σε έναν σημαντικό βαθμό χειρισμούς και δομές ανθρώπων (συνήθως μέσα από τη δικαστική απόφαση), προτού να μπορέσει κάποιος να καθίσει και να μιλήσει θεραπευτικά με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Επιπλέον, οι θεράποντες που δέχονται σαν έγκυρες τις επιθυμίες του ασθενή (είτε παιδί, είτε ενήλικα) και τις εξετάζουν, ενώ αντενδείκνυται αυτό θεραπευτικά στην πίεση ή εξαναγκάζουν έναν ασθενή, δεν είναι, επίσης, καλοί υποψήφιοι για να εξυπηρετήσουν τέτοιες οικογένειες. Κάνοντας, λοιπόν, ότι ο ασθενής *θέλει* και κάνοντας ότι ο ασθενής *χρειάζεται*, *αναγκαία* μπορούν να είναι δύο εξ ολοκλήρου διαφορετικά πράγματα. Γι' αυτόν τον λόγο τα δικαστήρια διαδραματίζουν έναν τέτοιο σημαντικό ρόλο, στη μεταχείριση των οικογενειών, στην οποία το γονικό σύνδρομο αποξένωσης είναι παρόν. Χωρίς ο θεραπευτής να έχει τη δύναμη του δικαστηρίου να επιφέρει τους διάφορους χειρισμούς και τις δομικές *αλλαγές*, η θεραπεία δεν είναι δυνατή.

ΗΠΙΑ ΜΟΡΦΗ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗΣ

Όσον αφορά τη *θεραπεία* για το συγκεκριμένο στάδιο γονικής αποξένωσης, στα περισσότερα παιδιά μπορεί να χρειαστεί μια τελική δικαστική απόφαση, που επιβεβαιώνει ότι θα παραμείνουν πρώτιστα με τη μητέρα και την πλήρη διαβεβαίωσή, ότι δεν θα υπάρξει καμία μεταφορά της αρχικής επιμέλειας στον πατέρα τους. Αυτό συνήθως "θεραπεύει" το γονικό σύνδρομο αποξένωσης. Εάν τα παιδιά χρειάζονται τη θεραπεία είναι για άλλα πράγματα, ενδεχομένως, σχετικά με τις κακεντρέχειες του διαζυγίου.

6iii ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Εν κατακλείδει, στην παρούσα εργασία επιχειρήσαμε μια μικρή διερεύνηση του θεσμού της δικαιοσύνης, όσον αφορά την μεταχείριση των δυο φύλων και τους γονεικούς τους ρόλους. Από την εργασία, λοιπόν, αυτή μπορούμε να παρατηρήσουμε, ότι οι άνδρες πιστεύουν πως έχουν πέσει θύματα μιας εξέλιξης που τους επιβλήθηκε (φεμινισμός) και μιας σειράς άδικων κατηγοριών. Ενός φεμινισμού που διαθέτει σήμερα σημαντική ηθική και ενοχοποιητική εξουσία (Μπαντεντέρ, Ε., 2005). Στο όνομα της ισότητας δημιουργήθηκαν ανισότητες με αρνητικό τελικό αποδέκτη τον πατέρα, αλλά κυρίως το παιδί και τους νέους. Σήμερα, παραβιάζονται βασικά δικαιώματα του παιδιού και του πατέρα – άνδρα και παρεμποδίζεται ο γονεικός ρόλος του πατέρα.

Παροπλισμένοι, αποπροσανατολισμένοι, γεμάτοι πικρία και ανησυχία, οι άνδρες φαντάζονται, στους χειρότερους τους εφιάλτες, μια μελλοντική ζωή όπου θα είναι αντικείμενα, ευνούχοι, άχρηστοι – ακόμη και στο θέμα της αναπαραγωγής. Οι πιο ηλικιωμένοι μιλούν για τις «πρωταθλήτριες» που τους έβγαλαν νοκ άουτ. Οι πιο νέοι για τη «γυναικεία κυριαρχία». Όλοι φοβούνται λίγο πολύ τις νέες τους αντιπάλους (Μπαντεντέρ, Ε., 2005, σελ. 129).

Παρατηρήσαμε, επίσης, ότι ορισμένες αποφάσεις απαξιώνουν τον πατέρα ως γονιό, αλλά και ηθικά, κοινωνικά και συναισθηματικά,

πλήττοντας την πατρική του ιδιότητα και αξιοπρέπεια. Βέβαια, οι δικαστικές αυτές αποφάσεις είναι απόρροια απόψεων από κακοερμηνευμένες ψυχαναλυτικές θεωρίες, οι οποίες υποστηρίζουν ότι το παιδί έχει μόνο ένα πρωταρχικό φροντιστή και αυτός είναι η μητέρα.

Ο Χριστοδουλάκης, Θ. (2006) ανέφερε ότι αυτός είναι ο λόγος, που έγκυροι Δικαστικοί, χωρίς δεύτερη σκέψη και χωρίς ίχνος ενοχών, διαμελίζουν ψυχικά παιδιά, που έχουν την ατυχία να βιώνουν τις συνέπειες, όχι μόνο ενός διαζυγίου, αλλά και μιας νομικής αντίληψης, που πιστεύει ότι τα βοηθάει και ωστόσο βασίζεται σε μία μακρά αλυσίδα επιστημονικών παραλήψεων και λαθών.

Η μέχρι σήμερα απόδοση της επιμέλειας στον ένα γονιό, δημιούργησε νέα προβλήματα και η σύγχυση μεταξύ των εννοιών (αλλά και η εφαρμογή) της γονικής μέριμνας, επιμέλειας, κατοικίας, επικοινωνίας, στα οποία προστίθεται η διατροφή ως ο κύριος λόγος διένεξης, αντιδικίας και σχέσεων-διαζυγίου, έφερε τα αρνητικά αποτελέσματα στον ψυχισμό των παιδιών. Τα παιδιά έχασαν τον προσανατολισμό τους, τα σημεία αναφοράς και την ψυχο-κοινωνική τους ταυτότητα με την απουσία του πατέρα.

Επίσης, παρουσιάσαμε τα τραγικά αποτελέσματα της εξαναγκαστικής αποξένωσης που υφίσταται το παιδί από τον γονιό, που δεν έχει την επιμέλεια. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, ο γονιός που έχει την επιμέλεια, υποθέτει ότι έχει απόλυτη εξουσία στο παιδί δημιουργώντας του αρνητικά αισθήματα κατά του άλλου γονιού (Κακλαμανάκη, Ρ., 2007). Αυτό έχει ως συνέπεια και την ψυχική αποξένωση του παιδιού από τον άλλο γονιό, μετά την φυσική αποξένωση, που προέρχεται εξαιτίας της δικαστικής απόφασης.

Επιπλέον, αναφέραμε την σπουδαιότητά της πρότασης για τα Οικογενειακά Δικαστήρια, αλλά και περιγράψαμε τις θεραπευτικές προσεγγίσεις και την εμπλοκή των κοινωνικών λειτουργών στην καλύτερη αντιμετώπιση παρόμοιων οικογενειακών κρίσεων.

Όπως προαναφέραμε, λόγω του ότι στην συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων την επιμέλεια αναλαμβάνει η μητέρα, μέσω των δικαστικών αποφάσεων, ο πατέρας είναι κυρίως ο γονιός από τον οποίο αποξενώνεται το παιδί.

Η καθημερινή, όμως, απρόσκοπτη σχέση-επικοινωνία του πατέρα με τα παιδιά είναι επιβεβλημένη, διότι η βιωματική αυτή σχέση θα του αναπτύξει αισθήματα σταθερότητας, ισορροπίας και

κοινωνικότητας. Κρίνεται αναγκαία, λοιπόν, η πραγματοποίηση ερευνών από τους αρμόδιους κλάδους της Επιστήμης, καθώς και η δημιουργία του θεσμού του «Οικογενειακού Δικαστηρίου» στην χώρα μας, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες, ώστε η πολιτεία μας με γνώση και σύνεση να περιορίσει τις συνέπειες μιας έτσι κι αλλιώς κακής, αλλά μερικές φορές αναπόφευκτης λύσης, που είναι το διαζύγιο.

Τέλος, επειδή είναι βέβαιο, πως ζούμε σε μια εποχή διατάραξης, δυναμικής μεταβολής, έως και μετάλλαξης των παραδοσιακών αξιών και ηθικής, όσον αφορά στις διαπροσωπικές σχέσεις των δύο φύλων, το γάμο, την οικογένεια και τα παιδιά, θεωρούμε πως πρέπει να δοθεί μεγάλη προτεραιότητα στη συναισθηματική ωρίμανση της οικογένειας, η οποία δε θα θεωρηθεί στιγματισμένη, εάν συμβουλευτεί κάποιον ειδικό, ώστε τα μέλη της να αυξήσουν τη δημιουργικότητά τους, να βελτιώσουν την επικοινωνία τους ή να ξεπεράσουν τις αναπόφευκτες κρίσεις της οικογενειακής ζωής. Πρέπει να κατανοηθεί ότι δεν είμαστε παρά μόνο ανθρώπινα πλάσματα, τα οποία μοιάζουμε πολύ μεταξύ μας, κι ότι, εάν δεν είμαστε μέρος της λύσης του προβλήματος, τότε είμαστε το ίδιο το πρόβλημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A/A

- Αγκασενσκή Σ. (2000) «Πολιτική των φύλων». Εκδόσεις: Πόλις.
- Adler A. (1978) «Η αγωγή του παιδιού». Εκδόσεις: Επίκουρος, Σειρά: Άνθρωπος και κόσμος.
- Albrechtsen Janet (2003) «Fathers Are Not Optional» 7th May 2003, *The Australian*.
- Ann L. Coker, PhD, Keith E. Davis, PhD, Ileana Arias, PhD, Sujata Desai, PhD, Maureen Sanderson, PhD, Heather M. Brandt, MSPH, Paige H. Smith, PhD, MSPH (2007). «Physical and Mental Health Effects of Intimate Partner Violence for Men and Women» *Forensic Science International* 167 53–55
- Archer J. (Ed.) (1994) «*Male violence*». London: Routledge.
- Archer J. (2000). «Sex differences in aggression between heterosexual partners: a meta-analytic review». *Psychol Bull*.
- Argall, P. and Cowderoy, B. (1997) «*We can take it: Young people and drug use*» In H. Kemshall and J. Pritchard (eds) *Good Practice in Risk Assessment and Management 2: Protection, Rights and Responsibilities*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Astor, H. (1994) «Swimming Against the Tide: Keeping Violent Men out of Mediation», in J. Stubbs, (ed.) *Women, Male Violence and the Law*, Sydney, Federation Press.

B/B

- Baldry, A. (2002) Victimization of Domestic and Sexual Violence in eastern Europe, in Nieubeerta P. (ed) *Crime Victimization in Comparative Perspective*, Den Haag.
- Barber, B., & Thomas, D. (1986) «*Dimensions of fathers' and mothers' supportive behavior: A case for physical affection*». *Journal of Marriage and the Family*, 48, 783–794. [[Context Link](#)]
- Barnett Guy 2003, <http://guybarnett.com/article.asp?artid=179> accessed on 9/1/2008.
- Biller, H. B., & Borstelmann, L. J. (1967) «Masculine development: An integrative review». *Merrill-Palmer Quarterly*, 13, 253–294. [[BIOSIS Previews Link](#)] [[Context Link](#)]

- Biller, H.B. (1971) «*Fathering and female sexual development*» *Medical Aspects of Human Sexuality*. 5, 11, 126-138.
- Breton, M. (1990) «Learning from Social Groupwork Traditions». *Social Work with Groups*, 13, 3, pp. 21 – 34.
- Bronson, W. C. (1959) «Dimensions of ego and infantile identification». *Journal of Personality*, 27, 532–545. [\[Context Link\]](#)
- Bryson, V. (1998) «Patriarchy: A Concept Too Useful to Lose». *Contemporary Politics*, τομ. 5,4.
- Bryson, V. (2000) «*Men and Sex Equality*». *Politics*, τομ. 20,1.
- Bryson, V. (2005) «*Φεμινιστική Πολιτική Θεωρία*» Μεταφρ.: Πανάγου Ε., εκδόσεις: Μεταίχμιο επιστήμες, Αθήνα.
- Burke, P. (1990) «The fieldwork team response: An investigation into the relationship between client categories, referred problems and outcome». *British journal of Social work* 20, 469-482.

Σ/Γ

- Cadman Alan (2003) «*Fathering for the Future*» accessed on 9/1/2008
<http://www.alancadman.com.au/viewarticle.asp?intarticleid=892>
- Cartwright GF (1993) «Expanding the parameters of parental alienation syndrome». *American Journal of Family Therapy*, 21:3:205-215
- Γιαρένη Ιωάννα Αρ. (2004) «*Γυναίκα & ανθρώπινα δικαιώματα*». Εκδόσεις: Έλλην – Γ. Παρικός & Σια Ε.Ε., Αθήνα.
- Γιώργας Δημητρίου (1995) «*Κοινωνική Ψυχολογία : στάσεις, αντίληψη του προσώπου, στερεότυπα , επιθετικότητα, δυαδικές σχέσεις και επικοινωνία*». Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Τόμος α' Αθήνα.
- Clawar SS. & Rivlin BV (1991) «*Children Held Hostage: Dealing with Programmed and Brainwashed Children*». Chicago, IL, American Bar Association.
- Coakley, J. (2001) «*Sport in Society*». *Issues and controversies* .New York. McGraw Hill.
- Cohen L., Manion L. (1997) «*Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*» (μτφ. Χ. Μητσοπούλου, Μ. Φιλοπούλου). Εκδόσεις: Έκφραση, Αθήνα.
- Corby, B. (1996) «*Risk assessment in child protection work*». In H. Kemshall and J. Pritchard (eds) *Good Practice in Risk Assessment and Management* 1. London: Jessica Kingsley Publishers.

D/Δ

- Δεμερτζής Κ. (2007) Κέντρο δικανικών μελετών: Κύκλος Δικαιικού προβληματισμού, θέμα: «Εισήγηση και προτάσεις για μια ριζική αναμόρφωση του οικογενειακού δικαίου: Η συνεισφορά της εμπειρίας των χωρισμένων πατέρων», 15 Νοεμβρίου, ώρα 8 μ.μ. Ιστοσελίδα www.kostasbeys.gr.
- Distler, L. S. (1965) «*Patterns of parental identification: An examination of three theories*». Unpublished doctoral dissertation, University of California, Berkeley. [\[Context Link\]](#)
- Dunne J & Hedrick M (1994) «The parental alienation syndrome: an analysis of sixteen selected cases». *Journal of Divorce and Remarriage*, 21:3/4:21-38.
- Dunn M.C. (2004) «The politics of father Rights Activists- Do persistent critics of the family court behave in a way which stands up to scrutiny?» Presented to Natinal Abuse free Contact Campaign.

E/E

- Elle, 4 Νοεμβρίου 2002 στην Μπαντεντέρ Ελίζαμπετ (2005) Σελ. 74 «Σε λάθος δρόμο: οι αντιφάσεις, οι οπισθοχωρήσεις, το μέλλον». Εκδ: Καστανιώτης.

Z

- Ζαιμάκης, Γ. (2002) «Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες. Ανάπτυξη, Συλλογική Δράση, Πολυπολιτισμικότητα». Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

F/Φ

Fatherhood Foundation (2002) About Us – History
<http://www.fathersonline.org/about/index.html>

- Fatherhood Foundation (2002i) «*Fatherhood Foundation*» Newsletter Issue Issue No.9-28 October, 2002.
- Fatherhood Foundation 2003 *The 12 Point Plan Fatherhood Foundation 2003i* Fatherhood Foundation Newsletter Issue No. 44-30th June, 2003
- Fatherhood Foundation 2003ii Fatherhood Foundation Newsletter Issue No. 24-10th February, 2003.
- Fatherhood Foundation 2003iii Fatherhood Foundation Newsletter Issue No 43-23 June, 2003.

- Fatherhood Foundation 2003iv National Fathering Forum Delegates List August 15, 2003.
- Fatherhood Foundation 2003v Fatherhood Foundation Newsletter Issue No. 50-11 August, 2003
- Fatherhood Foundation 2003vi Fatherhood Foundation Newsletter Issue No. 36-5th May, 2003
- Fatherhood Foundation 2003vii *Fatherhood Foundation Newsletter Issue No. 57-29th September, 2003* Wenham Margaret 2003i 50-50 Vision 11/07/03 Courier Mail, Brisbane 2003.
- Fiebert, M. S. & Gonzalez, D. M. (1997) «Women who initiate assaults: The reasons offered for such behavior». *Psychological Reports*, 80, 583-590.
- Fitz-Simmons, M. J. (1935) «*Some parent-child relationships as shown in clinical case studies*» (Contributions to Education No. 643). New York: Teachers College, Columbia University. [\[Context Link\]](#)
- Flood Michael (2003) «*Fatherhood and Fatherlessness*». The Australia Institute, Discussion Paper No. 59, November, pp. 21-23.
- Fontes, David L. Psy.D. (1999) «*What domestic violence presenters don't tell you*». Information on Male Victims of Domestic Violence, 9728 Kent St., Suite C, Elk Grove, CA 95624 E-mail: maledv@citlink.net
- Φραντζεσκάκη, Ι. (1987) «Αντικοινωνική Συμπεριφορά των νέων. Χουλιγκανισμός, Αναρχισμός, Τρομοκρατία, Ναρκωτικά και λοιπές σύγχρονες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς». Εκδόσεις: Σάκκουλα. Αθήνα.
- Frodi, A., Macauley, J. and Thome, P.R. (1977) «*Are women always less aggressive than men? A review of the experimental literature*». *Psychological Bulletin*, 84, 634-660.

G

- Gardner, Richard A. (1987) «*The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation Between Fabricated and Genuine Child Sex Abuse*». Creative Therapeutics. Cresskill, New Jersey.
- Gardner, Richard A. (1991) «Νομικές και ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις στους τρεις τύπους γονικών συνδρόμων αποξένωσης στην οικογένεια: όταν η ψυχιατρική και ο νόμος ενώνουν τις

δυνάμεις». *Court review*, volume 28, number 1, p. 14-21 *American Judges Association*.

- Gardner, Richard A. (2002) Unpublished Manuscript, Accepted for Publication «*Does DSM-IV Have Equivalents for the Parental Alienation Syndrome (PAS) Diagnosis?*». Department of Child Psychiatry, College of Physicians and Surgeons Columbia University, New York, USA.
- George, M.J. (1994) Riding the Donkey backwards: Men as the unacceptable victims of marital violence. *Journal of Men's Studies* 3(2) November p.137-159
- George, M. J. (1997) Into the eye of the Medusa: beyond testosterone, men and violence. *Journal of Men's Studies*, 5, 295–313.
- George M.J. (2003) «Invisible touch» *Department of Neuroscience, St. Bartholomew's and Royal London Hospital Medical School, Queen Mary College (London University), Mile End Road, London E1 4NS, UK*.
- Gibelman, M. (1995) *What Social Workers Do? Washington, DC: NASW*.
- Gordon, R.M. (1998) «The Medea Complex and the Parental Alienation Syndrome: When Mothers Damage Their Daughter's Ability to Love a Man. The Mother - Daughter Relationship Echoes Through Time». Ed. by Gerd H. Fenchel. *Jason Aronson Inc. Northvale, New Jersey*.
- Gunn, J. (1997) «Maintaining a balanced perspective on risk». *International Review of Psychiatry* 9, 163 - 5.

H/H

- Huntington DS (1986) «The forgotten figures in divorce, in *Divorce and Fatherhood: The Struggle for Parental Identity*». Edited by Jacobs JW, Washington DC, *American Psychiatric Association Press*.
- Jackman Christine (2003) «When Dads get Deadly» 17 September 2003 *The Australian*.
- Jacobs, J.W. (1988) «Euripides' Medea: A psychodynamic model of severe divorce pathology». *American Journal of Psychotherapy*. 42, 2, 308-319.

J

- Johnston JR, & Campbell LE (1988) «Impasses of Divorce: The Dynamics and Resolution of Family Conflict». *New York, The Free Press*.
- Johnston JR (1993) «Children of divorce who refuse visitation, in Nonresidential Parenting». *New Vistas in Family Living*. Edited by Depner CE, Bray JH, London, Sage Publications.
- Juni, S. And Grimm, D.W. (1993) «Sex-role similarities between adults and their parents». *Contemporary Family Therapy*.15,3,247-251.
- Jurik & Gregware (1989) «A method for murder: An interactionist analysis of homicides by women». *Tempe: Arizona State University, School of Justice Studies*.

K/K

- K. Daniel O' Leary (2000) «Are women really more aggressive than men in intimate relationships? Comment on Archer (2000)» *Psychological Bulletin Vol. 126, No. 5, 685-689, State University of New York at Stony Brook*.
- Κακλαμανάκη Ρούλα (2007) «Η γυναίκα χτες και σήμερα: Ισονομία, ισότητα, αλλά και διαφορετικότητα». Εκδόσεις: Κέδρος Α.Ε., Αθήνα.
- Kelly, J. W., & Worell, L. (1976) «Parent behavior related to masculine, feminine, and androgynous sex role orientations». *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 44, 843–851. [[Context Link](#)]
- Kipnis, A. (1994). «Men, movies and monsters. Heroic masculinity as a crucible to male violence». *Psychological Perspectives*, 29, 38–51.
- Klein, M. (1984). Narrative of a child analysis. R. Money-Kyrle (Ed.), *The writings of Melanie Klein (Vol.4)*. New York: Free Press. (Original work published in 1961).
- Κυριαζή Νότα (1999) «Η κοινωνιολογική έρευνα: κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών». Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

L/Λ

- Lansky Vicki (1994) «Αντιμετωπίζοντας το παιδί μετά το διαζύγιο». Μεταφρ.: Ανδρεοπούλου Σοφία, Εκδόσεις: Αναστασιάδη, Αθήνα.

- Lawson, J. (1996) «*A framework of risk assessment and management for older people*». In H. Kemshall and J. Pritchard (eds) *Good Practice in Risk Assessment and Management 1*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Leonard, K. E. (1993) «*Drinking patterns and intoxication in marital violence: Review, critique and future directions for research*». In S. E. Martin, *Alcohol and interpersonal violence: Fostering multidisciplinary perspectives* (pp. 253-276). *Washington, DC: US Department of Health and Human Services*.
- Libération, 10 Μαρτίου 2002 στην Μπαντεντέρ Ελίζαμπετ (2005) Σελ. 111 «*Σε λάθος δρόμο: οι αντιφάσεις, οι οπισθοχωρήσεις, το μέλλον*». Εκδ.: Καστανιώτης.
- Lidz, R. W., & Lidz, T. (1949) «*The family environment of the schizophrenic patient*». *American Journal of Psychiatry*, 106, 332–345. [\[Context Link\]](#)
- Lidz, T., Parker, B., & Cornelison, A. (1956) «*The role of the father in the family environment of the schizophrenic patient*». *American Journal of Psychiatry*, 113, 126–132. [\[Context Link\]](#)

M/M

- Maccoby EE. & Mnookin RH (1992) «*Dividing the Child: Social and Legal Dilemmas of Custody*». Cambridge, MA, Harvard University Press.
- McLeod M. (1984) «*Women against men: An examination of domestic violence based on an analysis of official data and national victimization data*». *Justice Quarterly*, 1.
- Mann, C. R. (1990). *Black female homicide in the United States*, *Journal of Interpersonal Violence*, 5, 176-201.
- Μαράτου – Αλιπράντη (1995) «*Η οικογένεια στην Αθήνα: Οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές*». Εκδόσεις: ΕΚΚΕ, Αθήνα.
- Μαρκάτος Ν., καθηγητής Ε.Μ.Π. τ. Πρύτανης, Χριστοδουλάκης Θ., ψυχίατρος, διευθυντής ψυχιατρικής κλινικής, Χειρδάρης Β., δικηγόρος ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Ημερίδα του Συλλόγου για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ), 23/6/2006, που διοργανώθηκε στην Αθήνα με θέμα: «*Η διαδικασία του διαζυγίου στην Ελλάδα –*

δικαιώματα του πατέρα. Αποτελέσματα Παιδείας και Πολιτισμού στην νέο-ελληνική κοινωνία».

- Mead Lawrence (1999) «Welfare reform and the Family» Family Matters No.54 Spring/Summer Page 1 Australian Institute of Family Studies, Melbourne.
- Miller R. (2004) «Female abusers hide behind veil of motherly stereotypes» Monday, February 23, The Express-Times.
- Miller Tony (2003) «Dads In Distress Bare Facts» <http://www.dadsindistress.asn.au/information.html>
- Milner, J. (1995) «Physical child abuse assessment: Perpetrator assessment». In. J. Campbell (ed) Assessing Dangerousness: Violence by Sexual Offenders, Batterers and Child Abusers. London: Sage.
- Mouseler Virginie (2006) «Οι γυναίκες και οι ομοφυλόφιλοι – Η ψεύτικη αδιαφορία». Μεταφρ.: Τζαμαλούκα Γ.Σ., εκδόσεις: Παπαζήση, Αθήνα.
- Μπαντεντέρ Ελίζαμπετ (2005) «Σε λάθος δρόμο: οι αντιφάσεις, οι οπισθοχωρήσεις, το μέλλον». Εκδόσεις: Καστανιώτης
- Muehlenberg Bill (2004) «Why Families Are In Strife». Family World News June 2004. article 1, Australian Christian Network. <http://www.pastornet.net.au/fwn/2004/jun/art11.html>
- Mussen, P. H. & Distler, L. (1959) «Masculinity, identification, and father-son relationships». *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 59, 350–356. [\[Context Link\]](#)
- Mussen, P. H. (1961) «Some antecedents and consequences of masculine sex-typing in adolescent boys». *Psychological Monographs*, 75(2, Whole No. 506). [\[Context Link\]](#)

N/N

- Nicholson A. (1995) Chief Justice, *Enhancing Access to Justice*, Family Court of Australia Second National Conference Papers, 2-23 September, *Family Court of Australia*. P1.
- Νόβα – Καλτσούνη Χριστίνα (1994) «Κοινωνικοποίηση: Η Γένεση του Κοινωνικού Υποκειμένου». Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα.

- Νόβα – Καλτσούνη Χριστίνα (2006) «Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες, ανάλυση δεδομένων με τη χρήση του *ssps 13*» Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα.

O/O

- Olver, R.R., Aries, E. and Batgos, J. (1989) «Self-other differentiation and the mother-child relationship: The effects of sex and birth order». *Journal of Genetic Psychology*, 150,3, 311-322.
- Orlofsky, J. L. (1979) «Parental antecedents of sex-role orientation in college men and women». *Sex Roles*, 5, 495–512. [\[Context Link\]](#)

P/Π

- Πανταζοπούλου – Φωτεινά Α. (2003) Εργασιακό περιβάλλον και Ψυχικές Επιπτώσεις (Οργανωτική – Βιομηχανική Ψυχολογία). Προσέγγιση από τον χώρο της Ιατρικής της Εργασίας, Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, Αθήνα.
- Passmore Daryl (2004) «The Ultimate Revenge», *The Sunday Mail*, 13 Jun04 p1 Queensland.
- Patterson, D. (1991) «The other victim: the falsely accused parent in sexual abuse and custody case». *Journal of Family Law* 30:919 941.
- Perry Della and Whitemore Ruth (2002) «Recontextualising Violence: Children, 'Disability' and Gender». *People 1st Program WA*.
- Peterson, D. R., Becker, W. C., Hellmer, L. A., Shoemaker, D. J., & Quay, H. C. (1959) «Parental attitudes and child adjustment». *Child Development*, 30, 119–130. [\[Context Link\]](#)
- Pine F. (1995) «On the Origin and Evolution of a Species of Hate: A Clinical-Literary Excursion». In Akhtar,S., Kramer,S., Parens,H.,Eds. *The Birth of Hatred. Developmental, Clinical, and Technical Aspects of Intense Aggression.pp 105 132. Jason Aronson Inc. Northvale, New Jersey, London.*

R/P

- Rand DC (1996) «Comprehensive psychosocial assessment in factitious disorder by proxy, in Spectrum of Factitious Disorders». Edited by Feldman MD, Eisendrath SJ. Washington DC, *American Psychiatric Press, Inc.*, 1996.

- Rathus Zoe, Rendell Kathryn and Lynch A. (2000) «*An unacceptable risk: A Report on child contact arrangements where there is violence in the family*». Brisbane, Women's Legal Service.
- Robinson Elly and Rodgers Bryan (2004) *Mental Health & Changing Families* <http://www.anu.edu.au/cmhr/changingfamilies.php>
- Rodgers Bryan, Blewitt Kelly, Jacomb Patricia, Rosenman Stephen (2003) «*Childhood Adversity and Abuse and Mental Health in Adult Life*». *Paper presented at 8th Australian Institute of Family Studies Conference, Feb.*
- Rohner, Ronald P., Veneziano, Robert A. (2001) «*The importance of love of fathers: History and modern elements*». Volume 5(4), December, p 382-405, *Review of General Psychology, Copyright 2001 by the American Psychological Association, Inc.*
- Russell, E., & Ward, J., (2002) «*Fan Violence Social Problem or Moral Panic?*» *Aggression and Violent Behavior* ,7: 453-475

S/Σ

- Σαμαράς Απόστολος ψυχολόγος-ψυχοθεραπευτής, Τσάβλου Ε., κοινωνική λειτουργός Κέντρο ψυχικής υγείας Καβάλας, Σπιτάλας Νίκος, καθηγητής ΤΕΙ, πρόεδρος ΣΥ.Γ.Α.Π.Α.: Ημερίδα του Συλλόγου για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ), 8/4/2006, που διοργανώθηκε στη Δράμα με θέμα: «*Διαζύγια, επιπτώσεις στον συναισθηματικό και κοινωνικό κόσμο των παιδιών*».
- Σαμπάνη Ε., Τσιλιμπάρη Α. Τσοπάνη Κ. (2007) «*Η επιθετικότητα των γυναικών στην συντροφική σχέση*». *Πτυχιακή Εργασία*, Τ.Ε.Ι. Ηρακλείου.
- Selltiz, C., Wrightsman, L.S., και Cook, S.W., (1976) «*Research Methods in Social Relations*» (3^η έκδ.), New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Shared Parenting Council of Australia 2002i SPCA Media Release 22 October 2002
- Shared Parenting Council of Australia 2002ii *SPCA Media Release November 18, 2002.*
- Shared Parenting Council of Australia 2002iii *SPCA News Update Vol 1 Issue 2, 30 November 2002*
- Shared Parenting Council of Australia 2002iv *SPCA News Update Vol 1 Issue 1, 2002. 28 October 2002 p3.*

- Shared Parenting Council of Australia 2003 *Affiliate Organisations* <http://www.sPCA.org.au/>
- Shared Parenting Council of Australia 2003i *Submission to the House of Representatives Standing Committee on Family and Community Affairs Inquiry into Child Custody Arrangements in the event of Family Separation* p17
- Shared Parenting Council of Australia 2003ii www.sPCA.org.au home page.
- Shorter, D. (1976). «*The making of the modern family*». London: Collins.
- Σπιτάλας Ν., καθηγητής ΤΕΙ, Δραμιλαράκη Μ. παιδοψυχίατρος, Παπαδόπουλος Θ., δικηγόρος στον Άρειο Πάγο, Μητροπολίτης Βέροιας – Νάουσας – Καμπανίας Παντελεήμονα: Ημερίδα του Συλλόγου για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ), 18/6/2006, που διοργανώθηκε στην Βέροια με θέμα: «*Η ακούσια απουσία του πατέρα στο διαζύγιο, επιπτώσεις τον ψυχικό κόσμο των παιδιών. Ηθική και οικογενειακή παράμετρος*».
- Skynner Robin & Cleese John (1992) «Οικογένεια, η σύγχρονη Οδύσσεια» Εκδόσεις: Κέδρος, Αθήνα.
- Steinmetz, S.K. (1977) «The battered husband syndrome». *International Journal*, 2, 499-509.
- Stewart JW (1991) «The molestation charge». *California Family Law Monthly* 7:9:329-335.
- Σύλλογος Για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ) www.sos-sygapa.eu

T/T

- ΤΑ ΝΕΑ , 18/04/2006 , Σελ.: Ν16, Κωδικός άρθρου: Α18516Ν161, ID: 515380 Θέμα: «*Δεν βλέπω τα παιδιά λόγω αργίας. Αποφάσεις για γέλια και για κλάματα στην επιμέλεια μετά το διαζύγιο*», Νίνα Μουστάκα, Μάρθα Καιτανίδη.
- Thoennes N & Tjaden PG (1990) «The extent, nature, and validity of sexual abuse allegations in custody visitation disputes». *Child Abuse & Neglect* 12:151-163.
- Thomas, N. (1994) «The social worker as a “bad object”». *British journal of Social work* 24, 71-86.
- Thompson Bill: <http://www.parental-alienation->

- Τζαμαλούκα Γ, Παπαδάκη Μ, Χατζηφωτίου Σ, Χλιαουτάκης Ι (2006) «Συμπεριφορές συναισθηματικής κακοποίησης σε ενήλικα ζευγάρια: Ένα υπόδειγμα με ερμηνευτικό παράγοντα τον τρόπο ζωής». *Το βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τεύχος 46, Σελ.113-155.
- Τζαμαλούκα Γ., Ζύγα Ε., Φωτεινά Ε., Παπαδακάκη Μ., Χλιαουτάκης Ι. (2006) «Η βίωση της ενδο-γονεϊκής βίας και οι ψυχολογικές της συνέπειες». *ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ, Αποδεκτό*, Τόμος 13, Τεύχος 3.
- Τζαμαλούκα Γ. (2007) «Μεθοδολογικές προσεγγίσεις αποτίμησης κινδύνου στην κοινωνική φροντίδα και την κοινωνική εργασία». *Ποινική Δικαιοσύνη: Νομοθεσία & Νομολογία Θεωρία & Πράξη*, τεύχος 10, (100), σελ.217 – 225.
- Tzamalouka G., Parlalis S., Soultatou P., Chliaoutakis J. (2007) «Applying the concept of lifestyle in association with aggression and violence in Greek couples». *Journal of Aggressive Behaviour*. 32:1-25, Impact Factor 1.20
- Troll, L. (1987) «*Mother-daughter relationship through the life span*». *Applied Social Psychology Annual*. 7, 284-305.
- Turkat Ira Daniel (1995) «Divorce related malicious mother syndrome». *Journal of Family Violence* 10:3:253-264.

V

- Valentine, M. (1994) «*The social worker as a "bad object"*». *British journal of Social work* 24, 71-86.

W

- Weber, R.P. (1990) «*Basic Content Analysis*». London: Sage Publications.
- West William, 2003, *New moves to reduce divorce rate*. Kairos Catholic Journal Vol 14 No 10 15 June 2003. Catholic Archdiocese of Melbourne.

XIX

- Χατζηφωτίου, Σ. (2005) «*Ενδοοικογενειακή Βία κατά των γυναικών και παιδιών: Διαπιστώσεις και προκλήσεις για την Κοινωνική Εργασία*». Εκδόσεις: Τζιόλας, Θεσ/νίκη.

- Χριστοδουλάκης Θ., ψυχίατρος, διευθυντής ψυχιατρικής κλινικής, Μαρκάτος Ν., καθηγητής Ε.Μ.Π. τ. Πρύτανης Χειρδάρης Β., δικηγόρος ανθρωπίνων δικαιωμάτων,: Ημερίδα του Συλλόγου για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια (ΣΥΓΑΠΑ), 23/6/2006, που διοργανώθηκε στην Αθήνα με θέμα: «Η διαδικασία του διαζυγίου στην Ελλάδα – δικαιώματα του πατέρα. Αποτελέσματα Παιδείας και Πολιτισμού στην νέο-ελληνική κοινωνία».

SITES ΑΠΟ ΤΟ ΙΝΤΕΡΝΕΤ

<http://www.akidsright.org>

www.elsevier.com/locate/forsciint

<http://www.AKidsRight.Org/video.html>

<http://feminist4fathers.mensnewsdaily.com>

<http://www.sharedparentingworks.org>

<http://www.medlook.net>

http://www.fact.on.ca/Info/pas/links/pas_link.htm

<http://www.equalparenting.org/>

<http://www.childhealth.gr/synedrio5a.html>

<http://www.in2.gr/dman.php?id=4005>

Association of Family and Conciliation Courts Research Unit)

<http://www.interscience.wiley.com/journal> email:

office@greekhelsinki.gr ιστοσελίδα: <http://cm.greekhelsinki.gr/>

<http://www.csulb.edu/~mfiebert/assault.htm> The Truth on Domestic

Violence <http://nzmera.orcon.net.nz/altmrfaq.html> alt.mens-rights FAQ

<http://www.landwave.com/family/> More Truth on DV

<http://nzmera.orcon.net.nz/menlinks.html> 1000 Men's/Dads' Links

<http://www.calib.com/nccanch/pubs/factsheets/canstats.cfm> Child

Abuse Statistics An "indigenous" people is that which committed the

last local genocide <http://nzmera.orcon.net.nz/contents.html> Sex, Lies

& Feminism

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ

<http://whatiscomingup.wordpress.com>

<http://fulda.vaeteraufbruch.de/DemoFulda>

ΙΣΠΑΝΙΑ

<http://www.unidosporlacustodiacompartida.org>

<http://es.youtube.com>

ΒΕΛΓΙΟ

<http://laviedeperes.over-blog.com/>

<http://sospapa.babelleir.be/>

ΓΑΛΛΙΑ

http://fr.wikipedia.org/wiki/Fausses_accusations_d'abus_sexuel

www.youtube.com/parentalnet

www.dailymotion.com/reseau-parental-europe

[FMCP / NMCP / l'Enfant et son père](http://www.fmcp.fr/NMCP/l'Enfant_et_son_pere)

ΚΑΝΑΔΑ

<http://www.hc-sc.gc.com/nc-cn>

<http://www.justice.gc.ca/fra/pi/rpad-pad/rap-rep>

ΕΛΛΑΔΑ

www.sos-sygapa.eu

www.internationalienation.blogspot.com

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Brearley, C.P. (1982) «*Risks and Social Work: Hazards and Helping*». London: Routledge and Kegan Paul.
- Burke, P. (1999) Social Services Staff. Risks Face and Their Dangerousness to Others. In P. Parsloe. Risk Assessment in social care and Social Work. (eds) Research Highlights. Aberdeen.
- Fiebert Martin S. (2007) «*References examining assaults by women on their spouses or male partners: an annotated bibliography*». California State University, Long Beach.
- George, M. J. (2007) «The "great taboo" and the role of patriarchy in husband and wife abuse». *International Journal of Men's Health*, 6, 7-22.
- Jacobs JW. (1986) «*Involuntary child absence syndrome: an affliction of divorcing fathers, in Divorce and Fatherhood: The Struggle for Parental Identity*». Edited by Jacobs JW, Washington DC, American Psychiatric Association Press.
- Johnston JR. & Roseby V. (1997) «*In the Name of the Child: A Developmental Approach to Understanding and Helping Children of Conflicted and Violent Divorce*». New York, Free Press.
- Leonard, K.E., Roberts, L.J. (1998): «*The effects of alcohol on the marital interactions of aggression and nonaggressive husbands and their wives*». *Journal of Abnormal Psychology* 107: 602-615.
- Macintyre Jenny (2007): «*Boys spurn contact with father*», Sunday Star Times, 21 October.
- Martin Herbert, (1998) «Χωρισμός και διαζύγιο-αντιμετώπιση προβλημάτων παιδιού και εφήβου». Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα.
- Papadakaki, M., Tzamalouka, G.S., Chatzifotiou, S., Chliaoutakis, J.E. (2008) «*Seeking for risk factors of intimate partner violence (IPV) in a Greek nationale sample: The role of self-esteem*». *Journal of Interpersonal Violence*, May, 7.
- Pearson Patricia (1998) «*When She Was Bad: Violent Women & the Myth of Innocence*». *Penguin Books*, pp. 119-123.

- Rand D.C (1993) «Munchausen syndrome by proxy: a complex type of emotional abuse responsible for some false allegations of child abuse in divorce». *Issues in Child Abuse Accusations* 5:3:135-155
- Rogers, M. (1992) «Delusional disorder and the evolution of mistaken sexual allegations in child custody cases». *American Journal of Forensic Psychology* 10:1:47-69.
- Rogers, M.L. (1990) «Coping with alleged false sexual molestation: examination and statement analysis procedures». *Issues in Child Abuse Accusations* 2:2:57-68.
- Scott, D. (1998) «A qualitative study of social work assessment in cases of alleged child abuse». *British Journal of Social Work* 28, 73-88.
- Straus, M.A. (1997) «Yes, physical assaults by women partners: A social problem, women, men, and gender». *Ongoing Debates by M.R. Walsh, New Haven: Yale University Press*, pp. 210 – 221.
- Thompson Jr., E. H. (1990). «Courtship violence and the male role». *Men's Studies Review*, 7 (3), 1, 4-13.
- Turkat, I.D. (1994) «Child visitation interference in divorce». *Clinical Psychology Review* 14:8:737-742.
- Turkat, A. (1997) «Management of visitation interference». *The Judges' Journal, American Bar Association February* 17- 47.
- Young Cathy (2000) "The Sadness of the American Father" *The American Spectator, June*.

